

POROČILO O RAZVOJU 2007

KAZALO

Uvodna pojasnila.....	5
POVZETEK	6
GLAVNE UGOTOVITVE	7
I. DEL – RAZVOJ PO PRIORITETAH STRATEGIJE RAZVOJA SLOVENIJE.....	13
1. Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast.....	15
1.1. Makroekonomska stabilnost.....	15
1.2. Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja	21
1.3. Povečanje konkurenčne sposobnosti storitev	27
1.3.1. Nefinančne tržne storitve	27
1.3.2. Finančne storitve	30
2. Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta.....	32
2.1. Izobraževanje in usposabljanje	32
2.2. Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij	34
3. Učinkovita in cenejša država.....	38
3.1. Kakovost javnih financ	38
3.2. Institucionalna konkurenčnost.....	40
3.3. Učinkovitost pravosodja.....	42
4. Moderna socialna država in večja zaposlenost	44
4.1. Izboljšanje prilagodljivosti trga dela	44
4.2. Modernizacija sistemov socialne zaščite.....	45
4.3. Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti	48
4.3.1. Dostopnost storitev splošnega pomena	51
5. Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja.....	54
5.1. Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike.....	54
5.2. Trajno obnavljanje prebivalstva	59
5.3. Skladnejši regionalni razvoj.....	60
5.4. Izboljšanje gospodarjenja s prostorom	61
II. DEL – KAZALNIKI RAZVOJA SLOVENIJE	63
Literatura in viri	65
PRILOGE	75
1. Poskus modelske ocene razvoja Slovenije z izbranimi kazalniki	77
2. Podatkovna priloga.....	84

Uvodna pojasnila

Poročilo o razvoju 2007 je dokument, s katerim spremljamo uresničevanje Strategije razvoja Slovenije, ki jo je Vlada RS sprejela junija 2005. SRS opredeljuje vizijo in cilje razvoja Slovenije do leta 2013 ter pet razvojnih prioritet z akcijskimi načrti. V lanskem poročilu smo predstavili razvojno izhodišče Slovenije, saj so takrat podatki pretežno zajemali obdobje do leta 2004. V letošnjem poročilu, ko je večina podatkov na voljo za leto 2005 in nekateri že za leto 2006, pa podajamo prve ugotovitve glede uresničevanja sprejetih strateških usmeritev v začetnem obdobju izvajanja SRS.

Poročilo o razvoju 2007 je razdeljeno na dva dela: prvi prinaša pregled uresničevanja SRS na področju petih razvojnih prioritet, v drugem pa je podrobneje predstavljen napredek po kazalnikih razvoja Slovenije. Zaradi pomanjkanja ustreznih kazalnikov v letošnjem poročilu v okviru pete razvojne prioritete posebej ne obravnavamo razvoja na področju kulture, iz istega razloga tudi ni bilo mogoče oceniti uresničevanja razvojnega cilja glede prepoznavnosti Slovenije v mednarodnem prostoru. Ugotovitve v poročilu večinoma temeljijo na rezultatih nabora kazalnikov za spremljanje razvoja, predvsem na področjih, kjer zaradi pomanjkanja podatkov ni ustreznih kazalnikov, pa smo se oprli tudi na druge vire (domače in tuje raziskave, poročila o izvajanju področnih strategij in programov). Nabor kazalnikov je večinoma enak lanskemu, čeprav smo ga v nekaterih delih, ki so bili lani slabše pokriti s kazalniki, dopolnili (podjetništvo, konkurenčnost storitev, zdravstvo), v tistih delih, kjer je več kazalnikov pokrivalo podobne vsebine (npr. regionalni razvoj, zaupanje, zadovoljstvo) ali kjer so se poslabšale podatkovne osnove (investicije v znanje, število raziskovalcev, inovacijska dejavnost, spreminjanje občinskih planov) pa skrčili. Lani smo prvič z matematičnim modelom poskusili oceniti razvoj Slovenije na podlagi izbranih kazalnikov. Letos smo ocenjevanje izboljšali, saj smo v model vključili precej več kazalnikov in podaljšali časovno obdobje. Rezultati modelske ocene razvoja so predstavljeni v prilogi k Poročilu.

Pri pripravi Poročila smo uporabili uradne statistične podatke domačih in tujih inštitucij, ki so bili na razpolago do konca januarja 2007. V nekaterih kazalnikih pa smo uporabili tudi novejša podatke za Slovenijo, ki so bili objavljeni do 30. marca 2007 (bruto domači proizvod, primanjkljaj sektorja država, trg dela, plačilna bilanca, podjetništvo), saj smo tako lahko na teh področjih v Poročilo vključili podatke za leto 2006. V analizah smo Slovenijo večinoma primerjali s petindvajsetimi članicami EU, le izjemoma, kjer so že bili dovolj zgodaj na voljo podatki, pa smo dodali tudi novi članici Bolgarijo in Romunijo. Kadar v tekstih uporabljamo izraz evropsko povprečje ali povprečje EU, tako mislimo na skupino držav EU-25, ko govorimo o starih članicah, gre za skupino držav EU-15, kot nove članice pa imenujemo skupino držav EU-10, ki se je Evropski uniji pridružila leta 2004.

POVZETEK

V zadnjih letih se je Slovenija uspešno gospodarsko razvijala, sočasno ohranjala kakovost življenja in blaginjo prebivalstva, vendar prepočasi zmanjševala pritiske na okolje.

V obdobju 2004–2006 se je gospodarska rast pospešila in precej bolj prehitela povprečno rast v EU kot v predhodnem triletnem obdobju. V letu 2006 so bila izpolnjena tudi maastrichtska konvergenčna merila za prevzem evra, za večjo prilagodljivost fiskalne politike pa bo potrebno zmanjšati tudi strukturni primanjkljaj.

Konkurenčnost podjetniškega sektorja, merjena z rastjo tržnih deležev na izvoznih trgih, se je še naprej izboljševala, precej manj ugodna pa so bila gibanja nekaterih dejavnikov, ki imajo dolgoročnejši vpliv na konkurenčnost in so povezani zlasti z inovativnostjo gospodarstva. Dejavniki razvoja na znanju temelječe družbe kažejo sorazmerno ugodno stanje in tendence na področju izboljševanja človeškega kapitala, premajhen napredek pa je bil dosežen pri kakovosti in učinkovitosti terciarnega izobraževanja ter na področju raziskav in razvoja ter inovacij.

Na področju bolj učinkovite in cenejše države se skladno s strateškimi usmeritvami znižujejo javnofinančni izdatki in obdavčitev dela, pozitivni premiki so bili narejeni tudi pri izboljšanju predpisov in učinkovitosti sodstva, napredek pa je počasen pri privatizaciji in večji razvojni usmerjenosti javnih izdatkov.

Ob razmeroma hitrem gospodarskem napredku se življenjski pogoji postopno izboljšujejo, tveganje revščine pa ostaja med najnižjimi v EU. Kljub temu se socialna tveganja nekaterih skupin prebivalstva (predvsem mladi, stari in manj izobraženi) niso bistveno zmanjšala. Tudi trendi na trgu dela so v splošnem pozitivni, ohranjajo pa se nekateri strukturni problemi (dolgotrajna brezposelnost, naraščajoča brezposelnost mladih). V zadnjem času se postopno zmanjšujejo tudi razvojne razlike med regijami. Uveljavljanje načel trajnosti se na številnih področjih okoljskega razvoja ne uresničuje, najbolj kritična so gibanja v prometu.

GLAVNE UGOTOVITVE

Usmeritve SRS: Strategija razvoja Slovenije (SRS) opredeljuje štiri temeljne razvojne cilje države: (i) gospodarski razvojni cilj – v desetih letih preseči povprečno raven ekonomske razvitosti Evropske unije, (ii) družbeni razvojni cilj – izboljšati kakovost življenja in blaginjo, (iii) medgeneracijski in sonaravni razvojni cilj – uveljavljati načela trajnosti na vseh področjih razvoja, vključno s trajnim obnavljanjem prebivalstva, in (iv) razvojni cilj Slovenije v mednarodnem okolju – postati v svetu prepoznavna in ugledna država.

*V začetnem obdobju izvajanja SRS je bilo povečanje razvitosti slovenskega gospodarstva z vidika doseganja osrednjega **gospodarskega cilja** Strategije razvoja Slovenije zadovoljivo. Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči je v letu 2005 dosegel 82 % povprečja EU-25. V prvem obdobju uresničevanja gospodarskega cilja SRS (2004–2006), v katerem je bila predvidena rahla pospešitev obeh komponent rasti bruto domačega proizvoda na prebivalca, se je dejansko okrepila tako rast produktivnosti kot zaposlenosti. Gospodarska rast je tako skoraj za odstotno točko bolj prehitela povprečno rast EU-25 kot v letih od 2001 do 2003 in bila rahlo nad rastjo, predvideno v scenarijih SRS za obdobje 2004–2006. Gospodarsko rast so pospešili predvsem makroekonomski dejavniki (mednarodna konjunktura, stabilizacija gospodarstva pred uvedbo evra, javne investicije), kjer je bil v tem obdobju tudi dosežen največji napredek. Pozitiven je bil tudi prispevek posameznih strukturnih reform, vendar nekateri kazalniki, ki predvsem na daljši rok opredeljujejo konkurenčnost gospodarstva, kažejo počasne premike ali celo nazadovanje (tehnološka zahtevnost izvoza, vhodne neposredne tuje investicije, razvitost poslovnih in finančnih storitev, stopnja inovacijske dejavnosti, raven vlaganj v raziskave in razvoj, kakovost izobraževanja).*

Ohranjanje makroekonomske stabilnosti tudi po prevzemu evra ostaja pomemben cilj ekonomskih politik, nadaljnji napor bo v prihodnje potreben zlasti na področju fiskalne vzdržnosti. V letu 2006 je Slovenija izpolnila maastrihtska konvergenčna merila za prevzem evra in s tem uresničila ključni kratkoročni cilj makroekonomskih politik. Ob pospešeni gospodarski rasti je ohranila cenovno stabilnost, ki je pomembna za ohranjanje in izboljševanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Sloveniji je v zadnjih letih uspelo znižati primanjkljaj sektorja država, izziv politik v prihodnje pa ostaja povečanje prilagodljivosti fiskalne politike spremembam v makroekonomskem okolju, za kar bo potrebno zniževanje strukturnega primanjkljaja in povečanje kakovosti javnih financ. Za zagotavljanje vzdržnega izpolnjevanja določil Pakta stabilnosti in rasti bo zato v prihodnjih letih treba izvesti nadaljnje strukturne spremembe, za ohranitev dolgoročne fiskalne vzdržnosti pa s pravočasnimi sistemskimi reformami zagotoviti, da demografska gibanja ne bodo privedla do prekomernih javnofinančnih obremenitev.

Konkurenčnost podjetniškega sektorja, merjena z uspešnostjo na izvoznih trgih, se še naprej izboljšuje, vendar pa vrsta dejavnikov, ki so pomembni za njeno vzdržno povečevanje in so povezani z inovativnostjo gospodarstva, ob precejšnjem zaostanku za razvitejšimi državami kaže na prepočasen napredek ali celo poslabšanje. V letu 2006 se je šesto leto zapored nadaljevala krepitev slovenskega tržnega deleža, še naprej se je izboljševal tudi položaj Slovenije

med državami EU po rasti tržnega deleža na tujih trgih. Vendar je v letih 2004 in 2005 prišlo tako do poslabšanja stroškovne konkurenčnosti predelovalnih dejavnosti kot tudi do poslabšanja tehnološke zahtevosti blagovnega izvoza. Spodbudnejše so ocene gibanj v letu 2006 na podlagi doslej znanih podatkov, ki ne kažejo na nadaljevanje trendov iz predhodnih dveh let. Internacionalizacija gospodarstva se sicer povečuje, vendar v glavnem poteka preko zunanjetrgovinskih tokov in izhodnih neposrednih tujih investicij, prilivi neposrednih tujih investicij, ki bi lahko pospešili tehnološko prestrukturiranje predelovalnih dejavnosti, pa ostajajo zelo skromni. Ugodnejši razvoj je v zadnjih letih na področju podjetništva, kjer se ponovno krepi zgodnja podjetniška aktivnost, izboljšuje se učinkovitost in kakovost zgodnjega podjetniškega procesa, prešibka pa je še vedno podpora za financiranje tveganih inovativnih podjetniških projektov. Na konkurenčnost gospodarstva naj bi ugodno vplivali tudi učinki liberalizacije mrežnih dejavnosti, ki pa poteka postopno in le v nekaterih dejavnostih, zlasti v telekomunikacijah. Za nadaljnji gospodarski napredek je potrebno okrepiti storitve, predvsem tiste, ki so najtesneje povezane s poslovanjem (finančne in poslovne storitve) in povečati njihovo učinkovitost. V zadnjem letu se je razvitost finančnega sektorja izboljšala le v segmentu bančništva, pri poslovnih storitvah pa je bilo opazno relativno skromno izboljšanje konkurenčnosti. Šibka ostaja tudi inovacijska dejavnost v storitvah.

Dejavniki razvoja na znanju temelječe družbe kažejo sorazmerno ugodno stanje in tendence na področju izboljševanja človeškega kapitala, premajhen napredek je bil dosežen pri kakovosti in učinkovitosti terciarnega izobraževanja. Izobrazbena struktura se še naprej izboljšuje, k čemur pomembno prispeva visoka vključenost mladih v izobraževanje, ki je višja kot v povprečju EU. Tudi vključenost v vseživljenjsko izobraževanje se po nekaterih kazalnikih povečuje in je relativno visoka, vendar bo potrebno povečati vključenost starejših in manj izobraženih. V prihodnje bo potreben hitrejši napredek tudi glede povečevanja pomena študija naravoslovja in tehnike ter izboljševanja kakovosti terciarnega izobraževanja, vključno s spremembami v sistemu financiranja visokega šolstva. Prvi koraki so že bili narejeni s spodbujanjem večjega vpisa v naravoslovno tehnične smeri ter s povečanjem števila višje in visokošolskih zavodov. Na potrebo po modernizaciji visokega šolstva opozarjajo tudi naraščajoče težave pri zaposlovanju oseb z visoko izobrazbo.

Med dejavniki, ki krepijo raziskovalno-razvojni in inovacijski potencial Slovenije, je bil zadovoljiv napredek dosežen le na področju uporabe in dostopnosti interneta, viden premik pa tudi glede števila prijavljenih patentov. Premajhno je povečanje izdatkov za raziskave in razvoj (zlasti v poslovnem sektorju), saj se je njihov delež v primerjavi z BDP po zmanjšanju v obdobju 2001–2003, v letih 2004 in 2005 le skromno povečal, kar nas oddaljuje od ciljev SRS. Spodbudnejše je, da zaposlovanje raziskovalcev v zasebnem sektorju narašča hitreje kot v državnem, ter da se je v letih 2002–2003 (zadnji razpoložljivi podatki) povečalo tudi število prijavljenih evropskih patentov. Prepočasi naraščajo vlaganja v informacijsko-komunikacijske tehnologije, v primerjavi z najbolj konkurenčnimi gospodarstvi pa je bilo šibko, čeprav pozitivno tudi izboljšanje inovativne dejavnosti podjetij. Največ prostora za

povečanje inovativnosti je v segmentu malih in srednjih podjetij ter v storitvah, saj so tam razlike do razvitih držav največje. Vlada je v zadnjem letu uvedla vrsto ukrepov, ki bi lahko v bodoče izboljšali položaj na področju raziskav, tehnološkega razvoja in inovacij, vendar bo za njihovo uresničevanje ključna koordinacija politik na več področjih.

Na področju učinkovitejše in cenejše države se skladno s strateškimi usmeritvami znižujejo javnofinančni izdatki in obdavčitev dela, pozitivni premiki so bili narejeni tudi pri izboljšanju predpisov in učinkovitosti sodstva, napredek pa je počasen pri privatizaciji in večji razvojni usmerjenosti javnih izdatkov. Glede kakovosti javnih financ je pozitivno zmanjševanje obsega javnofinančnih izdatkov v primerjavi z BDP, ki poteka skladno z usmeritvami SRS. Neugodna pa so strukturna gibanja v okviru industrijske politike, saj subvencije izrinjajo bolj dolgoročne in za konkurenčnost spodbudnejše izdatke, kar kaže na slabo koordinacijo različnih politik. Na področju obdavčitve so bili sprejeti ukrepi, ki skladno s strateškimi usmeritvami zmanjšujejo obdavčitev dela. Glede institucionalne konkurenčnosti države je bil premik narejen na področju boljše regulacije in odpravljanja administrativnih ovir, čeprav se v agregatnih indeksih konkurenčnosti še ni odrazil. K izboljšanju poslovnega okolja je prispevalo tudi nadaljnje zmanjšanje sodnih zaostankov in trajanja postopkov, še vedno pa se ne izboljšujejo razmere na za gospodarstvo pomembnem področju izvršbe, kjer se napredek pričakuje po informatizaciji postopkov. Razen postopnega umikanja KAD in SOD iz kontrolnega lastništva podjetij na področju privatizacije ni bilo velikih premikov.

*Glede kakovosti življenja in blaginje prebivalstva, ki je osrednji **družbeni razvojni cilj SRS**, Slovenija ohranja dobre rezultate, čeprav slabosti na nekaterih področjih ostajajo izziv politik v prihodnje. Življenjski pogoji se postopno izboljšujejo, tveganje revščine pa ostaja med najnižjimi v EU. Povečuje se število stanovanj, vključno z doseženim stanovanjskim standardom, ter dostopnost storitev splošnega pomena. Slabosti, ki ostajajo izziv politik v prihodnje, so nizek delež najemnih stanovanj in slabša dosegljivost stanovanja za mlade, s starostjo se močno zmanjšuje vključenost odraslih v vseživljenjsko izobraževanje, del prebivalstva ni vključen v obvezno zdravstveno zavarovanje, mnogim staršem ni dostopen vrtec, potrebe po dolgotrajni oskrbi pa znatno presegajo možnosti za zagotovitev primerne storitve. Razmere in trendi na trgu dela, ki so pomemben dejavnik kakovosti življenja in blaginje, so v splošnem pozitivni, saj se stopnja zaposlenosti povečuje in je že tretje leto nad evropskim povprečjem, stopnja brezposelnosti pa se ohranja na ravni, ki je nižja od povprečja EU. V določenih elementih se povečuje tudi prilagodljivost trga dela. Ključni problemi so še vedno nizka stopnja zaposlenosti starejših, ki pa narašča, visok delež dolgotrajno brezposelnih ter povečevanje števila brezposelnih z visoko izobrazbo. Negativne posledice zlasti za oblikovanje družine lahko povzroča tudi starostna segregacija trga dela, ki večjo fleksibilnost izkazuje predvsem z visokim deležem začasnih zaposlitev mladih. Sistemi socialne zaščite so bili v preteklih letih v določeni meri prilagojeni demografskim spremembam, potrebam po zagotavljanju temeljne socialne varnosti ter potrebam trga dela in naraščajočim zahtevam po konkurenčnosti gospodarstva. Zaradi javnofinančnih problemov, ki jih že nakazujejo demografske spremembe, ter zaradi sprememb v vzorcih*

družbenega organiziranja in življenja, ki povečujejo pomen novih ali netipičnih oblik zaposlitve predvsem pri nekaterih skupinah prebivalstva, pa potrebujejo nadaljnje prilagajanje novim okoliščinam.

Načelo trajnosti, ki je medgeneracijski in sonaravni cilj SRS, se ne uresničuje zadovoljivo in je problematično zlasti na področju okolja. Pritiski na okolje se postopno zmanjšujejo, vendar prepočasi glede na gospodarski razvoj in cilje trajnostnega razvoja. Visoka energetska intenzivnost gospodarstva se glede na velik zaostanek za razvitimi gospodarstvi zmanjšuje prepočasi, zlasti kritične so predelovalne dejavnosti, kjer se je v letih 2003 in 2005 celo povečala. Zelo problematičen je tudi razvoj v prometu, ki se odvija izrazito v smeri krepitve netrajnostnih oblik mobilnosti. Posledica tega je tudi povečevanje emisij toplogrednih plinov. Na drugi strani je raba obnovljivih virov energije relativno visoka, se pa trendno ne povečuje. V kmetijstvu se pritiski na okolje zmanjšujejo, na področju ravnanja z odpadki pa še ni večjih izboljšanj v smeri njihove snovne uporabe. V zadnjem obdobju so sicer bili sprejeti posamezni okoljsko naravnani ukrepi, vendar na najbolj kritičnih področjih ukrepi politike za varstvo okolja ne sledijo hitremu gospodarskemu razvoju. V demografskem razvoju opazamo prelom na področju rodnosti, kjer se je upadanje ustavilo. Kljub temu, da je naravni prirast že vrsto let negativen, se zaradi naraščajočega pozitivnega selitvenega prirasta število prebivalcev še povečuje. Podaljšuje se tudi pričakovano trajanje življenja, kar skupaj z upadanjem števila rojstev povzroča nadaljnje staranje prebivalstva. S tem v ospredje vse bolj stopa potreba po ustreznih odzivih ekonomskih in socialnih politik. Medregionalne razlike v Sloveniji v primerjavi z EU niso zelo visoke. Še največje so glede brezposelnosti, vendar se v zadnjih letih postopno zmanjšujejo. Na področju prostorskega razvoja prihaja do pozitivnih premikov v delovanju nepremičninskega trga, vendar so na tem področju prisotne še precejšnje sistemske ovire.

V obdobju 2000-2005 (zadnji podatki) se je uravnoveženost razvoja Slovenije povečala, kar je v skladu s temeljno strateško usmeritvijo. Modelska analiza gibanja vrednosti kazalnikov razvoja nam kljub številnim metodološkim omejitvam omogoča vpogled v uravnoveženost doseganja razvojnih ciljev. Rezultati analize za obdobje od leta 2000 do leta 2005 so pokazali, da je Slovenija hitro napredovala predvsem na področju gospodarskega razvoja, medtem ko je na področju socialnega razvoja uspela ohraniti dosežene rezultate, na področju okoljskega razvoja, kjer so metodološke omejitve analize največje, pa se kaže veliko nihanje rezultatov med posameznimi leti. Takšna slika kaže, da je bil v tem obdobju uresničen osnovni cilj takrat veljavne razvojne strategije (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije, 2001), ki je bil zmanjšati razvojni zaostanek na gospodarskem področju, ne da bi se ob tem poslabšali sicer ugodnejši rezultati na socialnem in okoljskem področju. Sedanji razvojni izziv je zato predvsem z oblikovanjem integriranih (trajnostnih) razvojnih politik doseči usklajen napredek na vseh treh področjih razvoja, kar bo omogočilo doseči željeno uvrstitev v gospodarsko razvitejši del EU ob hkratnem izboljšanju kakovosti življenja.

Ugotovimo torej lahko, da so bili v začetnem obdobju izvajanja Strategije razvoja Slovenije narejeni pomembni koraki k uresničenju razvojnih ciljev,

potrebno pa bo okrepiti predvsem tiste dejavnike konkurenčnosti, ki temeljijo na znanju in inovativnosti, si prizadevati za ohranjanje razmeroma ugodne socialne slike ter zmanjšati pritiske na okolje. Pospešitev gospodarske rasti v zadnjem triletnem obdobju je bila v skladu s predvidenim scenarijem uresničevanja SRS. Poleg konjunkturnih razlogov sta k temu prispevali tudi uspešna makroekonomska stabilizacija gospodarstva, povezana s procesom prevzemanja evra, ter nekatere strukturne reforme, zlasti začetek postopnega zmanjševanja davčne obremenitve in poenostavitve poslovnega okolja. Da bi tudi v prihodnje ohranili ugodna gospodarska gibanja, je potrebno obdržati doseženo stabilnost gospodarstva, izzivi so zlasti na področju fiskalne vzdržnosti. Ključna naloga za hitrejši gospodarski napredek pa je okrepiti tiste dejavnike konkurenčnosti, ki temeljijo na znanju in inovativnosti, saj na področju učinkovitejših vlaganj v znanje in inovativnost še nismo dosegli potrebnega napredka. Zato je potrebno izboljšati inštitucionalne in finančne ukrepe ter sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem za bolj učinkovito uporabo znanja pri povečevanju inovativne sposobnosti gospodarstva, saj brez tega ne bo mogoče dohitevanje povprečne razvitosti EU, ki je osrednji gospodarski cilj SRS. Na področju kakovosti življenja in blaginje prebivalstva se ob sicer ugodni sliki ohranja visoka izpostavljenost nekaterih skupin prebivalstva socialnim tveganjem (predvsem mladi, stari in manj izobraženi), ki bodo v prihodnje morale biti cilj učinkovitega in usklajenega delovanja ekonomskih in socialnih politik. Več pozornosti bo potrebno v naslednjih letih posvetiti področju okolja, saj se obremenjevanje okolja ob pospešenem gospodarskem razvoju ne zmanjšuje skladno z načeli trajnostnega razvoja.

I.

RAZVOJ PO PRIORITETAH STRATEGIJE RAZVOJA SLOVENIJE

1. Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast

Usmeritve SRS: Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast je prva prioriteta SRS, ki vključuje naslednje cilje: uspešno sodelovanje v ERMII in prevzem evra, spodbujanje podjetniškega razvoja in povečanje konkurenčnosti ter povečanje konkurenčne sposobnosti storitev. V okviru cilja *sodelovati v evropskem tečajnem mehanizmu ERMII* se SRS osredotoča na tri temeljne naloge: povečati prilagodljivost fiskalne in dohodkovne politike, zagotoviti dolgoročno vzdržnost javnih financ in cenovno stabilnost. V okviru cilja *povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja* daje SRS poudarke razvoju področij, kjer ima Slovenija konkurenčne prednosti, podjetništvu ter razvoju malih in srednje velikih podjetij, spodbujanju in razvoju inovativnega okolja in inovativnosti, internacionalizaciji ter konkurenci na trgih mrežnih dejavnosti. Pri *povečanju konkurenčne sposobnosti storitev* SRS prioriteto opredeljuje potrebo po okrepitvi dejavnikov učinkovitosti storitev ter poenostavitvi administrativnega okolja za njihovo izvajanje, poseben poudarek pa je dan storitvam, ki so najtesneje povezane s poslovanjem (poslovne, finančne, distribucijske, infrastrukturne), saj imajo te storitve največji vpliv na povečanje produktivnosti in konkurenčnosti gospodarstva.

Slovensko gospodarstvo se postopno približuje povprečni razvitosti Evropske unije, kar je osrednji gospodarski cilj Strategije razvoja Slovenije. Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči je po zadnjih razpoložljivih podatkih v letu 2005 dosegel 82 % povprečja EU, to je 2 o.t. več kot v letu prej in 9 o.t. več kot leta 2000. Cilj SRS je s pospešeno rastjo produktivnosti in zaposlenosti doseči povprečno razvitost EU do leta 2013. Pri tem je celotno obdobje z vidika dinamike gospodarske rasti razdeljeno v tri podobdobja. V prvem, do leta 2007, je predvidena zmerna, v drugem, od leta 2007 do leta 2010, pa izrazitejša pospešitev rasti obeh komponent BDP na prebivalca, to je produktivnosti in zaposlenosti. V tretjem obdobju (2010–2013) bi sledila umiritev na ravni potencialne rasti BDP. Razpoložljivi podatki za obdobje do leta 2006 kažejo, da so bila z vidika uresničevanja gospodarskega cilja SRS dosedanja gibanja zadovoljiva. Povprečna letna rast produktivnosti se je v letih od 2004 do 2006 okrepila na 3,9 %, kar je za 0,9 odstotne točke več kot v obdobju 2001–2003. Izrazite se je povečala tudi stopnja zaposlenosti¹, oboje pa se je odrazilo v pospešeni rasti bruto domačega proizvoda, ki je v povprečju let od 2004 do 2006 za 0,8 odstotne točke bolj prehitela povprečno rast v EU kot v obdobju 2001–2003 in bila nekoliko nad višino, ki jo za to obdobje predvidevajo scenariji SRS. Kot ugotavljamo v nadaljevanju poročila, so na pospešek v gospodarski rasti vplivali predvsem makroekonomski dejavniki (mednarodna konjunktura, stabilizacija gospodarstva pred uvedbo evra, javne investicije), delno pa tudi že posamezne strukturne reforme. Da je prispevek strukturnih sprememb v tem začetnem obdobju izvajanja SRS še razmeroma nizek, potrjuje tudi dejstvo, da ob relativno visoki gospodarski rasti nekateri kazalniki, ki na daljši rok opredeljujejo konkurenčnost gospodarstva, kažejo še razmeroma počasne premike ali celo nazadovanje.

1.1. Makroekonomska stabilnost

¹ Glej poglavje 4.1.

Z izpolnitvijo **maastrichtskih konvergenčnih meril** za prevzem evra je bil uresničen ključni kratkoročni cilj makroekonomskih politik. Po dvoletnem sodelovanju v mehanizmu deviznih tečajev ERMII je Slovenija sredi leta 2006 formalno izpolnila vseh pet maastrichtskih konvergenčnih meril za vstop v ekonomsko in monetarno unijo (EMU) in s 1. januarjem 2007 kot edina izmed novih članic EU prevzela evro. S tem je bil uresničen ključni kratkoročni cilj makroekonomskih politik vlade in Banke Slovenije. Ob ohranjanju stabilnega tečaja tolarja na ravni, ki ni povzročila poslabšanja cenovne konkurenčnosti ali večjega zunanjega neravnovesja, je njihovo usklajeno delovanje v zadnjih treh letih omogočilo vzdržno znižanje inflacije in izboljšanje javnofinančnih kazalcev.

Gospodarski kazalci so se v letu 2006 še izboljšali, pospešitev gospodarske rasti je bila spodbujena s tujim povpraševanjem in investicijsko aktivnostjo. V letu 2006 se je gospodarska rast po dveh letih ohranjanja nad povprečjem preteklega srednjeročnega obdobja pospešila in dosegla 5,2 %. Gospodarsko rast je, tako kot v celotnem obdobju po letu 2003, v veliki meri spodbujala konjunktura v mednarodnem okolju, te vplive so dodatno krepili pozitivni učinki vstopa v EU. V letu 2006 se je v primerjavi s preteklimi leti okrepila tudi rast domačega povpraševanja, predvsem investicijskega. Rast investicij zasebnega sektorja je bila spodbujena z ugodno poslovno klimo, večjo makroekonomsko stabilnostjo (uvedba evra, nizke obrestne mere) in nekaterimi dejavniki enkratnega značaja. Ocenjujemo, da je bil pozitiven tudi vpliv razbremenitve gospodarstva zaradi učinka postopne odprave davka na izplačane plače. Okrepila pa se je tudi rast investicij v stanovanjsko gradnjo ter gradnjo cest in avtocest. Realna rast zasebne potrošnje je ostala zmerna in na podobni ravni kot leta 2005². Nadaljevanje visoke rasti bančnih posojil, ki se je začela že v letu 2003 ob postopnem zniževanju obrestnih mer v procesu konvergence proti evropsko primerljivi ravni, tako ni povzročilo pospešene rasti končne potrošnje, saj so rasla predvsem dolgoročna stanovanjska posojila in posojila podjetjem, ki so po naši oceni na ta način financirala tudi povečan obseg naložb v opremo in stroje. Upoštevajoč dejavnike in strukturo lanske gospodarske rasti ocenjujemo, da njena pospešitev ni ustvarila dodatnih inflacijskih pritiskov. Zmerna je bila tudi rast realne bruto plače na zaposlenega, ki je v letu 2006 znašala 2,2 % in je za rastjo produktivnosti zaostajala za 1,8 o.t.

Stabilnost cen v Sloveniji je posledica usklajenega delovanja ekonomskih politik Banke Slovenije in vlade ter povečanja konkurence na domačem trgu. Rast cen je bila tudi v letu 2006 umirjena. Povprečna inflacija je ostala na ravni, doseženi ob koncu leta 2005 (2,5 %), medletna inflacija pa se je potem, ko je v letu 2005 dosegla najnižjo raven po osamosvojitvi (2,3 %), v letu 2006 povišala na 2,8 %, v obeh letih pa je nihala okoli svojega povprečja. Ključni dejavniki, ki so v letu 2006 omogočili umirjeno rast cen, so bile makroekonomske politike BS in Vlade, ki ostajajo naravnane k ohranjanju stabilnosti cen kot enemu ključnih dejavnikov pri zagotavljanju konkurenčnosti Slovenije v mednarodnem okolju. Ob stabilnem tečaju tolarja, ki je pomembno prispeval k vzdržnemu znižanju inflacije po vstopu v ERMII, je vlada nadaljevala z restriktivno politiko poviševanja reguliranih cen in acikličnim

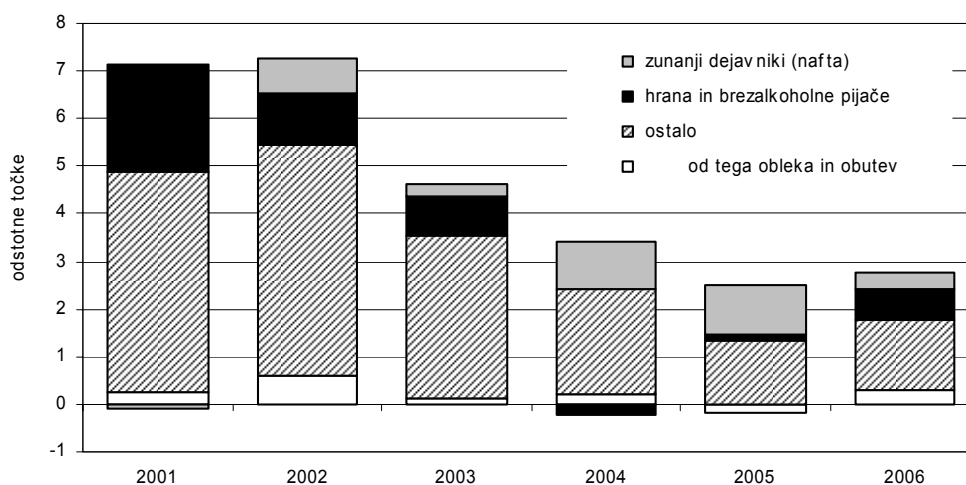
² Podrobneje glej indikator *Realna rast BDP*.

prilagajanjem trošarin na tekoča goriva in ogrevanje. K umirjeni rasti cen je prispevalo tudi nadaljevanje politike zmerne rasti plač, tako v javnem kot v zasebnem sektorju, kar je preprečevalo pritiske na rast cen s strani povpraševanja in stroškov.

V strukturi in dinamiki rasti cen je v letu 2006 prišlo do sprememb, na katere so vplivali predvsem zunanji dejavniki in dejavniki enkratnega značaja. Analiza strukture rasti cen proizvodov in storitev (glej Sliko 1) pokaže, da je v letu 2006 prišlo do sprememb, kar je v veliki meri vplivalo tudi na drugačno dinamiko rasti cen. Velika nihanja cen so bila v pretežni meri posledica zunanjih dejavnikov, prispevek cen, na katere vplivajo ti dejavniki, pa je bil v letu 2006 precej nižji kot leto pred tem, predvsem zaradi znižanja svetovnih cen nafte v zadnjem četrtletju. To je vladi prvič po juliju 2005 omogočilo ponoven dvig trošarin na tekoča goriva za prevoz in ogrevanje z minimalne ravni, ki jo dovoljujejo predpisi EU. Na nihanja medletne inflacije so vplivale tudi cene v skupini hrana in brezalkoholne pijače, katerih prispevek se je povečal. To je predvsem posledica dejstva, da so enkratni pozitivni učinki vstopa v EU na zniževanje cen hrane³ po dveh letih izgubili svoj impulz, tako da se je rast teh cen ponovno ustalila na podobni ravni kot pred vstopom v EU. Prispevek ostalih cen je bil v letu 2006 višji predvsem zaradi višjega prispevka cen obleke in obutve, ki so se leto prej znižale. Sicer je bila rast cen v tej skupini, na katero so ključno vplivali ukrepi makroekonomskih politik in razmere na domačem trgu, na podobni ravni kot leta 2005⁴.

³ Večja konkurenca po vstopu Slovenije v EU, odprava preostalih carinskih omejitev za uvoz iz EU in odpiranje trga za proizvode tretjih držav.

⁴ Glej indikator *Inflacija*.

Slika 1: **Struktura rasti cen življenjskih potrebščin v letih 2001–2006**

Vir: SI-Stat podatkovni portal – Cene, 2007; preračuni UMAR.

Ohranjanje **makroekonomske stabilnosti** ostaja pomemben cilj ekonomskih politik. Ohranjanje cenovne stabilnosti bo ključnega pomena za ohranjanje in izboljševanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva, za večjo odzivnost fiskalne politike na spremembe v makroekonomskem okolju pa bodo potrebne spremembe na fiskalnem področju v smeri zniževanja strukturnega primanjkljaja in povečevanja kakovosti javnih financ.

Zniževanje relativno izraženega **primanjkljaja sektorja država** po letu 2001 je bilo doseženo tako s povečanjem prihodkov kot z znižanjem izdatkov. Primanjkljaj sektorja država, ki je leta 2001 znašal 4,1 % BDP, se je v naslednjih letih postopoma zmanjševal in v letu 2006 dosegel 1,4 % BDP⁵. K temu je prispevalo povišanje deleža prihodkov in v obdobju višje gospodarske rasti tudi znižanje deleža odhodkov, k slednjemu so prispevali predvsem nižji izdatki za socialne transferje, obresti in stroške države⁶. Dolg sektorja država se je v obdobju po letu 2001 gibal med 28 % in 29 % BDP, v letu 2006 se je njegov delež drugo leto zapored znižal in je konec leta 2006 znašal 27,8 % BDP.

Za povečanje možnosti stabilizacijskega delovanja fiskalne politike je treba zmanjšati **strukturni primanjkljaj**. Kot je razvidno iz Slike 2, je bil v celotnem analiziranem obdobju primanjkljaj sektorja države praktično v celoti rezultat strukturnih in ne cikličnih razlogov⁷, kar pomeni, da bo za vzdržno odpravo primanjkljaja potrebno izboljšati strukturo javnih financ. Na podlagi zadnjih podatkov lahko sklepamo, da se je v letu 2006 strukturni primanjkljaj nekoliko povečal⁸. Sedanje usmeritve fiskalne politike predvidevajo ohranjanje

⁵ Agregati sektorja država so predstavljeni v skladu z metodologijo ESA-95. Podrobneje glej indikator *Ravnovesje sektorja država*.

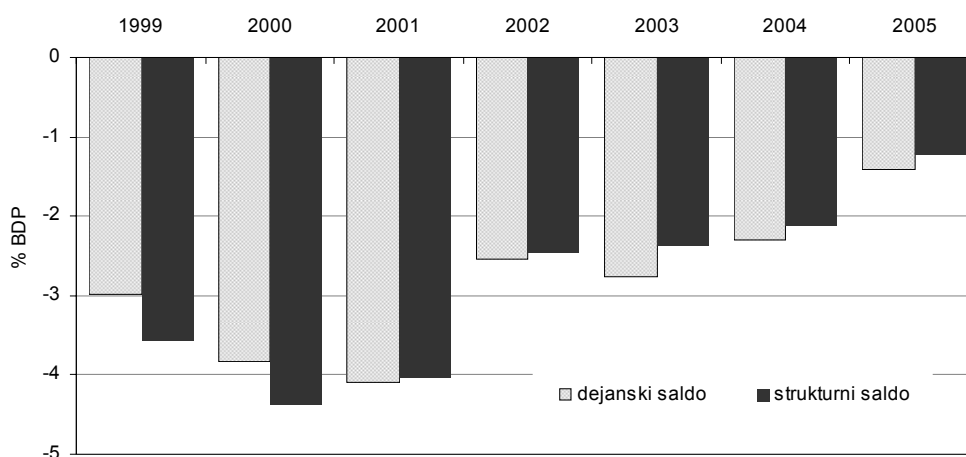
⁶ Glej poglavje 3.1

⁷ Razdelitev primanjkljaja na strukturni in ciklični del je narejena v skladu z metodologijo, ki jo je oblikovala Evropska komisija. Zaradi metodoloških omejitev, na katere opozarja že komisija, ter dodatnih omejitev v Sloveniji (kratka časovna vrsta), pa je pri interpretaciji rezultatov potrebna določena mera previdnosti.

⁸ Znižanje celotnega primanjkljaja je bilo ob precejšnjem pospešku gospodarske rasti v letu 2006 skromno (-0,1 o.t.), kar pomeni, da se je strukturni primanjkljaj povečal. Ker so bili podatki o primanjkljaju sektorja države za leto

strukturnega primanjkljaja okoli dosežene ravni v letošnjem in prihodnjem letu in njegovo znižanje na raven, skladno z določili Pakta stabilnosti in rasti (1,0 % BDP), leta 2009⁹. Takšen tempo zniževanja strukturnega primanjkljaja je počasnejši od določenega s pravili Pakta stabilnosti in rasti (0,5% BDP letno), vendar je posledica enkratnih dogodkov v tem obdobju (povečanje investicij v železniško infrastrukturo in schengenski sistem, predsedovanje EU), ki pa ne onemogočajo doseganja srednjeročnega javnofinančnega cilja do leta 2009. Slednje je pomembno, ker visok strukturni primanjkljaj zmanjšuje možnost proticikličnega delovanja fiskalne politike, tako da bi se v primeru izrazitega poslabšanja gospodarskih razmer relativno hitro približali zgornji meji dovoljene višine primanjkljaja države, nad katero se v skladu z določili Pakta stabilnosti in rasti sproži postopek presežnega primanjkljaja. Odprava strukturnega primanjkljaja je, ob relativno visoki stopnji obdavčitve, smiselna predvsem z nadaljnjim prestrukturiranjem in zmanjševanjem izdatkov¹⁰ sektorja država.

Slika 2: Dejanski in strukturni saldo sektorja država v Sloveniji v obdobju 1999–2005

Vir: Ministrstvo za finance, preračuni UMAR. **Opomba:** Podatki po metodologiji ESA95 za obdobje pred letom 1999 niso razpoložljivi.

*Ključni dejavnik, ki po sedanjih projekcijah poslabšuje vzdržnost javnih financ na dolgi rok, so izdatki, povezani s **staranjem prebivalstva**. Projekcije kažejo, da se bo razmerje med številom prebivalcev v delovni dobi in tistim izven nje v prihodnjih letih še poslabševalo in, ob nespremenjenih politikah, povečevalo izdatke, povezane s staranjem prebivalstva oziroma poslabšalo dolgoročno vzdržnost javnih financ. Indikatorja S1 in S2, ki ju za oceno dolgoročne¹¹ vzdržnosti javnih financ uporablja Evropska komisija, namreč kažeta, da bi se moral zaradi financiranja potreb starajočega se prebivalstva, ob nespremenjenih*

2006 objavljeni tik pred zaključkom redakcije, natančne višine strukturnega primanjkljaja za to leto še ni bilo možno natančno oceniti. Ocene strukturnega primanjkljaja za obdobje do leta 2005 pa temeljijo na podatkih o primanjkljaju države iz Poročila o primanjkljaju in dolgu države (oktober 2005) in Programa stabilnosti (december 2006).

⁹ V dopolnitvi Konvergenčnega programa 2005 je bila izpolnitev srednjeročnega cilja predvidena v letu 2008, Program stabilnosti iz decembra 2006 pa njegovo izpolnitev prestavlja v leto 2009.

¹⁰ Struktura izdatkov sektorja država je prikazana v poglavju 3.1.

¹¹ Indikatorja S1 in S2 zajemata obdobje do leta 2050.

politikah, primarni strukturni saldo, ki je bil v letu 2006 izravnán, ob zahtevi, da dolg države ne preseže 60 % BDP, v prihodnjih letih pričeti povečevati.

Za dolgoročno vzdržnost javnih financ so potrebni dodatni ukrepi. Reforma pokojninskega sistema iz leta 1999 je uvedla spremembe, ki blažijo pritisk na javne finance, spremembe pri usklajevanju pokojnin v letu 2004 pa so ta učinek zmanjšale. Ob upoštevanju demografskih projekcij je končni rezultat naštetih sprememb sicer predvideno relativno zmanjšanje starostno vezanih odhodkov proračuna do leta 2010, po tem pa naj bi se pričeli povečevati, še posebej po letu 2020, ko naj bi njihovo relativno hitro povečevanje močno poslabšalo vzdržnost javnih financ. Za ohranitev vzdržnosti javnih financ je torej nujno izvesti dodatne ukrepe, predstavljene že v Okviru gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji, in sicer predvsem podaljševati aktivnost ter krepiti dodatna pokojninska zavarovanja. Projekcije namreč kažejo, da bi ti ukrepi zmanjšali delež starostno vezanih odhodkov s predvidenih 19,5 % na predvidenih 17,6 % BDP v letu 2020.

*Z večjo vpetostjo Slovenije v mednarodne finančne tokove, ki se močneje krepí od leta 2003, narašča tudi **bruto zunanji dolg**, ki se je izraziteje povečal v letih 2005 in 2006, predvsem zaradi okrepljenega dolgoročnega zadolževanja bančnega sektorja v tujini.* Bruto zunanji dolg je konec leta 2006 znašal 79,7 % BDP, kar je precejšnje povišanje v primerjavi z letom 2004 (58,4 % BDP)¹². V letih 2005 in 2006 so se povišale tudi dolžniške terjatve do tujine, vendar relativno manj kot bruto zunanji dolg, zato je naraščal neto zunanji dolg. V letu 2005 je znašal 1,5 % BDP (leta 2004 je imela Slovenija še neto zunanje terjatve v višini 3,4 % BDP), podatki za prvih enajst mesecev 2006 kažejo na njegovo nadaljnjo rast. Pri tem primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance, tako kot v celotnem obdobju od leta 2000, ni bil glavni dejavnik rasti bruto zunanjega dolga, saj je znašal 2 % BDP v letu 2005 in 2,6 % BDP v letu 2006¹³. Na rast zadolženosti v tujini v letu 2005 je vplivalo pospešeno dolgoročno zadolževanje bančnega sektorja v tujini, podjetja pa so se v istem letu pri najemanju posojil bolj preusmerila na domači finančni trg. Tudi v letu 2006 je bil obseg zadolževanja bank v tujini visok, čeprav nekoliko nižji kot leta 2005, zadolževanje podjetij pa se je spet nekoliko okrepilo, vendar ni doseglo niti tretjine zadolževanja bančnega sektorja. Na takšna gibanja, ki so značilna za obdobje od leta 2003, je vplivalo več dejavnikov: zagotavljanje virov sredstev za zadovoljitev večjega povpraševanja podjetij in prebivalstva po posojilih v domačih bankah, ugodnejši pogoji zadolževanja v tujini¹⁴, možnost najemanja posojil pri povezanih družbah v tujini. Ob pospešenem zadolževanju so se kazalniki zadolženosti v tujini v letu 2006 poslabšali, vendar ostajajo v vzdržnih okvirih. V valutni strukturi zunanjega dolga tudi prevladuje evro, kar po prevzemu skupne valute močno zmanjšuje izpostavljenost tečajnemu tveganju, saj gre za zadolževanje v domači valuti. Do večjega poslabšanja kazalcev lahko pride ob večji upočasnitvi gospodarske rasti, kar bi vplivalo na hitro rast deleža bruto zunanjega dolga v BDP, ali ob nadaljnjem poviševanju obrestnih mer, ki so se v preteklih letih zniževale, od lani pa imajo ponovno

¹² Glej indikator *Bruto zunanji dolg*.

¹³ Od leta 2000 do leta 2006 se je bruto zunanji dolg povišal za dobrih 34 % BDP, primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance pa je v povprečju letno znašal 1,4 % BDP. Glej tudi indikator *Plačilnobilančno ravnovesje*.

¹⁴ Zlasti do leta 2005, ko so se razlike med domačimi in tujimi obrestnimi merami že precej zmanjšale.

tendenco naraščanja; to bi lahko vplivalo na hitro povečanje bremena servisiranja dolga.

1.2. Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja

Konkurenčnost podjetniškega sektorja se v odprtem gospodarstvu kot je slovensko pomembno odraža v doseženih rezultatih na zunanjih trgih. Uspešnost na zunanjih trgih merimo z rastjo tržnih deležev. Med dejavniki, ki imajo bolj kratkoročni vpliv na konkurenčnost, analiziramo gibanje stroškov dela na enoto proizvoda, med tistimi z dolgoročnejsimi in bolj posrednimi vplivi pa v skladu z usmeritvami SRS v okviru tega poglavja spremljamo tehnološko zahtevnost proizvodnje in izvoza, razvoj podjetništva, internacionalizacijo gospodarstva ter liberalizacijo mrežnih dejavnosti¹⁵.

*Stalna rast **tržnih deležev** od leta 2000 dalje kaže na izboljševanje izvozne konkurenčnosti. V letu 2006 se je šesto leto zapored nadaljevala krepitev slovenskega tržnega deleža v najpomembnejših trgovinskih partnericah. Še naprej se je izboljševal tudi položaj Slovenije v primerjavi z drugimi članicami EU, saj je bila v devetih mesecih leta 2006 po rasti tržnega deleža na 6. mestu, kar je za eno mesto boljše kot v povprečju let 2004–2005 in za 4 mesta boljše kot v povprečju let 2001–2003. Izvozniki so v letu 2006 tržni položaj ponovno najbolj izboljšali na trgih EU, kar je značilno že od vstopa Slovenije v EU. Pri tem se je lani precej spremenila struktura rasti za Slovenijo daleč najpomembnejšega tržnega deleža industrijskih izdelkov. Po visoki rasti v predhodnem letu, se je zaradi padca izvoza cestnih vozil, močno upočasnila rast tržnega deleža strojev in transportnih naprav, tržna deleža kemičnih proizvodov in izdelkov, razvrščenih po materialu, pa sta pospešeno naraščala. Zmanjšal se je tudi tržni delež raznih izdelkov (pohištvo, obleka, obutev, montažne stavbe), kar kaže na njihovo poslabšano konkurenčnost.¹⁶*

*Manj ugodno je bilo v letih 2004 in 2005 gibanje **stroškov dela na enoto bruto domačega proizvoda** v primerjavi z EU, vendar se po prvih ocenah trend poslabševanja v letu 2006 ni nadaljeval. V letu 2005 se je rast stroškov dela na enoto BDP sicer upočasnila, vendar je bila tako kot v letu 2004 višja kot v povprečju EU, kjer so se zmanjšali. Na razmerje med stroški dela in BDP sta vplivali dve skupini dejavnikov, ki pa sta delovali v nasprotni smeri. Ugoden je bil vpliv dejavnikov, ki so upočasnili rast stroškov dela na zaposlenega (izvajanje restriktivne dohodkovne politike¹⁷ in zniževanje davčne obremenitve plač¹⁸). Vendar pa je hkrati prišlo tudi do precejšnje upočasnitve rasti dodane vrednosti na zaposlenega, kar je imelo za posledico poslabšanje stroškovne konkurenčnosti. Glavni razlog poslabšanja so predelovalne dejavnosti, kjer so rast dodane vrednosti upočasnili močno poslabšani pogoji menjave. Ti so se*

¹⁵ Na konkurenčnost vpliva še vrsta drugih dejavnikov, kot npr. znanje, vlaganja v raziskave in razvoj, inovativnost, učinkovitost države, ki jih obravnavamo v drugih delih Poročila o razvoju.

¹⁶ Gl. tudi indikator *Tržni delež*.

¹⁷ Gl. poglavje 1.1.

¹⁸ Zaradi spremembe Zakona o dohodnini se je v letu 2005 znižala davčna obremenitev plač. Poleg tega pa so realno upadli tudi drugi prejemki iz dela zaradi povečane obdavčitve izplačil po pogodbah o delu in avtorskih pogodbah, potem ko so v letu 2004 prav zaradi predvidenega povečanja močno porasli.

odrazili v relativno visoki rasti stroškov vmesne porabe¹⁹, ki je proizvajalci v pogojih zaostrene konkurence niso zmogli v celoti prenesti v cene, kar je v precejšnji meri tudi posledica trgovinske specializacije v tehnološko manj zahtevne ter delovno intenzivne proizvode²⁰. Nadaljevanje takšnih gibanj bi lahko bilo z vidika nadaljnega izboljševanja naše konkurenčnosti na izvoznih trgih zaskrbljujoče, saj predelovalne dejavnosti opravijo večino slovenske blagovne menjave. Vendar pa ocene za leto 2006 na podlagi še nepopolnih podatkov kažejo, da se je trend rasti stroškov dela na enoto BDP lani obrnil, in sicer tako zaradi višje rasti produktivnosti kot tudi zaradi nadaljnega izvajanja restriktivne dohodkovne politike. Ugoden bo tudi vpliv zmanjševanja davčne obremenitve stroškov dela s pričetkom postopnega odpravljanja davka na izplačane plače²¹ v tem letu.

Tehnološka zahtevnost blagovnega izvoza, ki ima dolgoročnejši vpliv na konkurenčnost gospodarstva, se je v letih 2004 in 2005 poslabšala, iz posrednih kazalnikov pa lahko sklepamo, da je v letu 2006 ponovno prišlo do pozitivnih premikov. Delež visoko tehnološko intenzivnih proizvodov v blagovnem izvozu²² je po zmanjšanju za 0,7 o.t. v letu 2004, v letu 2005 upadel še za 1,2 o.t. na 16 % blagovnega izvoza. Podobna gibanja se zrcalijo v strukturi dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti, kjer se od leta 2004 zmanjšuje delež visoko tehnološko zahtevnih dejavnosti (gl. Sliko 3). Tako v izvozu proizvodov kot v strukturi dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti se je znižal delež obeh najpomembnejših visoko tehnološko zahtevnih dejavnosti v Sloveniji, to je farmacevtske industrije ter proizvodnje RTV in komunikacijske opreme²³. Podatki za devet mesecev leta 2006, ki so na voljo le za strukturo izvoza po dejavnostih in so precej bolj agregirani, kažejo, da se je delež kemične industrije, kamor sodi visoko tehnološko intenzivna farmacevtska industrija, po dveletnem upadanju ponovno povišal, zniževanje deleža elektro industrije, ki vključuje proizvodnjo RTV in komunikacijske opreme, pa se je upočasnilo. Slovenija po tehnološki zahtevnosti izvoza močno zaostaja za evropskim povprečjem (27,9 % v letu 2005)²⁴, v tem dveletnem obdobju pa se je razlika še poglobila²⁵, kar pomeni odmik od uresničevanja ciljev SRS. Podobno se v primerjavi z EU prepočasi spreminja tudi struktura predelovalnih dejavnosti. Delež srednje in visoko tehnološko zahtevnih dejavnosti, ki naj bi do konca obdobja izvajanja SRS presegel 50 % dodane vrednosti predelovalne industrije, je v letu 2005 izključno zaradi povečanja deleža srednje tehnološko zahtevnih dejavnosti porasel za 0,2 o.t. na 41 %.

¹⁹ Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb predelovalnih dejavnosti kažejo, da se je v poslovnih prihodkih izrazil povečal predvsem delež stroškov materiala.

²⁰ Gl. indikator *Faktorska struktura blagovnega izvoza*.

²¹ Glede na sprejete spremembe davčne zakonodaje bo davek na izplačane plače s prvim januarjem 2009 dokončno odpravljen.

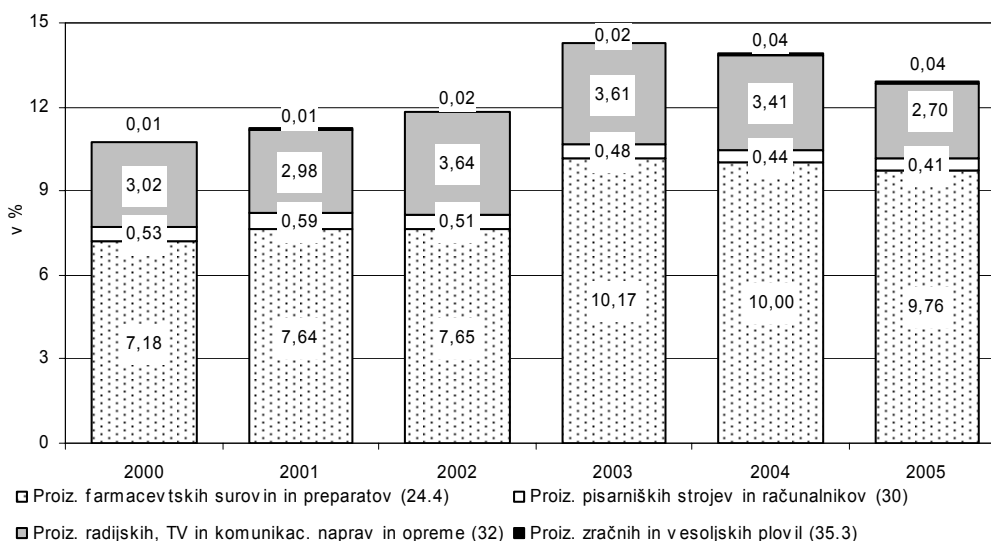
²² Po metodologiji Združenih narodov (gl. tudi indikator *Faktorska struktura blagovnega izvoza*).

²³ V proizvodnji RTV in komunikacijske opreme se je dodana vrednost realno zmanjšala, v farmacevtski industriji pa se je po izjemno visoki rasti v letu 2003 realna rast dodane vrednosti v naslednjih dveh letih močno umirila.

²⁴ Po podatkih iz European Innovation Scoreboard (2006), ki ga pripravlja Evropska komisija in temeljijo na bolj podrobni klasifikaciji proizvodov ter tako upoštevajo samo najbolj visokotehnološko zahtevne proizvode, je zaostanek Slovenije za povprečjem EU še večji. Po teh podatkih je namreč delež visokotehnološko zahtevnih proizvodov v slovenskem blagovnem izvozu znašal 5,2 %, v EU-25 pa 18,4 %.

²⁵ Gl. indikator *Faktorska struktura blagovnega izvoza*.

Slika 3: **Delež visoko tehnološko zahtevnih dejavnosti¹ v dodani vrednosti predelovalnih dejavnosti v Sloveniji v obdobju 2000–2005**

Vir: Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida za leta od 2000 do 2005 za gospodarske družbe (AJPES). **Opomba:** ¹ Definicija po metodologiji OECD (gl. legendo slike).

Na področju **podjetništva** se po dveletnem upadanju v zadnjih letih ponovno povečuje zgodnja podjetniška aktivnost, zmanjšuje pa se vključenost v ustaljeno podjetništvo. V letu 2006 se je stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti²⁶ zvišala drugo leto zapored, vendar se je s tem le vrnila na že doseženo raven v letu 2002 (4,6 %). Med 16-imi članicami EU, ki so v letu 2006 sodelovale v projektu GEM²⁷, se je Slovenija uvrstila na 11. mesto, povprečje teh držav pa je znašalo 5,5 %. Na izboljševanje razmer na področju podjetniške aktivnosti kaže tudi pospešena rast števila podjetij v poslovnem sektorju²⁸ v zadnjih letih. Manj ugodno pa je precejšnje zmanjšanje deleža prebivalcev, vključenih v ustaljeno podjetništvo²⁹, zaradi česar se je v letu 2006 znižala tudi stopnja celotne vključenosti prebivalstva v podjetništvo³⁰. Pri tem pa je potrebno poudariti, da je čimvečja vključenost prebivalstva v podjetništvo sicer pomembna z vidika (samo)zaposlovanja, vendar je z vidika povečevanja konkurenčnosti gospodarstva še pomembnejša razvojna usmerjenost podjetnikov.

Učinkovitost in kakovost zgodnjih faz podjetniškega procesa se postopno izboljšujeta. Na to kaže zmanjševanje stopnje smrtnosti podjetij³¹ in izboljševanje razmerja med prebivalstvom, ki se v podjetništvo vključuje zaradi zaznane poslovne priložnosti, ter prebivalstvom, ki se podjetništva loteva zaradi pomanjkanja primerne ponudbe na trgu dela. Stopnja smrtnosti je v letu

²⁶ Stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti (TEA indeks) je opredeljena kot delež prebivalstva (18–64 let), ki načrtuje ustanovitev podjetja ali vodi podjetje, mlajše od 42 mesecev (Rebernik et al, 2006).

²⁷ Povprečje držav članic EU, ki so bile v letu 2006 vključene v projekt GEM (Global Entrepreneurship Monitor), vključuje podatke za Grčijo, Češko, Irsko, Španijo, Latvijo, Madžarsko, Veliko Britanijo, Nizozemsko, Dansko, Finsko, Slovenijo, Francijo, Nemčijo, Italijo, Švedsko in Belgijo.

²⁸ Po Standardni klasifikaciji dejavnosti so to dejavnosti od C do K.

²⁹ Stopnja ustaljenega podjetništva je opredeljena kot delež podjetnikov, ki poslujejo dlje kot 42 mesecev, v prebivalstvu 18–64 let (Rebernik et al, 2006).

³⁰ Gl. indikator *Podjetniška aktivnost*.

³¹ Indeks smrtnosti je po definiciji GEM izračunan kot razmerje med deležem nastajajočih in deležem novih podjetij.

2006 z 1,6 dosegla najnižjo vrednost doslej in je bila za četrtno nižja kot v letu prej. Razmerje med podjetniki iz priložnosti ter podjetniki iz nuje se je povečalo za desetino na 8,6, kar je prav tako najvišja zabeležena vrednost. Slednje lahko kaže na izboljševanje kakovosti podjetniškega procesa pri nas, saj so podjetniki iz priložnosti v primerjavi s tistimi iz nuje praviloma bolj razvojno naravnani, obstojnost njihovih podjetij na trgu pa je večja. Obe merili sta bili pri nas v letu 2006 ugodnejši kot v povprečju članic EU.

Največja ovira, s katero se pri svojem delovanju srečujejo slovenski podjetniki, ostaja plačilna nedisciplina. Po podatkih ankete³² za obdobje 2004–2006 med pomembne ovire sodijo še davčna politika in birokracija, v zadnjem času pa postopoma naraščajo predvsem težave podjetnikov s pridobivanjem ustreznih kadrov na trgu dela. Na togost našega institucionalnega okolja kaže tudi nizka uvrstitev Slovenije po indeksu enostavnosti poslovanja Svetovne banke³³. Na nekatere od omenjenih ovir se je vlada že odzvala z ukrepi, precej pa je okrepila tudi sredstva za mala in srednje velika podjetja³⁴.

Leti 2005 in 2006 sta prinesli nadaljnje povečanje stopnje internacionalizacije slovenskega gospodarstva. Zunanjetrgovinska odprtost se z manjšimi nihanjem povečuje že od leta 1995, zlasti izrazito povečevanje izvozno-uvozne intenzivnosti gospodarstva pa je prisotno po letu 2003, kar je v veliki meri posledica včlanitve Slovenije v EU v letu 2004, zlasti v zadnjem letu pa tudi izboljšane konjunkturo na svetovnem trgu³⁵. Tendenco povečevanja neposrednega investiranja slovenskih podjetij v tujino, ki gre predvsem na račun investiranja v prostoru nekdanje Jugoslavije, se je v letih 2005 in 2006 nadaljevala. Manj ugodna so bila gibanja na strani prilivov, ki sicer med leti zelo nihajo, vendar so bili v letu 2006 najnižji v zadnjih letih. Slovenija je tako v letu 2006 zabeležila doslej najvišji neto odliv NTI, kar je ravno nasprotno od držav, ki so na nam podobni razvojni stopnji in praviloma beležijo neto prilive NTI³⁶.

Internationalizacija slovenskega gospodarstva poteka v prvi vrsti preko zunanjetrgovinskih tokov, precej manj pa preko NTI. To potrjuje tudi primerjava z drugimi državami EU, v primerjavi s katerimi imamo v povprečju precej višjo izvozno-uvožno intenzivnost gospodarstva ter precej nižjo intenzivnost vhodnih in izhodnih NTI. Razlika med zunanjetrgovinsko intenzivnostjo Slovenije in povprečjem EU se od leta 2000 naprej stalno povečuje v prid Slovenije. Drugačna je situacija pri NTI, kjer izrazito zaostajamo za EU in tega zaostanka ne zmanjšujemo. V obdobju 2000 – 2005 je naš delež stanja NTI v BDP stalno zaostajal za povprečjem EU-25 za več kot 10 odstotnih točk pri vhodnih in za več kot 30 odstotnih točk pri izhodnih NTI. Če je glede na našo stopnjo razvitosti taka situacija pri izhodnih NTI pričakovana, to nikakor ne velja za vhodne NTI. Mednarodne in domače ekonometrične analize precej nedvoumno govorijo v prid temu, da povečevanje

³² Anketne podatke o ovirah pri poslovanju podjetnikov v Sloveniji v okviru merjenja slovenskega podjetniškega indeksa pripravlja komunikacijska skupina SPEM.

³³ Glej Ekonomsko ogledalo 12/2006.

³⁴ Več gl. v poglavjih 3.1. in 3.2.

³⁵ Gl. indikator *Delež izvoza in uvoza v BDP*.

³⁶ Gl. indikator *Neposredne tuje investicije*.

izvozno-uvozne intenzivnosti ter vhodnih in izhodnih NTI pozitivno vpliva na produktivnost in gospodarsko rast³⁷.

Krepitev konkurence v mrežnih dejavnostih je bila v zadnjem letu prisotna predvsem v telekomunikacijah. Do premika je prišlo v fiksni telefoniji (notranji klici), kjer so na do nedavno monopolnem trgu v letu 2006 storitve ponujali štirje operaterji. Kljub temu pa je bil tržni delež vodilnega sredi leta 2006 še vedno približno 99-odstoten. Na trgih mednarodnih klicev v fiksni telefoniji, širokopasovnega dostopa do interneta ter v mobilni telefoniji se je nadaljevalo upadanje tržnih deležev prevladujočih operaterjev, ki pa so glede na povprečje EU še vedno relativno visoki v mobilni telefoniji ter v fiksni telefoniji za mednarodne klice (Kmet Zupančič, Povšnar, 2007). Korak v smeri vzpostavljanja konkurence je bil v letu 2006 narejen tudi na trgu mobilnega širokopasovnega dostopa do interneta, ko sta licenco UMTS poleg obstoječega ponudnika pridobila še dva operaterja. Na področju energetike še ni prišlo do bistvenih sprememb v strukturi trgov. Tržni delež proizvodnje največjega proizvajalca električne energije se je v letu 2005 sicer znižal (za 2,2 o.t. na 50,8 %), vendar je na to vplivalo zmanjšanje proizvodnje hidroelektrarn, povezano z neugodnimi vremenskimi razmerami, in ni bilo posledica povečanja konkurence na trgu. Tako merjena koncentracija proizvajalcev električne energije pa je bila v Sloveniji nekoliko nižja od povprečne v EU³⁸. Na veleprodajnem trgu z zemeljskim plinom je imel v letu 2005 domači dobavitelj še vedno skoraj popolno prevlado (99-odstotni delež). Na maloprodajnih trgih za električno energijo in zemeljski plin je konkurenca večja in noben ponudnik nima prevladujočega položaja na trgu³⁹.

Učinki liberalizacije mrežnih dejavnostih se postopno kažejo v nižjih cenah. V letu 2006 se je na trgih, kjer že deluje konkurenca, praviloma nadaljevalo zniževanje cen. Upadanje relativnih⁴⁰ cen *telekomunikacijskih storitev*, značilno po letu 2002, je bilo v letu 2006 sicer prekinjeno. Razlog je bil v povišanju naročnine in cen notranjih klicev vodilnega operaterja v fiksni telefoniji, kar kaže na zaenkrat še šibko tržno moč konkurentov na tem trgu, ki praviloma ponujajo cenejše storitve. V drugih segmentih telekomunikacijskih storitev, kjer je stopnja konkurence višja (mobilna telefonija in mednarodni klici v fiksni telefoniji) pa so se tudi v letu 2006 cene zniževale. Cene *električne energije* se zaenkrat oblikujejo prosto le za industrijo, za gospodinjstva pa bodo sproščene s 1. 7. 2007. Za industrijske cene je po letu 1999 značilna tendenca upadanja glede na povprečno ceno v EU⁴¹, kar lahko po juliju 2001, ko se je trg sprostil, deloma pripišemo tudi večji konkurenci na tem trgu, vse več odjemalcev pa se tudi že odloča za zamenjavo dobavitelja. Cene električne energije za gospodinjstva v primerjavi s CPI po letu 2000 tendenčno upadajo, v primerjavi s povprečjem EU pa se ohranjajo na ravni okoli 80 %.

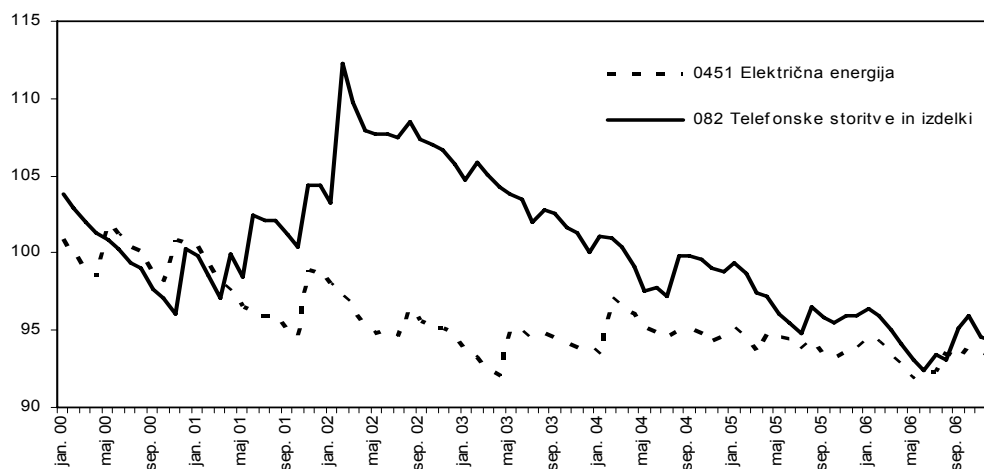
³⁷ Glej npr.: Factor Mobility in the Global Economy, 2006, za Slovenijo pa Burger, Jaklič in Rojec, 2006 in Damijan, Jaklič in Rojec 2006.

³⁸ V EU (netehtano povprečje) je v letu 2004 delež največjega proizvajalca znašal 62,6 % (pri nas 53,0 %).

³⁹ Na maloprodajnem trgu z električno energijo je v letu 2005 delovalo 13 ponudnikov prvi trije so imeli deleže 34 %, 24 % in 13 %, pri zemeljskem plinu pa so bili v razredu srednjevelikih odjemalcev deleži največjih ponudnikov 23 %, 17 % in 15 %.

⁴⁰ V primerjavi z indeksom cen življenjskih potrebščin (CPI).

⁴¹ Cene električne energije so po dolgoletnem precejšnjem zaostajanju v letih 1998 in 1999 presegle povprečno ceno v EU, sredi leta 2006 pa je bila slovenska cena (za srednje velikega porabnika) za 21,3 % nižja od povprečja v EU (tehtano povprečje).

Slika 4: Relativne¹ cene električne energije in telekomunikacijskih storitev (povprečje 2000 = 100)

Vir: SI-Stat – Ekonomsko področje – Cene (SURS), 2007. **Opomba:** ¹ V primerjavi s CPI.

1.3. Povečanje konkurenčne sposobnosti storitev⁴²

Konkurenčnost in učinkovitost storitvenega sektorja je pomemben dejavnik gospodarske rasti. Poleg neposrednega vpliva, ki ga imajo storitve na rast gospodarstva zaradi velikega in rastočega deleža v bruto domačem proizvodu, postaja vse pomembnejši tudi njihov posredni vpliv na konkurenčnost prek vmesne porabe storitev v proizvodnji proizvodov in drugih storitev. To še zlasti velja za finančne, poslovne, komunikacijske in informacijske storitve. V poglavju finančne storitve zaradi njihove specifičnosti pa tudi zaradi posebne vloge, ki jo imajo v gospodarstvu⁴³, obravnavamo ločeno.

1.3.1. Nefinančne tržne storitve

V letu 2005 se je zaostanek Slovenije za EU glede deleža nefinančnih tržnih storitvenih dejavnosti⁴⁴ v strukturi gospodarstva zmanjšal četrto leto zapored, delno so k temu prispevale tudi na znanju temelječe storitve, kjer Slovenija najbolj zaostaja za razvitejšimi državami. Razlika med Slovenijo in EU glede deleža nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti, se je povečevala vse do leta 2001, ko se je približala 8 odstotnim točkam. Od takrat dalje postopno upada in je v letu 2005 znašala 5,4 odstotne točke. Zlasti v zadnjih dveh letih je k zapiranju vrzeli največ prispevala hitra krepitev deleža dejavnosti prometa (I) in trgovine s popravili motornih vozil (G). Pomen na znanju temelječih nefinančnih tržnih storitev (telekomunikacije in poslovne storitve)⁴⁵ se v strukturi gospodarstva sicer povečuje, vendar je bil v preteklosti (podatki za EU so na voljo do leta 2002) proces dohitevanja, ob sočasnem hitrem razvoju teh

⁴² V poglavju obravnavamo pretežno tržno usmerjene storitve, ostale, pretežno javne storitve, pa so analizirane v drugih delih poročila.

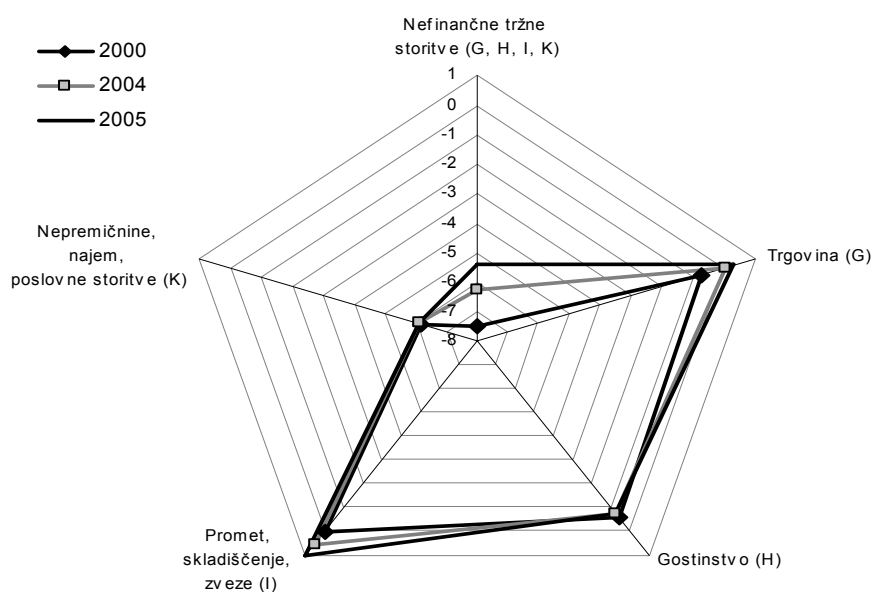
⁴³ Gl. Competition, productivity and prices in the euro area services sector, 2006.

⁴⁴ Dejavnosti SKD: trgovina in popravila motornih vozil (G), gostinstvo (H), promet, skladiščenje in zveze (I) in nepremičnine, najem in poslovne storitve (K).

⁴⁵ Dejavnosti SKD: dajanje strojev in opreme v najem (71), obdelava podatkov in povezane storitve (72), raziskave in razvoj (73), druge poslovne storitve (74) in poštna in telekomunikacijske storitve (64).

dejavnosti v razvitejših državah, relativno počasen. Slovenija zaostaja predvsem po deležu poslovnih storitev, ki se je od leta 2000 povečal za 1,8 odstotne točke na 8,7 % v letu 2005, z izvajanjem SRS pa naj bi se do leta 2013 približal deležem v razvitejših državah EU (okoli 12 % dodane vrednosti). Glede deleža telekomunikacij Slovenija ne zaostaja bistveno za evropskimi državami, vendar pa to področje bremeni zlasti počasno uvajanje konkurence na posameznih trgih, ki je do sedaj zaviralo hitrejšo povečevanje učinkovitosti telekomunikacijskih storitev⁴⁶.

Slika 5: Razlika¹ med Slovenijo in EU-25 po deležu nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti gospodarstva v letih 2000 in 2005, v %

Vir: SI-Stat podatkovnih portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi (SURS), 2006; Eurostat Portal Page – Economy and finance, 2006. **Opomba:** ¹ Negativna vrednost pomeni zaostanek Slovenije za povprečjem EU-25 v odstotnih točkah.

V zadnjih nekaj letih prihaja do postopnega zmanjševanja vrzeli v **produktivnosti storitev za EU**⁴⁷, na intenzivnejše premike v konkurenčni sposobnosti storitev pa kažejo tudi kazalniki **donosnosti**. Potem ko se je proces dohitevanja EU po doseženi produktivnosti v sektorju storitev v letih od 1999 do 2002 praktično ustavil, smo bili v zadnjih treh letih ponovno priča približevanju. Razkorak do EU se je zmanjšal v vseh dejavnostih, vendar je bil proces dohitevanja v trgovini (G), prometu (I) in gostinstvu (H) intenzivnejši kot v poslovnih storitvah (K), kjer je pomembnejši premik opazen šele v letu 2005. Tudi podatki iz strukturne statistike podjetij o donosnosti storitvenih

⁴⁶ Več o tem v poglavju 1.2.

⁴⁷ Ker podatki o produktivnosti dela, izraženi v kupni moči, niso na voljo po posameznih sektorjih gospodarstva, smo v primerjavah uporabili produktivnost dela (dodana vrednost na zaposlenega) v tekočih cenah. To pomeni, da ni izločen vpliv različne višine cen med državami na višino produktivnosti, ki je v storitvah zaradi manjše vključenosti v mednarodno menjavo lahko precej večji kot v predelovalnih dejavnostih.

dejavnosti kažejo izboljšanje v zadnjih dveh letih, za katera so na voljo podatki (2003–2004)⁴⁸. Prav tako se povečuje delež bruto poslovnega presežka v dodani vrednosti. Podatki kažejo, da se zmanjšuje tako razmerje med stroški dela in dodano vrednostjo kot tudi med vmesno porabo in dodano vrednostjo. Napredek je bil po obeh kazalnikih donosnosti najvišji v prometu (I), najmanjši pa v poslovnih storitvah (K), ki so ob gostinstvu edina dejavnost, ki po doseženi donosnosti pomembneje zaostaja za povprečjem EU.

Za nadaljnje zmanjševanje zaostanka v konkurenčnosti nefinančnih tržnih storitev za EU je zelo pomembno povečevanje konkurence, kjer je v zadnjih petih letih prišlo do pozitivnih premikov v večini panog z relativno nizko stopnjo konkurence. Zaradi pomanjkanja podatkov o nekaterih kazalnikih⁴⁹ in neprimerljivosti podatkovnih virov za druge kazalnike smo oceno napredka glede povečevanja konkurence v posameznih vrstah storitev oprli na analizo sprememb v številu podjetij⁵⁰ in vrednosti Hirschman-Herfindahlovega indeksa (HHI) koncentracije⁵¹. Rezultati kažejo pozitivna gibanja na področju krepitve konkurence v nefinančnih tržnih storitvah. Delež panog⁵², kjer je ugotovljena visoka koncentracija⁵³, se je v obdobju od 2000 do 2005 zmanjšalo s 43 % na 36 %. Manj ugodne tendence odraža sprememba deleža teh panog v prihodkih nefinančnih tržnih storitev, ki se je v enakem obdobju povečal (s 27 % na 39 %). Vendar pa je iz podrobnejše analize podatkov razvidno, da razlog za to ni v splošnem zmanjševanju konkurence, ampak v hitri rasti posameznih panog, ki se po vrednosti HHI uvrščajo med visoko koncentrirane. Gre predvsem za dve skupini panog: prvič, za panoge, ki imajo visoko vrednost HHI, vendar nekateri drugi kazalniki kažejo, da gre v njih za dokaj konkurenčne razmere (trgovina na drobno v nespecializiranih prodajalnah⁵⁴), drugič, za panoge, katerih tržna struktura se sicer postopno spreminja v smeri krepitve konkurence, vendar zaradi narave dejavnosti ni pričakovati, da bi v njih delovalo zelo veliko družb (npr. nekatere hitro rastoče mrežne dejavnosti⁵⁵). Poleg zmanjševanja števila panog z nizko stopnjo konkurence, pa ugotavljamo pozitivne premike v smeri krepitve konkurence tudi v panogah, kjer je koncentracija še vedno visoka. V večini takšnih panog (71 %) se je namreč število podjetij povečalo, v polovici pa se je zmanjšala tudi vrednost HHI.

Tudi v konkurenčnosti slovenskih storitev na zunanjih trgih prihaja do nekaterih pozitivnih premikov. Med letoma 2003 – 2005 se je tržni delež slovenskih storitev v skupnem uvozu storitev v EU-15 povečal bolj kot povprečni delež novih članic, večje povečanje tržnega deleža kot Slovenija je

⁴⁸ Donosnost prodaje se je tako povečala s 7,3 % v letu 2002 na 7,7 % v letu 2003 in na 8,2 % v letu 2004.

⁴⁹ Npr. stopnja regulacije trgov.

⁵⁰ Pri tem smo izhajali iz podatkov za gospodarske družbe.

⁵¹ HHI je vsota kvadratov tržnih deležev posameznih gospodarskih družb v celotni panogi (po ustvarjenih čistih prihodkih na domačem trgu).

⁵² Panogo razumemo kot razred SKD, saj smo v analizi stopnje konkurence uporabili razčlenitev na štirimestno šifro SKD, to je na razrede.

⁵³ Vrednost HHI je večja 1800.

⁵⁴ V trgovini na drobno v nespecializiranih prodajalnah se je v obdobju 2000 – 2005 močno zmanjšalo število družb, vrednost HHI se je povzpela od 857 na 2369, pri tem se je delež največje družbe v prihodkih povečal s 23 % na 42,1 %, vendar se je močno okreplil tudi delež največjih treh (z 39 % na 74 %) ter delež največjih štirih družb (s 47 % na 81,5 %), zaradi česar ni mogoče trditi, da se je konkurenca v tej panogi zmanjšala.

⁵⁵ Gl. tudi poglavje 1.2.

beležila edino Slovaška⁵⁶. Ob tem velja izpostaviti zlasti povečanje tržnega deleža slovenskih transportnih storitev in ostalih storitev⁵⁷ v uvozu EU-15. Pri transportnih storitvah je Slovenija dosegla največje povečanje tržnega deleža med novimi članicami, pri ostalih storitvah pa jo je prekašala edino Estonija.

Tendence v različnih kazalnikih konkurenčnosti nefinančnih tržnih storitev kažejo na izboljševanje in približevanje standardom v EU, vendar pa so spremembe zlasti v nekaterih storitvah zaenkrat prepočasne. Poleg tega ostaja inovacijska aktivnost v storitvenih dejavnostih zelo šibka ne samo v primerjavi s predelovalnimi dejavnostmi, pač pa tudi glede na povprečno stopnjo inovacijske dejavnosti v storitvah v EU⁵⁸. Z ozirom na prevladujočo vlogo storitev v kreiranju dodane vrednosti in potrebo po hitrejšem razvoju na znanju temelječih storitev bi moralo biti povečanje inovacijske dejavnosti v storitvah ena od prioritet bodočih razvojnih usmeritev.

1.3.2. Finančne storitve

Slovenija po kazalnikih razvitosti finančnega sektorja, ki jih spremljamo v Poročilu o razvoju, še zelo zaostaja za evropskim povprečjem, v zadnjih dveh letih (2005-2006) so bili največji premiki v bančnem sektorju. Po kazalniku bilančne vsote bank v primerjavi z BDP se je razkorak do evropskega povprečja v letu 2005 nekoliko zmanjšal, vendar ostaja velik. Podobna gibanja pričakujemo tudi v letu 2006, saj se je vrednost kazalnika za Slovenijo še naprej krepila. Obseg zavarovalnih premij glede na BDP je v letu 2005 stagniral. Ob ugodnejših gibanjih v drugih evropskih državah je to privedlo do povečanja zaostanka za povprečjem EU. Slovenija sicer po razvitosti finančnega sektorja za EU najmanj zaostaja na področju zavarovalništva, kljub temu pa še vedno izstopa nizek delež premij življenjskih zavarovanj glede na BDP, ki dosega le slabo tretjino povprečne vrednosti v EU. Preslabo razvit ostaja tudi trg kapitala, kjer je po večletni rasti tržne kapitalizacije delnic na Ljubljanski borzi v letu 2005 sledil upad, ki je bil predvsem posledica splošnega znižanja vrednosti delnic na borzi. Razvojni zaostanek se je s tem precej povečal, saj se je v EU ravno v tem letu vrednost kazalnika močno okrepila. Glede na to, da se je v letu 2006 tržna kapitalizacija v Sloveniji močno okrepila, ocenjujemo, da se je lani zmanjševanje zaostanka za EU ponovno nadaljevalo.

Možnosti financiranja podjetniškega sektorja na slovenskem finančnem trgu se postopno krepijo predvsem na bančnem trgu. Banke so v letih 2005 in 2006 precej okrepile kreditno aktivnost. Delež kreditov nebančnim sektorjem se je v primerjavi z BDP v obeh letih skupaj okrepil za 20,3 o.t. in dosegel raven 67,5 %, kar pa je še vedno precej pod ravnjo, ki jo dosegajo države z razvitim bančnim sistemom (povprečje EU 141,2 % v 2005). Več kot polovico te rasti lahko pripišemo rasti kreditov nefinančnih družb. Podjetja so se v veliki meri

⁵⁶ Zaradi pomanjkanja podatkov za EU-15 lahko analiziramo samo zelo kratko obdobje. Analiza deležev slovenskega izvoza storitev na trgih pomembnejših partneric EU, za katere so na razpolago podatki za obdobje 2000–2005 (Italija, Avstrija, Združeni kraljestvo in Francija), kaže, da so vse nove članice bolj povečale svoj tržni delež v uvozu storitev teh držav kot Slovenija.

⁵⁷ Gre za komunikacijske, računalniške in različne poslovne storitve.

⁵⁸ Gl. poglavje 2.2.

zadolževala v obliki deviznih kreditov, ki so bili ugodnejši od tolarških. Glavni razlog za visoko rast obsega kreditov gre na eni strani iskati v gibanju obrestnih mer, ki so se v preteklih letih občutno znižale, na drugi strani pa se je precej okrepila konkurenca med bankami⁵⁹, kar je privedlo do večje dostopnosti kreditov na domačem bančnem trgu. Banke so imele za financiranje okrepljene kreditne dejavnosti možnosti najemanja kreditov v tujini zlasti pri povezanih družbah. Pred vstopom v EU pa je bankam dodatna likvidna sredstva zagotovila tudi spremenjena denarna politika z zniževanjem zahtev glede obveznih rezerv in predvsem z zmanjševanjem obsega centralnobančnih vrednostnih papirjev v bančnih bilancah⁶⁰. Večja in bolj uveljavljena podjetja pa so izkoristila tudi možnost zadolževanja v tujini. Pogoji zadolževanja pa se ob dvigovanju obrestnih mer vse bolj zaostčujejo. Tako se je osrednja obrestna mera evropske centralne banke od konca leta 2005 do marca 2006 povišala za 175 osnovnih točk na 3,75 % in s tem dosegla najvišjo raven v zadnjih petih letih. Takšen skok pa že pomembno vpliva na stroške servisiranja podjetniškega dolga.

Precej manjši pomen imajo še vedno ostali viri financiranja. Primarni trg vrednostnih papirjev ostaja še naprej slabo razvit, vendar pa podatki kažejo na njegovo krepitev. Tako so podjetja v letu 2005 okrepila izdajanje vrednostnih papirjev, saj jih je bilo v tem letu izdanih 2,5-krat toliko kot leto prej, od tega je bila dobra polovica delnic. Okrepil se je obseg nadaljnjih javnih ponudb znanim investitorjem in nejavnih ponudb⁶¹, prvih javnih ponudb vrednostnih papirjev širšemu krogu vlagateljev pa tudi v letu 2005 ni bilo. Nadaljnji razvoj primarnega trga kapitala omejuje tudi lastniška struktura, saj je velik del družb še vedno v kontrolni lasti države, oziroma njenih skladov, ki zaradi različnih interesov niso vedno pripravljeni podpreti tovrstni način financiranja razvojnih projektov, kar ima negativne učinke tako na razvoj podjetja, kot tudi na razvoj trga kapitala. Še manj pomembni glede na obseg financiranja so skladi tveganega kapitala, kjer se Slovenija uvršča na rep držav članic EU⁶². To lahko negativno vpliva na že tako šibko inovacijsko dejavnost podjetij, saj je razpoložljivost tveganega kapitala zelo pomembna pri uresničevanju inovacijskih projektov⁶³.

⁵⁹ V ospredju so predvsem banke s pretežnim tujim lastništvom, ki zaradi zastoja v privatizaciji bančnega sektorja vidijo možnost za lasten razvoj samo v organski rasti.

⁶⁰ Banke so sicer zaradi odloga povečane likvidnosti na čas po prevzemu evra del tako sproščenih sredstev naložile tudi v dolgoročni depozit pri Banki Slovenije.

⁶¹ S tovrstnimi vrednostnimi papirji se ne sme trgovati na borzi, niti jih kako drugače javno ponujati.

⁶² Prav z namenom okrepiti tovrstni način financiranja malih perspektivnih podjetij, je v Sloveniji trenutno v pripravi Zakon o družbah tveganega kapitala.

⁶³ Gl. tudi poglavje 2.2.

2. Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta

Usmeritve SRS: Za učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporabo znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta SRS poudarja naslednje prioritete: izboljšati kakovost terciarnega izobraževanja in vzpodbujati vseživljenjsko izobraževanje ter povečati učinkovitost in obseg vlaganj v raziskave in tehnološki razvoj.

2.1. Izobraževanje in usposabljanje

Izobrazbena sestava odraslega prebivalstva v Sloveniji se iz leta v leto postopno izboljšuje. Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo se je v obdobju 2003–2006 močno povečal in približal povprečju EU-25, še vedno pa Slovenija zaostaja za državami, ki dosegajo najvišje deleže⁶⁴ in praviloma dosegajo tudi najvišje ravni gospodarske razvitosti. Izboljševanje izobrazbene strukture prebivalstva se kaže tudi v naraščanju povprečnega števila let šolanja odraslega prebivalstva, ki je leta 2005 v Sloveniji znašalo 11,6 leta, kar je nekoliko manj, kot znaša povprečje članic OECD⁶⁵.

Boljša izobrazba praviloma povečuje zaposlitvene možnosti posameznika. Stopnje zaposlenosti terciarno izobraženih so posledično praviloma višje kot pri nižje in srednje izobraženih. Stopnja zaposlenosti terciarno izobraženih v Sloveniji je precej nad povprečjem EU, stopnja zaposlenosti srednje izobraženih se giblje okoli povprečja, stopnja nizko izobraženih pa precej zaostaja za povprečjem EU, kar med drugim kaže tudi na problem strukturne brezposelnosti in pomanjkanje terciarno izobraženih kadrov nekaterih profilov. Na neskladje med ponudbo in povpraševanjem po terciarno izobraženih kadrih, ki se pojavlja v Sloveniji, kaže relativno hitro naraščanje števila registrirano brezposelnih z višjo in visoko izobrazbo⁶⁶, pa tudi postopno povečevanje anketne brezposelnosti za to kategorijo brezposelnih⁶⁷.

Zanimanje za študij na področju znanosti in tehnologije⁶⁸ se povečuje, vendar relativno počasi. Kljub povečanju števila diplomantov s področja znanosti in tehnologije se je v letih od 2000 do 2005 zmanjšal tako delež diplomantov s področja znanosti in tehnologije v skupnem številu diplomantov kot tudi delež študentov na teh področjih v skupnem številu študentov, saj je število študentov na drugih področjih naraščalo hitreje. V obdobju 2000–2004 (zadnji primerljivi podatki) se je še povečal tudi zaostanek za povprečjem EU-15⁶⁹. Kljub pozitivnim premikom v zadnjih letih je zaradi velikega zaostanka potrebno nadaljevati z aktivnostmi za povečanje vpisa na študij na teh področjih. Tovrstno znanje, sposobnosti in veščine so eden izmed glavnih virov

⁶⁴ V drugem četrtletju 2006 je v Sloveniji znašal 21,5 %, v povprečju EU-25 pa 23,2 %. V obdobju 2003–2006 je Slovenija zmanjšala zaostanek za povprečjem EU-25 s 3 na 1,7 o.t. Podrobneje glej indikator *Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo*.

⁶⁵ Podrobneje glej indikator *Povprečno število let šolanja*.

⁶⁶ Število registriranih brezposelnih z višjo in visoko izobrazbo je bilo leta 2006 za 60,6 % višje kot leta 2001.

⁶⁷ V letu 2005 je znašala 3,1 %.

⁶⁸ Področje znanosti in tehnologije po ISCED 97 zajemata dve širši področji: področje „znanost, matematika in računalništvo“ in področje “tehnika, proizvodne tehnologije”.

⁶⁹ Glej indikator *Diplomanti na področju znanosti in tehnologije*.

za povečanje inovacij, zato so te strukturne razlike lahko pomembna ovira za povečanje inovativnosti in konkurenčnosti slovenskih podjetij.

Vključenost mladine v izobraževanje je visoka in se še naprej povečuje. Vključenost generacije 15-19 let v srednje šole iz leta v leto narašča in je relativno visoka, saj je nad povprečjem EU⁷⁰. Tudi vključenost mladih (v starosti 20-24 let) v terciarno izobraževanje je v Sloveniji nad povprečjem EU (v letu 2005 je znašala 43,8 %, v EU-25 pa v letu 2004 27,8 %) ⁷¹, v zadnjih 30 letih pa se povečuje v vseh državah EU, zlasti pospešeno po sprejemu Lizbonske strategije leta 2000⁷². S tem narašča tudi vključenost generacije v vpisni starosti v terciarno izobraževanje, ki naj bi se v skladu s SRS povečala na vsaj 55 %, česar zaenkrat ne dosegamo predvsem zaradi manjše vključenosti moških v terciarno izobraževanje⁷³.

Visoka vključenost mladih v izobraževanje zahteva tudi relativno visoke izdatke za izobraževanje, ki pa predvsem na terciarni ravni kažejo odstopanje od EU, ko gre za strukturo njihove porabe ter višino na udeleženca. V Sloveniji je delež javnih izdatkov za izobraževanje v BDP v letu 2004 po zadnjih dosegljivih podatkih znašal 6,0 % BDP in se je v primerjavi z letom 2003 nekoliko znižal, še vedno pa nas je uvrščal precej nad povprečje EU-25. Tudi delež javnih izdatkov za terciarno izobraževanje v BDP je pri nas višji od evropskega povprečja⁷⁴. Ob tem pa je treba opozoriti, da bistveno večji delež javnih sredstev na terciarni ravni kot druge evropske države namenimo za štipendije in druge oblike socialnih ugodnosti študentom (v letu 2004 kar 24 %; EU-25 v letu 2003 16 %) ⁷⁵. Ob visokih transferih je obseg javnih izdatkov, ki so namenjeni neposredno izobraževalnim ustanovam na terciarni ravni, v Sloveniji razmeroma nizek (1,0 % BDP; EU-15 1,2 % BDP). Poleg javnih izdatkov so zasebni izdatki za izobraževalne ustanove na terciarni ravni v letu 2004 znašali še 0,3 % BDP (v povprečju EU-15 0,2 % BDP). Preračun izdatkov za izobraževanje na udeleženca izobraževanja kaže podobno sliko kot kazalniki celotnega obsega izdatkov za izobraževanje. Letni izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca izobraževanja, izraženi v BDP na prebivalca, so za vse ravni izobraževanja skupaj v primerjavi z državami EU visoki, vendar pa zaostajamo po višini izdatkov na terciarni ravni, ki so se po zadnjih dosegljivih podatkih v letu 2003 že drugo leto zapored močno zmanjšali⁷⁶.

Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja se rahlo izboljšuje. Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja je

⁷⁰ V šolskem letu 2004/2005 je bilo v srednje šole vpisane 77,6 % generacije v starosti 15-19 let (v šolskem letu 2000/2001 72,5 %, 1994/1995 pa 67,2 %), prvi vpis v šolskem letu 2005/2006 pa že presega 80 %.

⁷¹ Preračuni Umar na podlagi podatkov Eurostat.

⁷² Progress towards the Lisbon objectives in education and training, 2006.

⁷³ Po izračunih UMAR je znašal delež vključenih 20-letnikov v terciarno izobraževanje v letu 2005 skupaj 51,1 % (moških 42,1 % in žensk 60,5 %).

⁷⁴ Glej indikator *Javni izdatki za izobraževanje*.

⁷⁵ Podobno visoki transferji so sicer značilni tudi za skandinavske države. Z vidika vpliva na vključenost v terciarno izobraževanje naj bi bilo javno financiranje med ključnimi dejavniki, toda glede na ugotovitve (Otero in McCoshan, 2004) ne nujno kot neposredna pomoč študentom. Rezultati analize dejavnikov, ki vplivajo na dostopnost terciarnega izobraževanja, so pokazali zelo močno pozitivno korelacijo med vključenostjo v terciarno izobraževanje in obsegom javnih izdatkov za izobraževanje kot deležem v BDP. Po drugi strani pa analiza ni potrdila povezave med obsegom neposredne finančne podpore študentom (delež transferjev gospodinjstvom v celotnih javnih izdatkih za izobraževanje) in vključenostjo v izobraževanje (bruto stopnja vključenosti v terciarno izobraževanje).

⁷⁶ Podrobneje glej indikator *Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca*.

eno izmed meril kakovosti terciarnega izobraževanja, kjer manjše razmerje praviloma omogoča večjo kvaliteto. V Sloveniji se to razmerje sicer nekoliko izboljšuje, vendar je število študentov na pedagoškega delavca v primerjavi z drugimi evropskimi državami še vedno precej visoko⁷⁷. Nizka je še vedno tudi učinkovitost visokošolskega študija. V Sloveniji je povprečni čas trajanja⁷⁸ visokošolskega študija leta 2005 znašal 6,3 leta, na univerzitetnem študiju pa 6,8 leta. V mednarodnih primerjavah se nizka učinkovitost študija kaže tudi kot majhno število diplomantov na 1000 prebivalcev v starosti 20-29 let (leto 2004: 50,0; EU-25: 54,9), kljub dejstvu, da smo po bruto stopnji vključenosti v terciarno izobraževanje v primerjavi s populacijo v starosti 20-24 visoko nad povprečjem EU⁷⁹. Učinkovitost in kvaliteta študija sta pomembna problema. Za njuno reševanje je zato potrebno čimprej pripraviti in sprejeti ukrepe, predlagane v Okviru reform za povečanje blaginje prebivalcev Slovenije⁸⁰.

Vključenost prebivalstva v vseživljenjsko učenje, ki predstavlja zelo pomemben dejavnik izboljševanja kakovosti človeškega kapitala in prilagodljivosti trga dela, je razmeroma visoka. V letu 2005 se je vključenost odraslega prebivalstva v vseživljenjsko učenje, merjena z anketo o delovni sili⁸¹, sicer nekoliko znižala (s 16,2 % na 15,3 %), vendar je bila še vedno za 2 o.t. višja kot leta 2003⁸² in nad povprečjem EU-25 (10,2 %) ter med najvišjimi v EU. Po vključenosti v vseživljenjsko učenje smo tega leta zaostajali le za Švedsko, Združenim kraljestvom, Dansko, Finsko in Nizozemsko. Kljub visoki vključenosti pa ostajata pomembna problema skromna vključenost starejših in manj izobraženih. Manj ugodna gibanja kažejo podatki o vključenosti odraslih v formalno izobraževanje, ki pa predstavlja samo en del vseživljenjskega učenja, saj se število odraslih, vključenih v formalno izobraževanje, zmanjšuje.

2.2. Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij

Izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost (RRD) so se do leta 2005 glede na zastavljene cilje povečevali prepočasi. Po letu 2001 je gibanje izdatkov za RRD beležilo negativne trende, saj se je njihov delež v BDP zmanjševal, kar je bilo posebej očitno leta 2003⁸³. V letih 2004 in 2005 so se izdatki za RRD v

⁷⁷ Podrobneje glej indikator *Razmerje med študenti in pedagoškim osebjem*.

⁷⁸ Od vpisa do diplomiranja.

⁷⁹ Slovenija: 72,3 %, EU-25: 57,5 %.

⁸⁰ Podatki o zaposlovanju v letu 2006, ko se je izraziteje okrepila le rast zaposlenosti v višjem in visokem šolstvu, so morda prvi znak, da se je vendarle začel strukturni premik v smeri krepitve terciarnega izobraževanja, kar je tudi odraz povečanja števila višje in visokošolskih zavodov v tem letu ter začetka procesa prenove in uvajanja novih študijskih programov.

⁸¹ Indikator meri vključenost prebivalstva, starega 25-64 let, v izobraževanje in usposabljanje, v času štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili. Indikator je izračunan na osnovi letnega povprečja in se ne nanaša le na eno četrtletje v letu. Strokovnjaki Evropske komisije opozarjajo, da je indikator metodološko pomanjkljiv, problematično pa je zlasti merjenje udeležbe v izobraževanje in usposabljanje v samo zadnjih tednih pred izvajanjem ankete. To pomeni, da čas anketiranja močno vpliva na rezultat. Od oktobra 2006 je indikator izračunan na osnovi letnih povprečij četrtletnih podatkov in ne tako kot prej na osnovi podatka za en kvartal. Na ta način so izračunane vrednosti za celotno obravnavano obdobje.

⁸² Od leta 2003 razpolagamo s primerljivimi podatki, saj je takrat prišlo do spremembe metodologije.

⁸³ Prvi podatki SURS o deležu RRD v BDP za leti 2003 in 2004, ki smo jih uporabili tudi v naši analizi v Poročilu o razvoju 2006, so bili kasneje z revizijo znižani. Podrobneje o vzrokih glej v indikatorju *Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost*.

primerjavi z BDP sicer nekoliko povečali (na 1,49 % BDP v letu 2005), vendar so bili še vedno nižji kot pred letom 2003. Takšna gibanja Slovenijo oddaljujejo od ciljev SRS. Podobne tendence kot v Sloveniji glede gibanja izdatkov za RRD v BDP so opazne tudi v EU in ne delujejo v prid uresničevanja barcelonskih ciljev. To kaže, da se sprejetje različnih političnih dokumentov in zavez za večja vlaganja v RRD tako v Sloveniji kot v EU doslej ni v zadostni meri odrazilo v njihovem dejanskem uresničevanju in pa tudi, da je uresničevanje takšnih ciljev dolgoročen proces, ki zahteva koordiniranje in sodelovanje različnih politik in akterjev. Kljub temu pa imajo nekatere članice EU bolj konsistentno politiko povečevanja izdatkov za RRD v BDP vse od leta 2000 naprej (npr. Avstrija, Češka, Finska, Litva, Španija).

Gospodarske družbe, ki naj bi postale najbolj dinamičen segment povečevanja izdatkov za RRD, so v letu 2005 te izdatke realno povečale za manj kot odstotek. V obdobju 2002–2005 so gospodarske družbe realno celo zmanjšale obseg sredstev za RRD, zato se je njihov delež v skupnih izdatkih za RRD znižal od 60 % v letu 2002 na 55,3 % leta 2005⁸⁴. Ob tem je potrebno izpostaviti, da so gospodarske družbe realno zmanjšale izdatke za izvajanje RRD predvsem v podjetjih, povečale pa so jih za izvajanje RRD v državnem sektorju in visokošolskih organizacijah. Sodelovanje med različnimi sektorji pri financiranju in izvajanju RRD je v razvitih državah znatno prispevalo k povečanju celotnih vlaganj v RRD, pri nas pa je povezovanje med posameznimi sektorji pri financiranju RRD še vedno zelo omejeno in se kaže v dejstvu, da gospodarske družbe same financirajo pretežni del RRD, ki jo izvajajo. Stanje naj bi se v prihodnje izboljšalo na podlagi uresničevanja ukrepov za krepitev sodelovanja med javno raziskovalno sfero in podjetji. Prav tako naj bi nove davčne olajšave za RRD, uvedene v letu 2006⁸⁵, bolj spodbudile podjetja k večjim vlaganjem.

V letih 2002–2003 (zadnji dosegljivi podatki) je bil dosežen znaten napredek po številu prijavljenih patentov na Evropskem patentnem uradu (EPU). Slovenija prijavi največ evropskih patentov na milijon prebivalcev med novimi članicami in je v letih 2002–2003 zmanjšala zaostanek za povprečjem EU-25 v primerjavi z letom 2001⁸⁶. Kljub temu pa evropsko povprečje prijavljenih patentov znaša vsaj dvainpolkrat več na milijon prebivalcev kot v Sloveniji.

Število raziskovalcev, izraženo v enoti polnega delovnega časa, je v letih od 2000 do 2005 najhitreje naraščalo v poslovnem sektorju, najpočasneje pa v državnem sektorju. Raziskovalni kader ima ključno vlogo v izvajanju RRD in v povečevanju sposobnosti za inoviranje. Slovenija je imela leta 2000 največ raziskovalcev v državnem sektorju, do leta 2005 pa se je struktura spremenila v

⁸⁴ Povečala sta se zlasti deleža državnega sektorja in tujine (glej indikator *Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost*).

⁸⁵ Uvedena je bila davčna olajšava za podjetja za naložbe v RRD, ki znaša 20 %. V statističnih regijah, kjer je BDP na prebivalca nižji od povprečja države za do 15 % / nad 15 %, se olajšava lahko poveča na 30 % / 40 %. Upravičeni stroški vključujejo tako nakup opreme in nove tehnologije za raziskovalno-razvojne namene kot tudi stroške dela in nakup licenc. Do leta 2006 je veljala 10-odstotna davčna olajšava za vse investicije, vključno s stroški razvoja in raziskav, vendar se je osredotočala v glavnem na stroške opreme.

⁸⁶ Po podatkih Eurostat je Slovenija v letu 2003 na Evropskem patentnem uradu (EPU) prijavila 50,4 patenta na milijon prebivalcev, povprečje EU-25 pa je znašalo 136,7. Začasni podatki za leto 2003, ki smo jih objavili v Poročilu o razvoju 2006, so kazali, da je imela Slovenija samo 21,9 patentne prijave na EPU, kar je posledica dejstva, da sočasni podatki podvrženi velikim spremembam zaradi časovnih zamikov v objavi patentnih informacij.

korist raziskovalcev v poslovnem sektorju⁸⁷. Njihovo število se je v obdobju 2000–2005 povečalo kar za 40 %, skupno število vseh raziskovalcev pa za 21 %. Ne glede na to Slovenija še naprej zaostaja po številu raziskovalcev v odstotku delovne sile za EU-25.

Na pozitivne, vendar zaenkrat še šibke premike kažejo nekateri podatki o inovacijski dejavnosti. Čeprav večanje števila raziskovalcev v poslovnem sektorju ustvarja dobro izhodišče za povečanje inovativne dejavnosti podjetij, pa samo po sebi ne zagotavlja, da bi prišlo do znatnega napredka v inovativnosti in zmanjševanja zaostanka za najbolj razvitimi državami EU. Zadnji dosegljivi podatki o inovacijski dejavnosti v Sloveniji v obdobju 2002–2004⁸⁸ kažejo, da je bilo inovacijsko aktivnih 26,9 % podjetij, kar je več kot v obdobju 2001–2002. Primerjalna analiza med državami EU glede širšega nabora dejavnikov, ki vplivajo na inovacijsko aktivnost kaže, da sodi Slovenija v skupino držav, ki dohitevajo najbolj inovativne države EU, vendar pa obenem ugotavlja, da je učinkovitost nacionalnega inovacijskega sistema v Sloveniji šibka⁸⁹ (EIS, 2006). Ne glede na določen napredek v inovacijski aktivnosti, ne moremo biti zadovoljni tako z doseženo ravni ino inovacijske aktivnosti podjetij in z zelo nizkim deležem malih podjetij, ki inovirajo, kot tudi z deležem inovativnih podjetij v storitvenih dejavnostih, ki je več kot še enkrat nižji od deleža inovativnih podjetij v predelovalnih dejavnostih (16 % v primerjavi s 35 %). Slovenija po tem precej odstopa od večine držav EU, kjer razlike med inovativno aktivnostjo podjetij v predelovalnih in storitvenih dejavnostih niso tako velike (EIS, 2004). Tudi novejša raziskava, ki se je ukvarjala s posebnostmi merjenja inovacij v storitvah v EU in pri tem upoštevala še vrsto drugih dejavnikov, relevantnih za inovacijsko dejavnost v storitvah, je ugotovila, da je Slovenija po vrednosti inovacijskega indeksa v storitvah med državami EU-27 zasedla 23. mesto (Kanerva in dr., 2006). Upoštevajoč, da storitvene dejavnosti prevladujejo v strukturi slovenskega gospodarstva, saj ustvarjajo prek 60 % dodane vrednosti, zanemarjanje inovacijskega potenciala v storitvah zmanjšuje zmožnosti našega gospodarstva za hitrejše povečevanje konkurenčnosti⁹⁰. V novih programih Ministrstva za gospodarstvo za obdobje 2007–2013 so prvič predvideni tudi ukrepi za povečanje inovativnosti v storitvah (MG, Program ukrepov, 2006).

Na področju dostopa in uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije dosega Slovenija v zadnjih treh letih (2004–2006) znaten napredek. Po uporabi interneta med prebivalstvom v starosti 16-74 let, ki je v prvem četrtletju 2006 preseglo polovico prebivalstva, je Slovenija za povprečjem EU-25 zaostajala

⁸⁷ Izraženo v enoti polnega delovnega časa. Če bi upoštevali število raziskovalcev kot osebe, potem je največje število le-teh v visokošolskem sektorju, vendar pa je večina zaposlena kot pedagoško osebje in predstavlja njihovo raziskovalno delo le 20 % obremenitve, ki se upošteva v enoti polnega delovnega časa.

⁸⁸ Inovacijska dejavnost (SURs), 13. julij 2006, prva objava. Anketa SURs sledi standardiziranemu vprašalniku Community Innovation Survey (CIS), ki se izvaja v državah EU. Rezultati CIS 4 za omenjeno obdobje še niso na razpolago za vse države EU.

⁸⁹ V EIS 2006 se učinkovitost nacionalnega inovacijskega sistema meri kot razmerje med vložki v inovacijsko aktivnost (14 kazalnikov na področju izobraževanja, vlaganj v znanje in inovacije) in rezultati inovacijske aktivnosti (10 kazalnikov, ki zajemajo prodajo novih proizvodov in storitev, zaposlovanje v visokotehnoloških sektorjih, število patentov idr.)

⁹⁰ Velika večina mladih raziskovalcev, ki se usposablja za poslovni sektor, se usposablja na naravoslovno-tehničnih fakultetah in samo majhen delež na družboslovnih fakultetah. To je lahko po eni strani posledica nepoznavanja teh ukrepov na družboslovnih fakultetah, po drugi strani pa zanemarjanje dejstva, da so ne-tehnološke inovacije in znanja, ki so potrebna za njihovo uresničitev, prav tako pomembne za povečanje konkurenčnosti gospodarstva.

samo 3 odstotne točke, medtem ko je EU-25 presegla po deležu gospodinjstev z dostopom do interneta⁹¹. Pozitivno je tudi to, da se je močno povečal delež gospodinjstev s širokopasovnim dostopom, in sicer na 34 % v prvem četrtletju 2006. S tem je glede širokopasovnih povezav Slovenija prvič presegla povprečje EU-25 (32 %). Glavno vlogo v takšnih gibanjih je odigralo zmanjšanje ovir za vstop manjših ponudnikov širokopasovnega dostopa na trg in posledično povečanje konkurence med ponudniki storitev. Dosežen je tudi pomemben premik v uvajanju e-uprave v Sloveniji, saj se je dostopnost e-uprave v obdobju 2004–2006 močno povečala⁹² na 65 % (v EU-25 je znašala 50 %). Precej nižji kot v povprečju EU-25 pa je delež tistih, ki so z javno upravo v celoti poslovali elektronsko. Razkorak v izkoriščanju prednosti informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT) ostaja tudi v poslovanju podjetij, kjer slovenska podjetja v dosti manjši meri kot podjetja iz EU poslujejo preko interneta pri nakupovanju, sprejemanju naročil in prodaji. Po eni strani je to posledica nezadostne standardiziranosti takšnega poslovanja, po drugi strani dejstva, da je za učinkovito uporabo IKT potrebno v podjetjih uvesti vrsto organizacijskih sprememb in imeti na razpolago boljše usposobljene kadre. Z ozirom na dejstvo, da so postale IKT najbolj široko uporabne tehnologije tako v poslovnem kot v zasebnem življenju in da je pričakovati nadaljnjo krepitev teh tendenc v prihodnje, je potrebno, ne glede na dosežene rezultate pri uporabi IKT poudariti, da Slovenija še premalo vlaga v IKT. Leta 2005 je EU za naložbe v IKT v povprečju namenila 6,4 % BDP, Slovenija pa 5,4 % BDP⁹³.

V drugi polovici 2005 in v 2006 je bila uvedena vrsta ukrepov, ki bi lahko v bodoče izboljšali položaj na področju raziskav in inovacijske dejavnosti. Na podlagi razvojnih dokumentov (Strategija razvoja Slovenije, Nacionalni razvojno-raziskovalni program) je sprejeta vrsta ukrepov, ki naj bi okrepili inovacijsko aktivnost tako z večjim sodelovanjem med javnimi raziskovalnimi institucijami in gospodarstvom (npr. skupni razvojno-raziskovalni programi, izboljšanje raziskovalne infrastrukture v tehnoloških parkih/centrih), z boljšim dostopom malih in srednje velikih podjetij do virov financiranja za modernizacijo kot z okrepitvijo človeških virov v RRD (programi usposabljanja mladih raziskovalcev), ki naj bi svoje učinke pokazali šele v prihodnje⁹⁴. Vendar pa European Trend Chart poročilo za Slovenijo za leto 2006 ugotavlja, da Slovenija nima stabilnega in koherentnega inovacijskega sistema, ki bi omogočal transparentnost in večjo usklajenost med različnimi programi za podporo inovacijam.

⁹¹ Podrobneje glej indikator *Raba interneta*.

⁹² Kazalnik dostopnosti e-uprave meri, koliko osnovnih javnih storitev je na voljo na popolnoma elektronski način.

⁹³ Estonija 9,6 % BDP in Madžarska 8,1 % BDP.

⁹⁴ Nekateri učinki bi se lahko pokazali že v podatkih za leto 2006, ki pa še niso na razpolago.

3. Učinkovita in cenejša država

Usmeritve SRS v okviru tretje prioritete segajo na tri področja. Prvo je *razvojno prestrukturiranje javnih financ*, ki obsega zmanjšanje javnofinančnih odhodkov v deležu BDP za najmanj dve odstotni točki, prestrukturiranje odhodkov v smeri prioritete strategije in absorpcije sredstev EU ter celovito davčno reformo s cilji razbremenitve dela, spodbujanja konkurenčnosti in zaposlovanja ter poenostavitve. Drugo je *povečanje institucionalne konkurenčnosti in učinkovitosti države*, ki vključuje zmanjšanje lastniške vloge države v gospodarstvu, izboljšanje kakovosti predpisov in zmanjševanje administrativnih bremen, uvajanje javno zasebnega partnerstva pri infrastrukturnih naložbah in javnih službah ter bolj učinkovito delovanje uprave. Tretje področje je *izboljšanje delovanja pravosodnega sistema* z večjo učinkovitostjo in zmanjševanjem sodnih zaostankov.

3.1. Kakovost javnih financ⁹⁵

Zniževanje obsega **izdatkov sektorja država** v primerjavi z BDP poteka skladno z usmeritvami SRS⁹⁶. Potem ko se je delež odhodkov sektorja država v obdobju upočasnjene gospodarske rasti ohranjal na ravni 48 % BDP, se je v času okrepljene gospodarske rasti (2004–2006) dokaj enakomerno zniževal. Tako je bil leta 2006 za 1,8 o.t. nižji kot leta 2003. Sprejeta državna proračuna naj bi po uradnih ocenah v letih 2007 in 2008 pomenila dodatno znižanje še za okoli 2 o.t. K zniževanju deleža izdatkov najbolj prispevajo izdatki za socialne transferje (zaradi postopnega uveljavljanja pokojninske reforme, v naslednjih letih pa tudi zaradi spremenjenega načina usklajevanja socialnih transferjev), izdatki za obresti ter stroški delovanja države (vmesna poraba in sredstva za zaposlene). Manj spodbudno je, da se ob zniževanju skupnih odhodkov znižuje tudi delež javno financiranih investicij, kar bo potrebno nadomestiti z večjo vlogo javno zasebnega partnerstva. Letos je bil oblikovan zakonodajni okvir, ki to omogoča, večjih tovrstnih projektov pa še ni bilo.

V letu 2005 se je nadaljevalo zniževanje deleža izdatkov za ekonomske namene, zdravstvo in socialno zaščito, povečali pa so se izdatki za izobraževanje in državotvorne naloge. Zadnji primerljivi podatki o strukturi celotnih javnofinančnih odhodkov glede na osnovne funkcije države⁹⁷ so za države EU na voljo za obdobje 2003–2004. Ugotovimo lahko, da je bila z vidika gospodarske rasti struktura izdatkov v Sloveniji ugodnejša kot v povprečju EU-15, vendar slabša kot v najhitreje rastočih državah. Slovenija je za t.i. "produktivne namene" namenila večji obseg javnih izdatkov (v primerjavi z BDP) kot v povprečju države EU-15. Izstopajo zlasti nadpovprečno visoki izdatki za izobraževanje. Manj ugodna je bila primerjava z najhitreje rastočimi

⁹⁵ Pojem kakovosti javnih financ, ki je povezan z vlogo javnofinančne politike pri podpori strukturnim reformam, je podrobneje opredeljen v lanskem poročilu (Poročilo o razvoju 2006, str. 42). Kakovost javnih financ v poročilu analiziramo z vidika njihove strukture, ne pa še z vidika učinkovitosti porabe, saj za to ni na voljo dovolj podrobnih podatkov.

⁹⁶ Pri analizi izhajamo iz uradnih podatkov SURS, pripravljenih na podlagi primerljive evropske metodologije (ESR-95), za 2006 do 2008 pa iz uradnih ocen Ministrstva za finance (Program stabilnosti 2006).

⁹⁷ Analiza t.i. funkcionalne strukture javnih izdatkov je omejena s pomanjkljivostmi podatkov, saj so ti zaenkrat na voljo le na visoko agregirani ravni desetih področij in niso povsem usklajeni s podatki nekaterih, z vidika razvoja pomembnih področnih statistik (izobraževanje, raziskave in razvoj, socialni izdatki). Ugotovitve glede strukture javnih financ se pomembno razlikujejo od lanskih tudi zaradi vmesne revizije statističnih podatkov (podrobneje gl. indikator *Javnofinančni izdatki po funkcionalni klasifikaciji (COFOG)*).

državami EU, kjer Slovenija izstopa zlasti po precej višjem deležu celotnih izdatkov v BDP, pa tudi po višjem deležu izdatkov za socialno zaščito. V letu 2005 (zadnji razpoložljivi podatki za Slovenijo) se gibanja iz preteklih let niso bistveno spremenila, sprejeti državni proračuni pa predvidevajo povečanje sredstev za aktivno politiko zaposlovanja.

*Na področju industrijske politike subvencije, predvsem za kmetijstvo, po podatkih za obdobje do leta 2005, izrinjajo bolj dolgoročno usmerjene in za konkurenčnost spodbudnejše izdatke*⁹⁸. Ob zniževanju skupnih izdatkov za ekonomske namene obseg subvencij močno narašča (od 1,3 % BDP 2002 na 2,1 % BDP 2005). Višji delež subvencij v BDP sta leta 2005 imeli le Avstrija in Danska, povprečje EU pa je bilo precej nižje (1,1 %). To kaže na kratkoročno usmerjenost industrijske politike, saj se intenzivneje izvaja s subvencijami kot z investicijskimi transferji ali drugimi bolj dolgoročno usmerjenimi instrumenti. Na centralni ravni (državni proračun) so absolutno največje in še hitro rastoče subvencije za kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo. Njihovo povečanje je bilo še posebej izrazito v letu 2005, tako da so že presegle polovico vseh subvencij (2004: 40 %, 2005: 51,8 %). Drugi nameni subvencij so se v letu 2005 posledično znižali, od tega so se več kot prepolovile subvencije za gospodarstvo, za okoli petino pa so se znižale tudi subvencije, namenjene trgu dela in delovnim pogojem; močno so porasle le razmeroma majhne subvencije za znanost in tehnološki razvoj. Takšna slika pomeni, da v okviru subvencij manj produktivni nameni izrinjajo bolj produktivne. Sprememba, skladna z usmeritvami SRS, pa je bila dosežena v okviru ožje opredeljenih izdatkov za državne pomoči, saj se je v letu 2005 njihov skupni obseg zmanjšal, več pa jih je bilo namenjenih za podporo malim in srednjim podjetjem ter regionalnim ciljem⁹⁹.

Na področju obdavčitve so bili sprejeti ukrepi, ki skladno s strateškimi usmeritvami zmanjšujejo obdavčitev dela. Sprejeta davčna reforma bo znižala davčno obremenitev dela, ki je bila izpostavljena kot ključna konkurenčna slabost davčnega sistema¹⁰⁰. Davek na izplačane plače, ki je v letu 2005 prinesel za 1,8 % BDP prihodkov, bo do leta 2009 postopno odpravljen. Spremembe na področju dohodnine bodo v letu 2007 pomenile dodatno davčno razbremenitev dela za približno 0,5 % BDP in pospešile gospodarsko rast za približno 0,3 o.t. Dodatno spodbudo za gospodarsko aktivnost pa bo pomenilo tudi zniževanje stopenj davka na dohodek pravnih oseb. Nižje stopnje naj bi kljub širitvi osnove zmanjšale obremenitev za 0,3 % BDP do leta 2008¹⁰¹. Zmanjšanje davčne obremenitve dela se delno nadomešča z zvišanjem trošarin, v večji meri pa z znižanjem javnofinančnih odhodkov.

⁹⁸ Industrijska politika obsega finančne in nefinančne ukrepe, s katerimi skušajo države vplivati na delovanje tržnih zakonitosti in spremembe gospodarskih struktur. Zaradi raznolikosti instrumentov, ki jih pri tem uporabljajo, in pomanjkljivosti podatkov je obseg in intenzivnost industrijske politike težko spremljati, zato običajno uporabljamo podatke o javnofinančnih izdatkih, zlasti o subvencijah in državnih pomočeh.

⁹⁹ Gl. indikator *Državne pomoči*. V preteklih letih smo se v analizi opirali predvsem na podatke o državnih pomočeh, vendar so zaradi metodoloških sprememb (nevštevanje državnih pomoči kmetijstvu, namenjenih izvajanju skupne kmetijske politike EU; slabše zajetje zaradi povišanega praga, ko se subvencije ne štejejo za državne pomoči) postali manj uporabni.

¹⁰⁰ Gl. indikator *Ekonomska struktura davkov in prispevkov* ter Poročilo o razvoju 2006.

¹⁰¹ Podrobneje gl. Jesensko poročilo 2006.

3.2. Institucionalna konkurenčnost

Na področju *privatizacije* ni velikih premikov. Država ostaja med najpomembnejšimi lastniki slovenskega gospodarstva. Po podatkih za konec leta 2005 si med delniškimi družbami, ki so vpisane v KDD (torej ne samo tiste, ki so uvrščene na Ljubljansko borzo), največje lastniške deleže delijo privatna nefinančna podjetja/organizacije s 30 %, javni sektor s 23 %, individualni investitorji/gospodinjstva z 18 %, privatna finančna podjetja s 16 % in tuji investitorji s 13 % (FESE, 2006). Tabela 1 kaže tendenco upadanja deleža javnega sektorja v lastništvu delniških družb, vendar je Slovenija med državami EU takoj za Litvo (27,3 %) na drugem mestu po deležu javnega sektorja v lastništvu delniških družb. V letu 2006 je bil z uvrstitvijo delnic Telekomoma začel proces privatizacije tega podjetja, med večjimi transakcijami pa velja omeniti prodajo državnega deleža Slovenske industrije jekla v letu 2007.

Tabela 1: Porazdelitev lastniškega kapitala delniških podjetij v KDD v obdobju 1998–2005, v %

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Privatna nefinančna podjetja/organizacije	9,0	12,6	21,2	19,5	20,2	25,5	24,8	29,3
Javni sektor	29,6	33,4	24,5	26,2	17,8	17,7	16,8	23,3
Individualni investitorji/gospodinjstva	33,7	28,9	23,4	19,7	25,1	25,8	21,5	18,1
Privatna finančna podjetja	22,5	22,1	26,5	24,7	24,4	23,0	24,9	15,9
Tuji investitorji	5,2	3,0	4,4	9,9	12,5	8,0	12,0	13,4

Vir: Share Ownership Structure in Europe 2004 (FESE), 2006.

Umikanje Kapitalske družbe in Slovenske odškodninske družbe iz lastništva gospodarskih družb poteka postopno. Vlada je lani sprejela program umika države iz gospodarskih družb, v katerih ima Republika Slovenija posredno lastništvo preko SOD in KAD. Cilj programa je s postopno prodajo deležev preoblikovati KAD in SOD v portfeljska vlagatelja, ki v družbah ne bosta imela toliko visokih deležev, da bi lahko vplivala na poslovne odločitve. Program je za naložbe v družbe, ki ne kotirajo na borzi, določil skrajni rok prodaje dve leti in pol, za deleže v družbah, ki kotirajo na borzi, pa dve leti. Izjema je 18 naložb strateškega pomena, za katere skrajni rok prodaje ni določen. Tabeli 2 in 3 kažeta dinamiko umikanja KAD in SOD iz lastništva podjetij. Število gospodarskih družb, ki jih imata v svoji bilanci stanja, se je v obdobju 2004–2006 zmanjšalo z 265 na 162 pri KAD in s 179 na 102 pri SOD (aktivne naložbe). To sicer kaže na postopno umikanje iz lastništva podjetij, vendar oba sklada še naprej ostajata pomemben akter v številnih največjih slovenskih podjetjih.

Tabela 2: Kapitalska družba: Pregled kumulativnih prodaj in stanja (na dan 31. 12.) v obdobju 1999–2006

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ¹
V celoti prodane gospodarske družbe – kumulativno	553	862	945	997	1043	1093	1127	1181
Št. gospodarskih družb v bilanci stanja konec leta ²	735	458	385	353	312	265	210	162

Vir: Kapitalska družba. **Opombe:** ¹Ocena. ²Zmanjšanje števila gospodarskih družb v bilanci v posameznem letu je lahko manjše od števila prodaj v istem letu zaradi naknadne pridobitve (brezplačni prenosi, menjave, nakupi, ipd.) novih deležev.

Tabela 3: Slovenska odškodninska družba: Pregled stanja kapitalskih naložb in prodaj v obdobju 2004–2006

Konec leta	STANJE		V letu	PRODAJE	
	Število naložb	Število aktivnih naložb ¹		Število prodanih ² naložb	Prodajna vrednost naložb (mio SIT)
31.12.2004	227	179	2004	43	18.247
31.12.2005	194	151	2005	37	26.759
31.12.2006	134	102	2006	57	20.419

Vir: Slovenska odškodninska družba. **Opombe:** ¹ Kapitalske naložbe v družbe, ki niso v postopku stečaja, in kapitalske naložbe, za katere ni podpisana pogodba o prodaji. ² Podpisana pogodba o prodaji.

V letu 2006 so bili narejeni prvi koraki k oblikovanju celovite politike **boljšega reguliranja**¹⁰². Vlada je s spremembo poslovnika predlagateljem predpisov naložila pripravo obvezne predhodne presoje učinkov predpisov. Sprejeta je bila osnovna metodologija za pripravo in spremljanje Izjave o odpravi administrativnih ovir in sodelovanju zainteresirane javnosti, ki dosledneje upošteva načela dobrega reguliranja ter zahteva od predlagatelja predpisa, da poroča o opravljenem posvetovanju z zainteresirano javnostjo. Izboljšane so bile tudi možnosti za sporočanje mnenj o predlogih prek spletnih strani. Napredek na področju boljšega reguliranja ugodno ocenjuje tudi poročilo SIGMA 2006, ki hkrati tudi ponuja smernice za razvoj boljšega reguliranja v Sloveniji v prihodnje¹⁰³.

Napredek je bil narejen tudi na področju **zmanjševanja administrativnih ovir**. Izvedene so bile nekatere posodobitve in (e-)poenostavitve administrativnega in poslovnega okolja (npr. uvedba pristopa »vse na enem mestu« za samostojne podjetnike). Poenostavljena je bila davčna zakonodaja, uveljavljen nov zakon o gospodarskih družbah¹⁰⁴, sprejeta je bila novela zakona o sodnem registru. V postopku predhodne ocene administrativnih bremen, kjer igra pomembno vlogo tudi Svet za gospodarstvu prijazno javno upravo, je bilo zavrnjenih približno dvajset odstotkov predlaganih predpisov. Vlada izvaja tudi pragmatično naravnani program odprave administrativnih ovir v obstoječi zakonodaji¹⁰⁵. Na področju upravnega poslovanja pa poenostavitev prinaša zlasti nov portal elektronskih storitev javne uprave, ki omogoča objavo opisa storitev, ki jih državni organi ponujajo državljanom, ter elektronsko izmenjavo dokumentov oziroma obrazcev.

*Opisane spremembe na področju boljšega reguliranja se v **agregatnih indeksih konkurenčnosti** še niso odrazile. Zadnja poročila najvidnejših*

¹⁰² Regulacije pomenijo pravne ali administrativne instrumente za doseg ciljev politik. Za večjo jasnost pojem regulacije občasno zamenjuje pojem zakonodaje oziroma predpisov.

¹⁰³ SIGMA (Report on the Assessment of Regulatory Management Capacities of Slovenia 2006) ugotavlja, da je v Sloveniji potrebno povečati javno komunikacijo o pomenu boljšega reguliranja in krepiti sodelovanje civilne družbe pri pripravi politik in predpisov. Priporoča tudi razmejitev postopkov oblikovanja politik od postopkov oblikovanja zakonskih predlogov. Hkrati ocenjuje, da je v Sloveniji potrebno razviti kulturo reguliranja, ki bo za doseg javnih ciljev sprva poiskala možne alternative reguliranju.

¹⁰⁴ Novi zakon prispeva k lažjemu poslovanju podjetij: poenostavlja ustanavljanje d.o.o. in preoblikovanje s.p.; uvaja prostovoljni institut obrazca družbene pogodbe, ki ne zahteva notarske overovitve; družba se lahko ustanovi le s stvarnimi vložki ali stvarnim prevzemom; znižal se je najmanjši znesek osnovnega kapitala na 7.500 evrov; nove določbe o možnosti statusnega preoblikovanja podjetnika v kapitalsko družbo.

¹⁰⁵ V skladu s programom za leto 2006 je bilo v celoti realiziranih 12 ukrepov. Večina ostalih je v postopku usklajevanja s pristojnimi ministrstvi in zainteresirano javnostjo, konec novembra pa je MJU pripravilo predlog programa ukrepov za leto 2007. Posamezni ukrepi, za katere so potrebne večje sistemske spremembe, imajo roke za realizacijo postavljene v leto 2007 oziroma 2008.

institucij, ki se ukvarjajo z ocenjevanjem konkurenčnosti držav, ugotavljajo, da ostaja uvrstitev Slovenije med državami EU nespremenjena, v globalni primerjavi pa izgubljamosta mesta predvsem zato, ker nekatere države napredujejo hitreje od nas¹⁰⁶. Zadnji poročili IMD in WEF temeljita na podatkih za leti 2004 in 2005 ter anketah med poslovodnimi delavci z začetka leta 2006 in sta zaradi velikih metodoloških razlik med seboj le pogojno primerljivi. Kot glavne prednosti Slovenije izpostavljata področja makroekonomije, izobraževanja in zdravja, največje slabosti pa ugotavljata na področjih učinkovitosti trga in poslovne zakonodaje, inovacij ter splošne naravnosti in vrednot.

3.3. Učinkovitost pravosodja¹⁰⁷

V letih 2005 in 2006 se je nadaljevalo postopno zmanjševanje števila nerešenih zadev in krajšanje postopkov. V letu 2005 se je število nerešenih zadev zmanjšalo na vseh sodiščih, za 2006 pa naše ocene kažejo, da se je število nerešenih zadev ponekod zmanjševalo, drugje pa naraslo. Podobno sklepamo tudi za sodne zaostanke in to tako pri pomembnih kot pri nepomembnih zadevah¹⁰⁸. Že nekaj let se zmanjšuje tudi trajanje postopkov, in sicer tako za pomembne kot za nepomembne zadeve. Izboljšanje učinkovitosti sodnega sistema je pomembno tudi z gospodarskega vidika, saj se podjetja, kadar se ne morejo zanesti na sodno varstvo, zatekajo k manj učinkovitim, a bolj varnim načinom poslovanja. S tem je tudi otežen vstop na trg novim ponudnikom, saj se ne morejo vključiti v že izoblikovana neformalna omrežja, ki ob neučinkovitem sodnem sistemu ponujajo nadomestno varnost¹⁰⁹.

Dodatno izboljšanje razmer bo odvisno od uspešnega izvajanja programa za zmanjševanje sodnih zaostankov. V prvem letu izvajanja "projekta Lukenda" je bil poudarek na pripravi novih ali spremenjenih zakonskih rešitev¹¹⁰. Z letom 2007 je začel veljati zakon o varstvu pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja, ki omogoča, da državljani odškodnino za predolge sodne postopke uveljavijo že v okviru domačega pravnega sistema. Na sprejetje čakata tudi dva pomembna procesna zakona (o kazenskem postopku in o pravdnem postopku), od katerih je odvisno, kako učinkovito bodo potekali postopki na slovenskih sodiščih v prihodnje. Potekajo tudi aktivnosti za izboljšanje prostorskih in organizacijskih pogojev dela sodišč, skupaj z informatizacijo ter najemanjem novih sodnikov in sodnega osebja.

¹⁰⁶ Podrobneje gl. indikator *Agregatni indeksi konkurenčnosti države* in tudi prikaz podatkov iz ocene enostavnosti poslovanja, ki jo pripravlja Svetovna banka (Ekonomsko ogledalo, 12/2006).

¹⁰⁷ Poglavlje sta pripravila Katarina Zajc in Aco Trampuž.

¹⁰⁸ Podrobneje gl. indikator *Sodni zaostanki*.

¹⁰⁹ Johnson, McMillan in Wudroof (1999) so z empirično analizo ugotovili, da so dolgoročne pogodbe oziroma navezanost na določenega dobavitelja do določene mere substituti za neučinkovit sodni sistem, kar lahko povzroča neučinkovitosti v gospodarstvu. Na primer, ko so gospodarske družbe v štirih tranzicijskih državah vprašali, če bi bile pripravljene zamenjati svoje dobavitelje, ki jim zaupajo, če bi jim novi dobavitelj ponudil 10 % nižjo ceno, se jih je za to odločilo samo 37,9 % (45 % pa bi kupovalo od obeh). Navedeno kaže, da imajo nove družbe do določene mere otežen vstop na trg, družbe, obstoječi dobavitelji, pa imajo »zaščiten« položaj, predvsem zaradi neučinkovitega sodnega sistema.

¹¹⁰ Poročilo o izvajanju ukrepov v skladu s projektom Lukenda od 12. 12. 2005 do 12. 12. 2006.

Čeprav se stanje izboljšuje, primerjava učinkovitosti sodstva v Sloveniji s položajem v drugih državah ni spodbudna. Svetovna banka v svoji vsakoletni analizi stroškov poslovanja v posameznih državah spremlja tudi čas trajanja ter število dejanj, ki jih je potrebno opraviti za vpis nepremičnine v zemljiško knjigo, ter trajanje postopkov v zadevah, kjer gre za izterjavo pogodbenega zneska¹¹¹. Slovenija je bila pri vpisovanju nepremičnin v zemljiško knjigo leta 2005 med 175 državami na 93. mestu, leto kasneje pa še štiri mesta nižje. Pri izterjavi pogodbenih dolgov je Slovenija sicer napredovala za eno mesto (na 85. mesto), vendar ni spodbudno, da je potrebno opraviti 25 posameznih dejanj, da upnik pride do dolga, ter da celotna procedura v povprečju traja 1350 dni. Tudi naša analiza nerešenih zadev je pokazala, da se razmere na področju izvršbe niso izboljšale, pričakuje pa se, da se bodo začele izboljševati z letos predvideno informatizacijo izvršilnega postopka. Lahko zaključimo, da kljub temu, da se število nerešenih zadev ter sodnih zaostankov v Sloveniji zmanjšuje, se v primerjavi z drugimi državami stanje ne izboljšuje bistveno, kar slabi konkurenčnost države in povzroča neučinkovitost gospodarstva.

¹¹¹ Za podrobne informacije gl. <http://www.doingbusiness.org/>.

4. Moderna socialna država in večja zaposlenost

Usmeritve SRS: SRS poudarja, da je ohranjanje in izboljšanje dosežene ravni socialne varnosti, kakovosti življenja ter zdravja pomembna družbena vrednota. Prehod od države blaginje v družbo blaginje zahteva bolj učinkovito socialno državo, večjo lastno odgovornost in večje spodbujanje aktivnosti posameznikov, krepitev javnega in zasebnega partnerstva ter bolj raznoliko in delno konkurenčno ponudbo socialnih storitev, hkrati pa večjo družbeno kohezijo, izboljšano dostopnost storitev sistemov socialne zaščite, zdravstva, izobraževanja, kulture in stanovanj ter posebno skrb za najbolj ranljive skupine. Sisteme socialne zaščite bo treba prilagoditi potrebam dolgožive družbe ter zmanjšati socialna tveganja, revščino in socialno izključenost. K trajnostnemu povečanju blaginje in kakovosti življenja naj bi pomembno prispevala višja stopnja zaposlenosti. K njej bosta prispevala zlasti gospodarska rast in vlaganja v znanje.

4.1. Izboljšanje prilagodljivosti trga dela

Razmere in trendi na trgu dela so sorazmerno ugodne. Stopnja zaposlenosti prebivalstva 15-64 let se je v letu 2005 povečala, trend povečevanja zadnjih dveh let pa se nadaljuje tudi v letu 2006 in pomeni približevanje ciljni 70-odstotni stopnji zaposlenosti. V letu 2006 je stopnja znašala 66,6 %¹¹² in je bila že tretjo leto nad povprečjem EU¹¹³. Stopnja anketne brezposelnosti je v obdobju 2000–2005 nihala med 6 in 7 % in je nižja od povprečja EU. V letu 2006 je znašala 6 % in je bila v primerjavi s predhodnim letom nižja za 0,5 odstotne točke¹¹⁴, cilj SRS pa je znižati stopnjo brezposelnosti na 3 % do leta 2013. Ključna problema na trgu dela sta še vedno nizka stopnja zaposlenosti starejših in visok delež dolgotrajno brezposelnih v skupni brezposelnosti, povečuje pa se tudi problem zaposlovanja terciarno izobraženih. Stopnja zaposlenosti starejših (55-64 let) se je po letu 2000 sicer močno povečala, vendar je še vedno med najnižjimi v EU. Nizka stopnja zaposlenosti starejših je posledica še vedno relativno zgodnjega upokojevanja sedanjih generacij in množičnega zgodnjega upokojevanja v začetku devetdesetih let ter velike strukturne brezposelnosti starejših. Število registriranih brezposelnih z višjo in visoko izobrazbo se iz leta v leto povečuje in je bilo leta 2006 za 7,6 % višje kot leto prej ter za 60,6 % višje kot leta 2001¹¹⁵.

Prilagodljivost trga dela, merjena z razširjenostjo začasnih in delnih zaposlitev v skupni zaposlenosti, se je v letu 2006 povečala, kar pomeni nadaljevanje gibanj v zadnjih desetih letih. Delež začasnih zaposlitev v skupnem številu zaposlenih se v Sloveniji povečuje hitreje kot v povprečju EU-25 in je nad evropskim povprečjem. V obdobju 1996 – 2006 se je podvojil, povečal se je celo po uveljavitvi novega Zakona o delovnih razmerjih (2003), ki je zmanjšal varovanje zaposlitve in delno zaostрил pogoje za uporabo zaposlitev za določen čas. Porazdelitev vseh oseb, zaposlenih za določen čas, po kvintilnih dohodkovnih razredih kaže, da delo za določen čas ni omejeno zgolj na slabo plačana dela. Tudi razširjenost delnih zaposlitev se je povečala, vendar še

¹¹² Po prvih izračunih SRS.

¹¹³ Gl. indikator *Stopnja zaposlenosti*.

¹¹⁴ Gl. indikator *Stopnja brezposelnosti*.

¹¹⁵ Na povečevanje tega problema kaže tudi stopnja anketne brezposelnosti z visoko in univerzitetno izobrazbo, ki je v zadnjih letih postala statistično značilen pojav in je znašala leta 2005 3,1%.

vedno močno zaostaja za povprečjem EU-25. V Sloveniji obstaja izrazita starostna segregacija trga dela, ki je bistveno bolj prilagodljiv, ko gre za mlade. Koncentracija velikega deleža začasnih zaposlitev med mladimi lahko negativno vpliva na odločanje za oblikovanje družine.

K usklajevanju poklicnega in družinskega življenja v največji meri prispevajo prožne oblike zaposlovanja in dela ter druge oblike pomoči mladim staršem (delo za krajši delovni čas, delitev delovnih mest, delo od doma, sodelovanje zaposlenih pri načrtovanju urnika, pomoč pri varstvu otrok, itd.). Po podatkih SURS lahko 81 % delovno aktivnih prebivalcev zaradi družinskih obveznosti pride na delo vsaj uro pozneje, oziroma odide z dela vsaj uro prej, kot je predvideno z delovnim časom (od teh je za 51,3 % ta možnost običajna, za 29,6 % pa bolj izjemna)¹¹⁶.

4.2. Modernizacija sistemov socialne zaščite

Celotni izdatki za socialno zaščito vse od leta 1996 nihajo med 24 in 25 % bruto domačega proizvoda. Po zadnjih dosegljivih podatkih so se v letu 2004 realno povečali za 3,1 % (merjeno po metodologiji ESSPROS). V tem letu je Slovenija za socialno zaščito namenila 24,3 % BDP, kar je 3 o.t. pod povprečjem držav EU-25. V letih 2001 in 2002 je bil delež najvišji, nato je pričel počasi upadati¹¹⁷. Največji delež BDP predstavljajo izdatki za programe na področju starosti (predvsem za pokojnine), ki skupaj z izdatki za bolezen in zdravstveno varstvo pomenijo dobre tri četrtine vseh izdatkov za socialno zaščito.

Sistemi socialne zaščite so bili v določeni meri prilagojeni sodobnim izzivom, vendar pa mora ponudba socialnih zavarovanj v prihodnje postati še bolj fleksibilna. Spremembe v delovanju socialnih sistemov so nujne tudi zaradi potrebe po večji fleksibilnosti in večji diverzifikaciji ponudbe storitev in drugih pravic v sistemu socialne zaščite. Trg dela se fleksibilizira spontano ali z novimi normativnimi ureditvami. V nove in/ali netipične oblike delovne aktivnosti se vključuje vedno več ljudi: mladi, ki se šolajo in istočasno delajo, mladi, ki imajo atipične oblike aktivnosti (projektno delo, občasno delo); migranti, ki niso (ekonomsko ali politično) prisiljeni da zapustijo svojo sredino, pač pa je to njihov način življenja; ženske v času, ko je delna zaposlitev odgovor na druge obveznosti, ki jih imajo zaradi ustvarjanja družine in/ali zaradi skrbi za druge člane ožje ali širše družine; zaposleni, ki so na trgu dela izrinjani zaradi starosti in s tem povečanimi stroški pri delodajalcih - za

¹¹⁶ Študija primerov v 7 slovenskih podjetjih (Kanjuo – Mrčela, A. in Černigoj – Sadar N. april 2006) pa kaže, da v Sloveniji obstaja določena diskriminacija na delovnih mestih zaradi starševstva (npr. pri napredovanju oseb s skrbniškimi obveznostmi, neprijetni odzivi na nosečnost in bolniške, nazadovanje na delovnem mestu po porodniškem dopustu, prekinitve delovnega razmerja s strani delodajalca, nerazumevanje doječih mater, problemi pri letnih dopustih itd.). K nastanku ugodnejše klime za starševstvo v podjetjih naj bi prispevalo Razvojno partnerstvo Mladim materam/družinam prijazno zaposlovanje, ki deluje v okviru Programa pobude skupnosti Equal v Sloveniji. V okviru partnerstva se je v septembru pričel izvajati pilotni projekt podeljevanja certifikata Družini prijazno podjetje. Podeljuje se za družini prijazno zaposlovanje, ki pa ne pomeni le prednosti za starše in lažje odločanje za starševstvo, temveč tudi za delodajalce, saj ima nova organizacijska kultura - pozitiven odnos do starševstva, za posledico večje zadovoljstvo zaposlenih, večjo pripadnost podjetju, manj bolniških izostankov, nižjo fluktuacijo, kar vse vpliva tudi na dvig produktivnosti.

¹¹⁷ Gl. indikator *Izdatki za socialno zaščito*.

slednje je fleksibilnost dela lahko pomoč, če se s tem omogoči njihovo daljšo aktivnost, lahko pa je kazen, če je fleksibilnost na trgu dela inštrument za njihovo izrinjanje. Za vse prej navedene in za *zavarovance, ki so že dosegli pogoje za upokojitev*, pa bi zaradi različnih razlogov želeli biti aktivni še naprej, socialna zavarovanja nimajo vedno primernih odgovorov na novo stvarnost na trgu dela; večinoma uporabljajo inštrumente, ki prej izločajo kot vključujejo tiste, ki niso redno zaposleni. Zato mora tudi ponudba socialnih zavarovanj postati bolj fleksibilna.

*Kot rezultat pokojninske reforme se povprečna starost novih prejemnikov starostnih pokojnin povečuje*¹¹⁸, od 56 let in 7 mesecev v letu 1999 (zadnje leto pred reformo) na 58 let in 11 mesecev v letu 2006¹¹⁹, kar pa je v primerjavi z EU-25 še vedno nizko (2005: 60 let in 11 mesecev). V primerjavi z zakonsko določeno polno upokojitveno starostjo 63 let za moške in 61 let za ženske so se moški v letu 2006 upokojevali v povprečju pri starosti 60 let in 4 mesece, ženske pa pri starosti 57 let in 2 meseca. Po letu 2004 se je povprečna starost novih upokojencev nekoliko povečevala le na račun manj upokojevanja po posebnih predpisih, pri moških pa se je celo znižala. Delež pokojnin v BDP se je od leta 2000 do leta 2004 zniževal (od 11,41 %, na 10,84 %), v letu 2005 pa se je prvič v tem obdobju rahlo povečal (10,88 %) in na enaki ravni ostal tudi v letu 2006.

Celotni izdatki za zdravstvo, izraženi kot delež BDP, se v zadnjih letih nekoliko znižujejo. Zadnji mednarodno primerljivi podatki so na voljo za leto 2004, ko so izdatki za zdravstvo znašali 8,5 % BDP (8,7 % v letu 2003)¹²⁰, kar je nekoliko nad povprečjem EU-25, preračunano na prebivalca pa nižje od povprečja držav EU-25. Na podlagi podatkov o javnih izdatkih¹²¹, ki predstavljajo večino izdatkov za zdravstvo, pa lahko sklepamo, da se je njihova nizka rast v primerjavi z BDP nadaljevala tudi v letih 2005 in 2006. Četrtnina celotnih izdatkov je podobno kot v EU financiranih iz zasebnih virov. V tem je bilo leta 2004 12,9 % izdatkov iz naslova prostovoljnih zdravstvenih zavarovanj, 9,9 % so predstavljala neposredna plačila gospodinjestev, 2,2 % pa so za zdravstvo namenile gospodarske družbe. V primerjavi z državami EU so neposredni izdatki gospodinjestev nizki (v EU-25 znašajo v povprečju 20,3 % celotnih izdatkov), kar je posledica sistema dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja v Sloveniji, ki zagotavlja doplačilo razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev, vanj pa je vključena večina prebivalstva.

Izdatki za dolgotrajno oskrbo se povečujejo. Po zadnjih dosegljivih podatkih so se v letu 2004 realno povečali za 3,9 %, zanje pa smo enako kot leto prej namenili 1,13 % BDP. Po višini javnih izdatkov (v letu 2004 0,88 % BDP) je Slovenija primerljiva z EU-15 (0,9 % BDP). Praviloma namenjajo dolgotrajni oskrbi precej več javnih izdatkov v starih kot v novih članicah EU¹²² (največ na

¹¹⁸ Mesečni statistični pregled (ZPIZ), februar 2007.

¹¹⁹ Podobno se je povečevala tudi starost prejemnikov invalidskih pokojnin, ki se je od leta 1999, ko je bila 49 let in 9 mesecev, v letu 2005 povečala na 52 let in 3 mesece.

¹²⁰ Prva objava SURS (22. 12. 2006): podatki o izdatkih za zdravstvo in izdatkih za dolgotrajno oskrbo so bili za Slovenijo za leti 2003 in 2004 prvič zbrani po mednarodni metodologiji Sistema zdravstvenih računov (A system of health accounts, 2000). Več o tem gl. v indikatorju *Izdatki za zdravstvo*.

¹²¹ V letu 2005 je bila realna rast javnih izdatkov za zdravstvo 2,6-odstotna, v letu 2006 pa so se po prvih podatkih odhodki v obveznem zdravstvenem zavarovanju realno povečali za 2,9 %.

¹²² Mednarodno primerljive ocene javnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo so bile prvič pripravljene v okviru študije o

Švedskem 3,8 %). Zasebni izdatki so v Sloveniji v letu 2004 znašali 0,26 % BDP, kar je nekaj manj kot četrtno vseh izdatkov za dolgotrajno oskrbo; glede na leto 2003 so se celo nekoliko znižali, javni pa povečali¹²³.

Na področjih zdravstvenega varstva in dolgotrajne oskrbe v obdobju po letu 2000 ni prišlo do pomembnejših sistemskih sprememb, ki bi v skladu z usmeritvami SRS pomenile prilagoditev potrebam dolgožive družbe, čeprav so na obeh področjih potekale široke razprave o potrebnih zakonskih in drugih spremembah. Zagotavljanje učinkovitosti in javnofinančne vzdržnosti obeh sistemov terja dejstvo, da se s staranjem prebivalstva povečuje kronična zboleznost in drugi s starostjo povezani problemi, kar vse zmanjšuje funkcionalne zmožnosti in socialno vključenost starih. Večina slovenskih bolnišnic je svoje storitve razširila s programom neakutne obravnave na negovalnih oddelkih, vendar so zmogljivosti premajhne, zlasti ob trendu skrajševanja povprečne ležalne dobe na oddelkih akutne obravnave. Povečujejo se tudi drugi izdatki v sistemu zdravstvenega varstva, kar kažejo tudi analize podatkov o izdatkih za zdravstvo po spolu in starosti bolnikov¹²⁴. Ponudba in povpraševanje po posameznih storitvah dolgotrajne oskrbe sta v neskladju; po ocenah¹²⁵ naj bi bilo v Sloveniji leta 2004 dolgotrajne oskrbe potrebnih 58.000 prebivalcev (19 % prebivalcev v starosti 65 let in več), v okviru različnih javnih sistemov pa je bilo vanjo vključenih okrog 30.000 uporabnikov. Krepila se je predvsem institucionalna oskrba, čeprav razvojne usmeritve vse od leta 2000 poudarjajo potrebo po širitvi oskrbe na domu.

Število prejemnikov denarne socialne pomoči se je v letu 2006 znižalo. Problem ostaja dejstvo, da je v zadnjih letih od teh pomoči odvisnih okoli 4-5 % slovenskega prebivalstva, kar je relativno visok delež in kaže na nujnost okrepitve politike aktivacije prejemnikov socialnih transferjev¹²⁶. Največji delež prejemnikov, okrog 80 %, je brezposelnih. Število brezposelnih prejemnikov pomoči, ki so se zaposlili, se je sicer v obdobju 2003–2006 povečevalo hitreje kot skupno število prejemnikov¹²⁷. V letu 2006 so bile sprejete zakonske spremembe, ki pravico do prejemanja denarne socialne pomoči v večji meri pogojujejo z obveznostjo za aktivnost in vpeljujejo več spodbud za delodajalce za zaposlitev brezposelnih. Nova ureditev sledi usmeritvam SRS o nujnosti večje lastne odgovornosti posameznika za njegov socialni položaj, sisteme pa bo potrebno še dograditi v smeri spodbud za večjo aktivacijo.

ekonomskih posledicah staranja prebivalstva (European Economy, Special report no/2006, The impact of ageing on public expenditure, 2005) in so deloma že temeljile na metodologiji Sistema zdravstvenih računov (A system of health accounts, 2000).

¹²³ gl. Socialni razgledi 2006

¹²⁴ Populacija oseb, starejših od 65 let, je v letu 2004 porabila približno 41 % izdatkov za bolnišnično zdravljenje in za zdravila (Marn, Morovič et al., 2006).

¹²⁵ Študije o ekonomskih posledicah staranja prebivalstva (European Economy, Special report no/2006, The impact of ageing on public expenditure, 2005); ocena potreb temelji na raziskavi SHARE.

¹²⁶ Sistem pomoči za prebivalce, ki ostanejo brez (zadostnih) sredstev za preživetje, je bil spremenjen v letu 2001. Število prejemnikov pomoči se je v obdobju po letu 2001 postopno povečevalo, od 35.481 v septembru 2001 na 54.900 v decembru 2006 (v določenih obdobjih je presegalo 60.000, skupaj z družinskimi člani pa 90.000).

¹²⁷ Do največje pozitivne spremembe je prišlo v letu 2004, ko se je delež prejemnikov te pomoči, ki so se zaposlili, v skupnem odlivu brezposelnih oseb v zaposlitev, precej povečal (s 26 % na 31 % oz. za okoli 4.000 oseb), približno enak delež pa se je ohranil tudi v letih 2005 in 2006.

4.3. Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti

Vrednost indeksa človekovega razvoja (HDI)¹²⁸ Slovenije se od leta 1992 (ko je na voljo prvi izračun) stalno izboljšuje. V letu 2004¹²⁹ se je zvišala na 0,910. Med 177-imi vključenimi državami se je Slovenija uvrstila na 27. mesto. Vrednost je nekoliko nižja kot v povprečju EU-25, kjer se je Slovenija uvrstila na 15. mesto pred vse nove članice in Portugalsko. K razmeroma hitri rasti indeksa sta vseskozi prispevala predvsem rast BDP in povečanje bruto vpisnega količnika. Čeprav se stalno izboljšuje, pa je pozitiven vpliv pričakovanega trajanja življenja ob rojstvu na skupno vrednost indeksa manjši¹³⁰.

Zadovoljstvo z življenjem se v Sloveniji skozi čas nekoliko izboljšuje, je pa Slovenija leta 2004 (zadnji primerljivi podatki) po ocenah zadovoljstva bila v drugi polovici evropskih držav¹³¹. Samoocena zdravja je bila v Sloveniji v primerjavi z drugimi evropskimi državami v tem letu med najnižjimi in se je celo rahlo poslabšala. Zaupanje drugim ljudem in institucijam je še vedno nizko, tudi solidarnost ni visoka. Evropska družboslovna raziskava za leto 2004 potrjuje, da je slovenski vzorec zaupanja institucijam precej podoben vzorcu drugih v to raziskavo vključenih evropskih držav, ki kaže, da ljudje še najbolj zaupajo policiji, najmanj pa politikom.

Razpoložljivi dohodek¹³² na prebivalca se je v letu 2005 realno povečal za 2,9 %, v obdobju 2000–2005 pa povprečno letno za 2,8 %¹³³. Dohodki iz zaposlitve in socialnih prejemkov so se v tem obdobju povečali približno enako, bistveno bolj pa dohodki iz lastnine (slednji v strukturi predstavljajo nizek delež). Povprečna bruto plača na zaposlenega je v obdobju 2000–2005 naraščala po povprečni letni stopnji rasti 2,1 %, v letu 2006 pa je realno porasla za 2,2 %.

Minimalna plača je v obdobju 2000–2006 rasla realno za 2,8 % povprečno letno, kar je hitreje od rasti povprečne plače na zaposlenega. Do leta 2004 je bila dodatno usklajevana enkrat letno za realno rast bruto domačega proizvoda v preteklem letu. Tudi v obdobju 2004–2005 je bila določena nekoliko višje, kot če bi se uporabil siceršnji uskladitveni mehanizem za plače v zasebnem sektorju¹³⁴. Zato se je njena raven v primerjavi s povprečno bruto plačo v zasebnem sektorju povečala z okoli 43,2 % v letu 1995 na 45,3 % v letu 2006. V primerjavi z ostalimi članicami EU, ki imajo uveden institut minimalne bruto plače, se uvrščamo v zgornjo tretjino lestvice. Način usklajevanja je vplival tudi na število prejemnikov minimalne plače. Delež prejemnikov v primerjavi z vsemi zaposlenimi se je povečeval do leta 2003, ko je dosegel 3 %, od takrat pa se zmanjšuje, v letu 2006 je znašal 2,4 %.

¹²⁸ Vrednosti HDI in sestavnih indeksov se uvrščajo med 0 in 1.

¹²⁹ Leta 2006 objavljeni podatki (podatki se objavljajo z dveletnim zamikom).

¹³⁰ Gl. indikator *Indeks človekovega razvoja*.

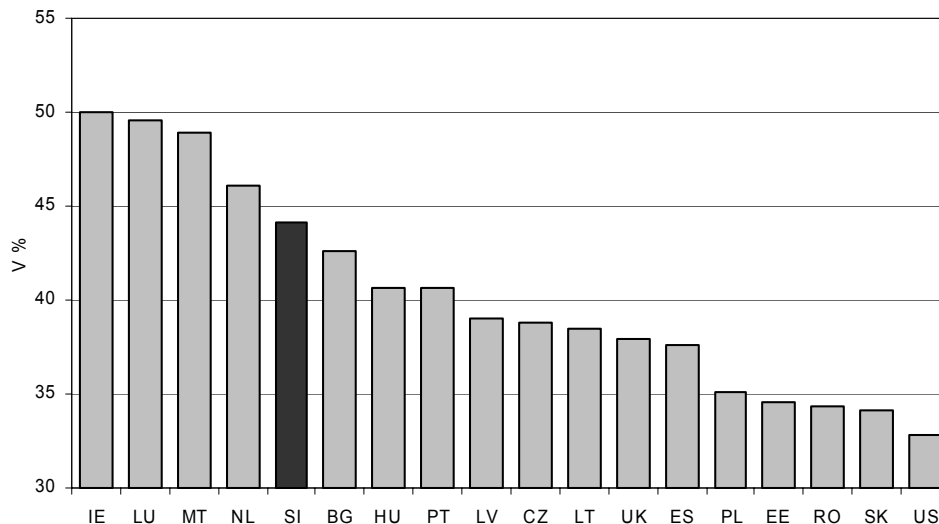
¹³¹ Gl. indikator *Zadovoljstvo*.

¹³² Razpoložljivi dohodek prebivalstva je agregat iz nacionalnih računov, ocena UMAR.

¹³³ Povprečna mesečna bruto plača v letu 2005 je znašala 277.279 SIT, povprečna starostna pokojnina 123.082 SIT, povprečna izplačana višina socialne pomoči pa je bila 46.485 SIT.

¹³⁴ Od leta 2006 dalje pa usklajevalni mehanizem upošteva le predvideno inflacijo.

Slika 6: Minimalna bruto plača v primerjavi z bruto plačo na zaposlenega v zasebnem sektorju v Sloveniji in državah EU-27, ki imajo institut minimalne plače, in ZDA, leto 2004

Vir: Eurostat, 2006. **Opomba:** Podatki za zasebni sektor ne vključujejo kmetijstva in ribištva.

Socialne razlike v Sloveniji verjetno v večji meri izhajajo iz razlik v premoženju kot iz dohodkovnih razlik. Po obeh kazalnikih dohodkovne neenakosti¹³⁵ se Slovenija v EU-25 uvršča med države z najnižjo neenakostjo. Kvintilni količnik je leta 2004 znašal 3,3, kar pomeni, da je imelo 20 % najbogatejših le 3,3-krat večje dohodke kot 20 % najrevnejših; neenakost je sicer rahlo višja kot v predhodnem letu, vendar najnižja v evropski petindvajseterici (enako nizko ima le še Švedska). Ginijev količnik je v istem letu znašal 23,0 %. Nižjo vrednost sta imeli le Švedska in Danska. Podobno sliko daje tudi analiza razlik med zaposlenimi glede na višino bruto plače, ki se v obdobju 2000–2005 niso spremenile. Bruto plača pri desetih odstotkih zaposlenih z najvišjimi plačami je bila leta 2000 za 3,46-krat višja od bruto plače pri desetih odstotkih zaposlenih z najnižjimi plačami, enako razmerje je bilo tudi leta 2005¹³⁶. Zaposlene ženske imajo v Sloveniji po zadnjih podatkih za leto 2004 za okoli 7 % nižjo bruto plačo kot zaposleni moški, zniževanje razlike (leta 2000 je bilo zaostajanje v Sloveniji še okoli 10 %) pa je bistveno hitrejše kot v EU-25¹³⁷. Iz teh podatkov lahko sklepamo, da so dohodkovne razlike kot vir socialnega razslojevanja v Sloveniji manj pomembne od razlik v premoženju. Žal podatkov ali analiz o premoženjskih razlikah v Sloveniji ni na voljo. Sklepamo pa lahko, da so se v obdobju tranzicije, predvsem s procesom privatizacije in z večjo ekonomsko vlogo zasebnega kapitala, premoženjske razlike močno povečale.

¹³⁵ Oba podatka o dohodkovni neenakosti sta izmerjena z upoštevanjem dohodkov v naravi; pri čemer kvintilni količnik kaže razmerje med 20 % dohodkovno najbogatejših in 20 % dohodkovno najrevnejših; Ginijev količnik pa upošteva celotno distribucijo dohodkov. Če bi bila dohodkovna enakost popolna bi znašal Ginijev količnik 0 %, kar bi pomenilo, da imele vse osebe enake dohodke. Če pa bi Ginijev količnik znašal 100 %, bi to pomenilo, da je celoten nacionalni dohodek skoncentriran v rokah ene osebe.

¹³⁶ Glej indikator *Porazdelitev plač*.

¹³⁷ V državah EU-25 so zaposlene ženske prejemale leta 2000 za 16 % nižjo plačo od zaposlenega moškega, leta 2003 pa 15 % nižjo.

Stopnja tveganja revščine se ohranja na nizki ravni in je med najnižjimi v EU. Po zadnjih objavljenih podatkih za leto 2004 znaša 12,1 %, če upoštevamo tudi dohodke v naravi pa 11,4 %¹³⁸. K zmanjševanju tveganja revščine znatno pripomorejo socialni transferi. V kolikor teh ne bi bilo, bi bila stopnja tveganja revščine 24,8-odstotna. V primerjavi z državami EU se Slovenija uvršča med države z najnižjimi stopnjami tveganja revščine¹³⁹. Leta 2004 je bilo najmanj revnih med zaposlenimi, osebami v starosti 25-49 let in gospodinjstvi dveh odraslih z enim vzdrževanim otrokom. Največjemu tveganju revščine pa so bila izpostavljena enočlanska gospodinjstva (še zlasti če gre za ženske ali starejše osebe), brezposelni, starejši, najemniki stanovanj in enostarševska gospodinjstva z vsaj enim vzdrževanim otrokom. Na zmanjševanje ogroženosti prebivalstva z revščino tudi po letu 2004 lahko posredno kaže upadanje deleža odraslih (starih od 18 do 59 let), ki živijo v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov. Leta 2006 je v takšnih gospodinjstvih živelo 7,2 % oseb, kar je za 1,8 o.t. manj kot leta 2000. V obdobju 2000–2006 je bil delež odraslih v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov v Sloveniji vseskozi za približno 2 o.t. nižji kot v povprečju EU-25.

Število stanovanj v Sloveniji se povečuje, prav tako tudi dosežen stanovanjski standard. Ob koncu leta 2005 je stanovanjski sklad obsegal 805.203 stanovanj, kar je za 4 % več kot ob popisu 2002. V letu 2005 je bilo zgrajenih več stanovanj kot v povprečju zadnjih petih let. Povečalo se je tudi število na novo pridobljenih neprofitnih stanovanj, kar kaže, da bi cilj SRS (2000 novih neprofitnih stanovanj) lahko bil kmalu dosežen¹⁴⁰. Povprečna površina stanovanj se povečuje. Po podatkih stanovanjske ankete¹⁴¹ je bilo v letu 2005 1,2 sobe na osebo, kar nas na lestvici evropskih držav uvršča v spodnjo četrtino¹⁴². Slovenija se uvršča med države z najnižjim deležem najemnih stanovanj¹⁴³ in daleč zaostaja za večino držav EU-15, kjer je najemnih stanovanj od četrtine pa do polovice celotnega stanovanjskega fonda, večinoma pa imajo več najemnih stanovanj tudi nove članice EU. Med najemniki neprofitnih stanovanj so praviloma gospodinjstva nižjega dohodkovnega razreda, najpogosteje so zastopani pari z otroki. Stanovanje za mlade je kljub pomočem Stanovanjskega sklada RS¹⁴⁴ še vedno v veliki meri povezano z družinsko pomočjo pri nakupu ali pa s tem, da jim starši ali drugi sorodniki omogočijo brezplačno uporabo svojega (dodatnega) stanovanja. Delež dohodka gospodinjstev za pokrivanje stanovanjskih stroškov (stanovanje, voda, elektrika, ogrevanje) se rahlo povečuje, je pa nižji kot v povprečju EU¹⁴⁵.

¹³⁸ Stopnja je izračunana na podlagi Ankete o življenjskih pogojih (EU-SILC), ki jo je Slovenija prvič izvedla v letu 2005. V predhodnih letih so bili osnova za izračun podatki iz Ankete o porabi v gospodinjstvih. Zaradi različne metodologije obeh anket je SURS za leto 2004 izračunal kazalnike socialne varnosti iz obeh virov. Na podlagi izračuna iz podatkov Ankete o porabi v gospodinjstvih je stopnja tveganja revščine v letu 2004 znašala 10,4 % in je ostala na ravni leta 2003 (10,0 %) (SURS, Kazalniki socialne povezanosti, 2004 – začasni podatki, 9. februar, 2007, Prva objava).

¹³⁹ Gl. indikator *Stopnja tveganja revščine*.

¹⁴⁰ V obdobju 2001–2005 je bilo zgrajenih 35.067 stanovanj, največ v letu 2005 (7.516). V istem obdobju (2001–2005) je bilo pridobljenih 2.181 neprofitnih stanovanj. Samo v letih 2005 in 2006 pa je bilo pridobljenih več kot 1000 neprofitnih stanovanj, v letu 2005 524, v letu 2006 pa 550.

¹⁴¹ Mandič, Cirman, 2006.

¹⁴² V najvišje uvrščeni Belgiji gospodinjstva razpolagajo z 2,7 sobe na osebo.

¹⁴³ Po anketnih podatkih je v letu 2005 v lastniškem stanovanju (lastnem ali od sorodnikov) živelo 90,2 % gospodinjstev, v najemnem 9,2 %.

¹⁴⁴ Stanovanjski sklad RS je do leta 2006 dal dolgoročno posojilo 30.997 prosilcem (69 % od skupnega števila vlog), od tega 60,7 % mladim družinam.

¹⁴⁵ Za pokrivanje stanovanjskih stroškov so slovenska gospodinjstva v letu 2005 namenila 19,6 % svojih dohodkov, v

4.3.1. Dostopnost storitev splošnega pomena¹⁴⁶

Dostopnost storitev splošnega pomena se večinoma izboljšuje. Na izboljšanje kažejo večje razpoložljive kapacitete in vključenost v programe ali izvajanje storitev, v prostorski razporeditvi mreže in finančni dostopnosti pa v zadnjem letu ni bilo bistvenih sprememb.

Število višješolskih in visokošolskih zavodov ter vključenih v terciarno izobraževanje se povečuje. Število vključenih se je v študijskem letu 2005/2006 povečalo za 2,3 %¹⁴⁷ in pomeni nadaljevanje pozitivnega gibanja, ki je značilno za celotno obdobje 2000–2005, ko se je število vključenih povečalo za 25,5 %. V letu 2006 smo dobili še eno univerzo (v Novi Gorici). Na dostopnost terciarnega izobraževanja skuša država vplivati tudi z različnimi oblikami pomoči študentom¹⁴⁸.

Vključenost v vseživljenjsko učenje¹⁴⁹ je v Sloveniji višja od povprečja EU-25, podobno kot v večini ostalih držav EU pa se kažejo razlike glede na spol, starost in doseženo izobrazbo. V Sloveniji je stopnja vključenosti v vseživljenjsko učenje večja pri ženskah (leta 2005: 17,2 %; moški: 13,6%). Zaradi staranja prebivalstva, pričakovane večje vključenosti starejših na trg dela, tehnološkega napredka ter podaljševanja delovne dobe je pomembno, da so v vseživljenjsko učenje vključeni tudi starejši prebivalci. Vendar podatki kažejo, da se v Sloveniji stopnje vključenosti odraslega prebivalstva v izobraževanje¹⁵⁰ s starostjo znižujejo hitreje kot pri povprečju držav EU-25. V manjši meri se v izobraževanje vključujejo tudi slabše izobraženi¹⁵¹, zato je eden od ciljev politike (izobraževanja, zaposlovanja) spodbujati večje vključevanje nizko izobraženih¹⁵² odraslih v izobraževanje in dvig izobrazbene ravni odraslega prebivalstva.

letu 2004 pa 19,3 % (v letu 1995 18,8 %), gospodinjstva v državah EU-15 in EU-25 pa so v povprečju namenila za te stroške 22,3 % dohodka, pri čemer se je v večini držav delež dohodka, namenjenega pokrivanju stanovanjskih stroškov, v obdobju 2000 – 2005 nekoliko zvišal. Od vseh držav najmanjši delež svojih dohodkov porabijo za stanovanjske stroške na Malti, in sicer 8,5%, največji pa na Švedskem, 28,3%.

¹⁴⁶ Po definiciji Evropske komisije (Green paper on services of general interest, 2003) storitve splošnega pomena pokrivajo tiste storitve tržne ali netržne narave, ki jih javni organi oblasti klasificirajo kot splošne in za katere nalagajo izvajalcem storitev posebne obveznosti, da bi zagotovili doseganje določenih ciljev v splošnem interesu. So pomemben element evropskega socialnega modela. Njihova vloga je pomembna zlasti pri izboljšanju kvalitete življenja in preprečevanju socialne izključenosti, učinkovitost in kvaliteta teh storitev pa sta tudi pomembna dejavnika konkurenčnosti in družbene kohezije. Značilnosti storitev splošnega pomena, ki se najpogosteje poudarjajo, izhajajo iz zahtev, kot so: stalnost, univerzalna dostopnost, dostopna cena, kakovost, transparentnost, sposobnost prilagajanja na spremembe ter varnost in zaščita uporabnikov. Poleg tega morajo slediti načelom pravičnosti, enakosti, solidarnosti in subsidiarnosti. (Green Paper, 2003; Social services of general interest in the EU – Assessing their specificities, potential and needs, 2004).

¹⁴⁷ V študijskem letu 2005/2006 je število vključenih doseglo 114.794 (leta 2004/2005: 112.228).

¹⁴⁸ V Sloveniji je leta 2005 republiško štipendijo prejemale 23.208 študentov, kar predstavlja 17,2 % redno vpisanih študentov.

¹⁴⁹ Gl. tudi poglavje 2.1., zlasti opombo glede metodoloških pomanjkljivosti kazalnika.

¹⁵⁰ Indikatorji o vključenosti prebivalstva v izobraževanje, glede na starost so izračunani na osnovi podatkov za eno četrtnoletje, za prebivalstvo staro 25-64 let.

¹⁵¹ Število odraslih (osebe vključene v formalno srednješolsko izobraževanje odraslih po prekinjenem rednem izobraževanju) v srednjih šolah se je v obdobju 1999–2005 zmanjšalo; v šolskem letu 2004/2005 jih je bilo 18.942, kar je za 2,6 % manj kot v šolskem letu 1999/2000 in tudi manj kot v šolskem letu 2003/2004.

¹⁵² Med osebe z nizko stopnjo izobrazbe štejemo osebe z doseženo stopnjo izobrazbe ISCED 2 ali nižjo (končana ali nedokončana osnovna šola ali brez šolske izobrazbe).

Dostopnost do zdravstvenih storitev v javni mreži je na primarni ravni razmeroma dobra, z izjemo zobozdravstvene dejavnosti. V letu 2005 so bila zagotovljena dodatna sredstva za povečan obseg bolnišnične obravnave (za 2 %), razširjene so bile pravice do medicinsko tehničnih pripomočkov. Število zavarovanih oseb se je v primerjavi s prejšnjim letom povečalo za 0,4 %. Najbolj se je povečalo število zavarovanih oseb, za katere plačuje prispevke proračun, vendar je njihov delež v strukturi vseh zavarovancev zelo majhen. Število oseb, ki niso imele urejenega zavarovanja, se manjša.

Po kazalnikih preskrbljenosti zdravstvenega sistema s kadri in bolniškimi posteljami še vedno zaostajamo za evropskim povprečjem¹⁵³. Število zaposlenih zdravnikov na 100.000 prebivalcev se po letu 2000 povečuje hitreje, vendar je zaostanek za povprečjem EU-25 še visok. Analize Inštituta za varovanje zdravja kažejo zlasti na pomanjkanje zdravnikov na primarni ravni v nekaterih delih države ter na pomanjkanje specialistov pediatrov. Slovenija se v spodnjo polovico držav EU uvršča tudi po kazalniku števila zobozdravnikov na 100.000 prebivalcev, ki se je v obdobju 2000–2004 le malo povečalo - z 58,3 na 59,7. Število medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov na 100.000 prebivalcev je bilo v letu 2004 nad povprečjem EU-25, vendar ima le četrtnina višjo ali visoko izobrazbo. Tudi primerjava Slovenije po številu bolniških postelj kaže manjše kapacitete zdravstvenega sistema, je pa povsod značilen trend njihovega zmanjševanja.

Vključenost otrok v vrtce se povečuje. V šolskem letu 2005/2006 je vrtec obiskovalo 77,6 % otrok med tretjim in petim letom starosti, vključenost otrok pod tremi leti pa je bila 38,5-odstotna. Glede na leto 2000/2001 se je delež v vrtce vključenih otrok med tretjim in petim letom povečal za 9,7 o.t., delež mlajših od treh let pa za 9,3 o.t. Število vrtcev je zaradi postopnega uvajanja v 9-letno osnovnošolsko izobraževanje po letu 2000 upadlo¹⁵⁴. V okviru celotnih izdatkov za predšolsko izobraževanje se povečuje delež javnih izdatkov, ki je leta 2004¹⁵⁵ znašal 81 % (leta 1995 75 %). Oviro dostopnosti predstavljata precej visoka obremenitev dohodka staršev s plačilom vrtca že v srednjih dohodkovnih razredih in oteženo vključevanje otrok v varstvo med šolskim letom (ponavadi se vsa mesta v vrtcih razdelijo že ob začetku šolskega leta).

Mreža izvajalcev socialnovarstvenih storitev in programov se širi, vendar se veča tudi število uporabnikov. V Sloveniji je bilo v letu 2005 68 domov za starejše, od tega jih je bilo 5 odprtih v letu 2005, skupno pa 19 po letu 2000 (v obdobju 1995–2000 le 2). V obdobju 2000–2005 se je število njihovih oskrbovancev povečalo za 14,6 %¹⁵⁶, potrebe pa še vedno znatno presegajo

¹⁵³ Gl. indikator *Zmogljivosti zdravstvenega sistema*.

¹⁵⁴ V letu 2005/2006 jih je bilo 777, od tega le 18 zasebnih.

¹⁵⁵ Začasni podatki SURS.

¹⁵⁶ Število se je povečalo od 11.905 na 13.641. V letih 2004 in 2005 SURS popisuje oskrbovance osmih enot za posebne oblike varstva odraslih, ki delujejo kot posebne enote znotraj domov za starejše oz. kot njihove dislocirane enote, k sedmim posebnim socialno varstvenim zavodom. Oskrbovanci teh osmih enot so se do vključno 2003 upoštevali pri domovih za starejše, zato se je posledično v letih 2004 in 2005 povečalo število oskrbovancev v posebnih socialno varstvenih zavodih in zmanjšalo število oskrbovancev v domovih za starejše. Če po stari metodologiji k domovom za starejše prištejemo tudi oskrbovance osmih dislociranih enot (v teh enotah je bilo leta 2004 1036 oskrbovancev, leta 2005 pa 1039), ki so se do leta 2003 šteli k domovom za starejše, se je v obdobju 2000–2005 število mest v domovih za starejše povečalo kar za 23,3%.

zmožnosti¹⁵⁷. Število mest na 100 prebivalcev, starih 65 let ali več, je v letu 2005 znašalo 4,4 (4,3 v letu 2004), vendar je bila razporeditev po regijah še naprej zelo neenakomerna¹⁵⁸. Povečale so se tudi kapacitete za odrasle duševno in telesno prizadete osebe. Obsežno širitev so od leta 2000 doživeli predvsem varstveno delovni centri, namenjeni dnevnu varstvu, število njihovih oskrbovancev se je povečalo za 36 %¹⁵⁹, v posebnih socialno-varstvenih zavodih, ki so namenjeni njihovem bivanju, pa do povečanja kapacitet ni prišlo¹⁶⁰.

¹⁵⁷ V letu 2005 odklonjenih več kot 10.000 prosilcev.

¹⁵⁸ Po regijah je največje število mest imela zasavska regija (6,7), sledila ji je osrednjeslovenska (5,9), najmanjše število pa je imela gorenjska regija (2,5).

¹⁵⁹ Število centrov se je v obdobju 2000 – 2005 povečalo s 40 na 78, število oskrbovancev pa s 1976 na 2695.

¹⁶⁰ Leta 2000 je v njih prebivalo 1690, leta 2005 pa 2674 oskrbovancev. V letu 2005 je bilo odklonjenih blizu 700 prosilcev.

5. Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

Usmeritve SRS: Peta prioriteta združuje razvoj na področju okolja, trajnega obnavljanja prebivalstva, regij in prostora. *Okoljevarstvene usmeritve SRS* so zmanjševati energetska intenzivnost in povečevati uporabo obnovljivih virov energije ter povečevati snovno intenzivnost in spodbujati ponovno uporabo odpadkov. K temu bo prispevalo tudi spodbujanje razvoja in uporabe okoljskih tehnologij. Na področju prometa je cilj spodbujati trajnostne oblike mobilnosti in v potniškem prometu pospeševanje rabe javnega prevoza. Cilj je tudi varovanje narave in zaustavitev upadanja biotske raznovrstnosti ter uveljavitev naravne kakovosti slovenskega prostora kot kakovosti celotne EU. Osnovni cilji za doseganje *trajnega obnavljanja prebivalstva* se nanašajo na izboljšanje pogojev za večjo vključenost delovno sposobnega prebivalstva, na ustvarjanje primernih delovnih in societalnih pogojev za starejše aktivne prebivalce ter na vzpostavljanje primernih pogojev za ustvarjanje družine. *Skladnejši regionalni razvoj* naj bi se uresničeval na širokem področju - od oblikovanja pokrajin, krepitve policentričnega sistema, regionalnega razvojnega programiranja do ohranjanja poseljenosti, prometne povezanosti in krepitve lokalnih gospodarstev. Predvideni ukrepi so usmerjeni predvsem v krepitev regionalnih gospodarstev, mreže visokega šolstva, okrepitev razvojne pomoči in nadgraditev lokalne samouprave, kar bi občinam in regijam omogočilo endogeni razvoj. Ključne prioritete na področju izboljšanja *gospodarjenja s prostorom* so skoncentrirane predvsem v izboljšanje prostorskega načrtovanja s poudarkom na zagotavljanju zazidljivih zemljišč in ustvarjanju pogojev za izboljšanje delovanja nepremičninskega trga.

5.1. Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike

Slovenija ima relativno visoko energetska intenzivnost; po zadnjem mednarodno primerljivem podatku je v letu 2004 za enako ustvarjeno vrednost BDP porabila za 60,7 % več energije kot v povprečju porabijo države EU¹⁶¹, vendar manj kot države EU-10 (razen Cipra in Malte). Tudi če porabo primarne energije preračunamo na enoto BDP po kupni moči in s tem izločimo vpliv cen na raven proizvoda, se Slovenija v EU-25 uvrsti le za eno mesto boljše (17. mesto)¹⁶². Med najpomembnejšimi dejavniki visoke energetske intenzivnosti je struktura slovenskega gospodarstva, ki ima glede na države EU visok delež energetske intenzivnih panog, poleg tega pa so te v primerjavi z drugimi državami tudi bolj energetska potratne.

Zniževanje energetske intenzivnosti je prepočasno. Po močnem poslabšanju v letu 2001 se sicer izboljšuje, vendar z upočasnjeno dinamiko (v letu 2005 za 1,3 %); v zadnjih petih letih v povprečju letno le za 0,6 %, kar je precej manj, kot predvidevata Nacionalni energetski program¹⁶³ in Akcijski načrt za energetska učinkovitost EU¹⁶⁴ (1,8 %). Najbolj neugodna gibanja so bila v

¹⁶¹ Gl. indikator *Energetska intenzivnost*.

¹⁶² V preračunu energetske intenzivnosti glede na BDP v SKM je Slovenija slabša od Madžarske, vendar pa boljša od Švedske in Finske. Slednje je posledica relativno nižje kupne moči BDP glede na njegovo nominalno raven; podoben učinek je tudi pri državah Nemčiji, Franciji, Nizozemski in Luksemburgu, ki se po tem izračunu uvrstijo slabše od povprečja EU. Obratno pa je v državah Malta, Velika Britanija, Grčija in Portugalska, ki se po tem izračunu za razliko od standardnega kazalca energetske intenzivnosti uvrstijo bolje od povprečja EU.

¹⁶³ NEP nima konkretnih ciljev glede zmanjševanja energetske intenzivnosti, so pa postavljeni cilji za izboljševanje energetske učinkovitosti do leta 2010, s čimer bi dosegli 2,5-odstotno nižjo letno rast potreb po končni energiji glede na rast BDP.

¹⁶⁴ Action Plan for Energy Efficiency: Realising the Potential, 2006.

predelovalnih dejavnostih, kjer se je energetska intenzivnost v letih 2003 in 2005 precej povečala. Razlogi za poslabšanje v letu 2005 so predvsem v visoki rasti energetske intenzivnosti v treh energetsko najbolj intenzivnih panogah (proizvodnja nekovinskih mineralnih izdelkov, proizvodnja vlaknin in papirja ter proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov). Hitrost zniževanja energetske intenzivnosti slovenske industrije je bila v obdobju 2000–2004 podobna kot v EU-15, kar je glede na veliko zaostajanje problematično¹⁶⁵.

*V letu 2006 se je spet pospešila proizvodnja emisijsko intenzivnih industrij*¹⁶⁶. Z vidika pritiskov na okolje je bilo ugodno, da se je v letu 2005 relativno visoka rast proizvodnje teh industrij v primerjavi z rastjo ostalih predelovalnih dejavnosti, značilna za pretekla leta, upočasnila. Pri tem se je v strukturi dodane vrednosti povečal delež proizvodnje kovin in kovinskih izdelkov, ki je bil že prej med najvišjimi v EU. Podatki za leto 2006 pa kažejo, da se se je rast proizvodnje emisijsko intenzivnih industrij ponovno pospešila in bila precej višja od rasti obsega proizvodnje ostalega dela predelovalnih dejavnosti. Kljub temu lahko glede na nekatere sprejete ukrepe v prihodnje pričakujemo, da se bo emisijska intenzivnost teh industrij zmanjšala. V letu 2007 oz. najkasneje do leta 2011 morajo namreč industrijske naprave, ki povzročajo večje onesnaževanje okolja, po Direktivi o celovitem preprečevanju in nadzoru onesnaževanja pridobiti okoljevarstveno dovoljenje, kar zahteva prilagoditev proizvodnih procesov standardom najboljših razpoložljivih tehnologij.

Raba obnovljivih virov energije se trendno ne povečuje. Delež obnovljivih virov energije (OVE) v primarni energetski bilanci se v povprečju zmanjšuje. V letu 2005, ko je znašal 10,7 %, je bil nižji kot v letu prej, prav tako je opazen trend zniževanja glede na leto 2000, saj je v tem obdobju ob 2,9-odstotni povprečni rasti porabe primarne energije, rast rabe OVE dosegla le 0,6 %. Podobno je z deležem električne energije, pridobljene iz obnovljivih virov, ki se je v letih od 2000 do 2005 prav tako zmanjšal¹⁶⁷. Na delež OVE sicer vplivajo klimatske razmere oz. proizvodnja hidroelektrarn, vendar pa cilj povečevanja tega deleža otežuje dejstvo, da tudi v daljšem obdobju rast porabe energije močno presega rast proizvodnje energije iz OVE. Neugodni so tudi podatki o izdatkih za raziskovalno-razvojno dejavnost za področje proizvodnje, oskrbe in racionalne rabe energije, ki so se v letu 2005, po sicer visokih rasteh v prejšnjih letih, zmanjšali.

Podporni mehanizmi za povečevanje rabe obnovljivih virov in učinkovite rabe energije so preskromni. Osnovna ovira za počasen razvoj proizvodnje električne energije iz obnovljivih virov so prenizke odkupne cene. Druga ovira je prekratek zajamčen rok odkupa, ki ga zagotavlja trenutna zakonodaja (10 let), na tretjem mestu pa so administrativne ovire¹⁶⁸. Politika odkupnih cen

¹⁶⁵ Center za energetska učinkovitost ugotavlja, da bi ob enaki dinamiki sprememb v energetska intenzivnosti industrije tudi v prihodnje, slovenska industrija potrebovala več kot 200 let, za izenačitev vrednosti kazalnika energetske intenzivnosti z EU-15 (LEP, 2006).

¹⁶⁶ V prejšnjih Poročilih o razvoju smo jih imenovali »umazane« industrije; gl. indikator *Emisijsko intenzivne industrije*.

¹⁶⁷ Od 31,7 % leta 2000 je padel na 24,2 % v letu 2005: visoka rast porabe električne energije (3,8% v povprečju) je močno presežala rast proizvodnje električne energije iz OVE (1,8 %). V letu 2005 se je rast porabe električne energije sicer upočasnila (1,6%), pri čemer pa se je po letu 2003 ponovno močno povečala v predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu.

¹⁶⁸ Poročilo RS Evropski komisiji o implementaciji Direktive 2001/77/ES (Ministrstvo za gospodarstvo), 2006.

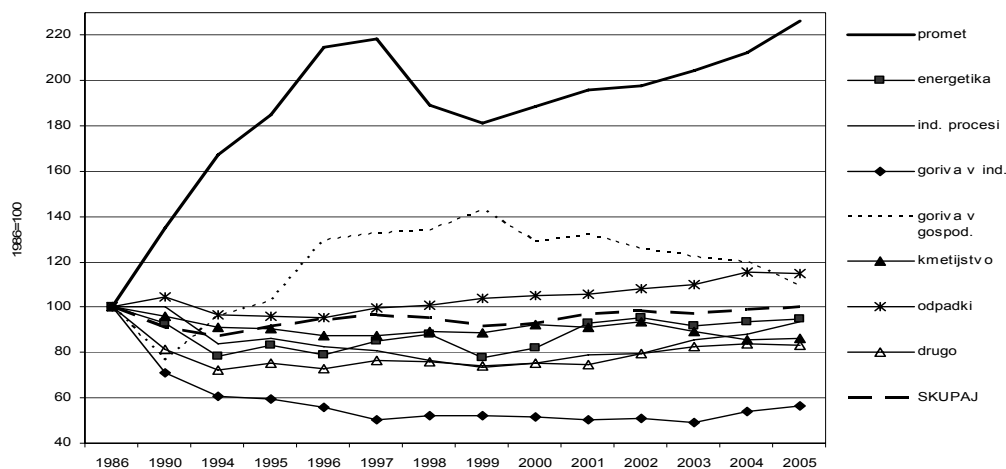
vpliva tudi na počasen razvoj na področju sproizvodnje toplote in električne energije, ki predstavlja bolj ekonomično ravnanje z energijo. Ta del proizvodnje električne energije je bil v letu 2004 med državami EU v Sloveniji med najnižjimi in najnižji med novimi članicami EU. Tudi proračunska sredstva za programe učinkovite rabe energije in spodbujanje rabe obnovljivih virov energije so skromna in se izražena kot delež v BDP celo znižujejo.

Razmere na področju ravnanja z odpadki se izboljšujejo zelo počasi. V segmentu ravnanja s komunalnimi odpadki se delež ločeno zbranih frakcij le rahlo povečuje, vendar se jih med temi še vedno tretjina odstrani oz. odloži. Predelava oz. recikliranje komunalnih odpadkov sta minimalna, saj se odloži kar 78 % nastalih komunalnih odpadkov. V letu 2006 je bila uvedena okoljska dajatev za onesnaževanje okolja zaradi nastajanja izrabljenih avtomobilskih gum, mazalnih olj, električne in elektronske opreme ter odpadne embalaže. Dajatve predstavljajo finančni vir za vzpostavitev evidenc, ne pa ekonomski inštrument politike varstva okolja. Z evidencami se učinkovit sistem ravnanja s temi odpadki šele vzpostavlja.

Emisije toplogrednih plinov so se v letu 2005 ponovno povečale. Slovenija se je v okviru Kjotskega sporazuma zavezala za 8-odstotno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov v obdobju 2008–2012 (glede na 1986), vendar pa so se emisije po zmanjšanju leta 2003 zopet povečale: v letu 2004 za 1,6 % in v letu 2005 za 2 %. V letu 2005 so bile tako celo za 0,5 % višje kot v letu 1986. V strukturi emisij so se v celotnem obdobju po letu 1986 najbolj povečale emisije iz prometa (od 10 % na 22 %), zmanjšale pa emisije iz goriv v industriji (gl. Sliko 7). Slovenija sodi v skupino držav EU, ki so v obdobju po letu 1990 najbolj povečale emisije iz prometa. Po letu 2000 se povečujejo emisije vseh sektorjev razen gospodinjstev in kmetijstva, in med temi najbolj emisije iz industrijskih procesov ter sektorjev, ki sta največja povzročitelja emisij; energetike in prometa. Konec leta 2006 je bil sprejet Državni načrt razdelitve emisijskih kuponov za obdobje od 2008 do 2012, na podlagi katerega so bile upravljalcem naprav, ki so pridobili dovoljenja za izpuščanje toplogrednih plinov, preko podeljenih emisijskih kuponov določene dovoljene emisije¹⁶⁹.

Slika 7: Emisije toplogrednih plinov

¹⁶⁹ Emisije so bile določene v višini ciljnih emisij iz Operativnega programa zmanjševanja emisij toplogrednih plinov. Celotna količina emisijskih kuponov je bila razdeljena na podlagi preteklih emisij (70 %) in na podlagi metode primerjanja (30 %).

Vir: EIONET-SI: Kazalci okolja v Sloveniji (ARSO), 2006.

Cestni tovorni promet prevzema vse večji delež tovora v Sloveniji, še posebej po vstopu v EU, kar ni v smeri ciljev trajnostnega razvoja. Rast cestnega tovornega prometa v Sloveniji¹⁷⁰ bistveno bolj prehiteva gospodarsko rast kot v EU. Tako je delež cestnega v skupnem blagovnem prometu v letu 2005 že presegel povprečje EU¹⁷¹. Sliko še poslabša dejstvo, da podatki o cestnem blagovnem prometu ne zajemajo prevoznikov tujih cestnih prevoznikov na naših cestah (tranzitni promet), po ocenah MNZ pa je ta v obdobju 2000–2004 v Sloveniji naraščal povprečno letno za 10 %, po vstopu v EU pa še veliko hitreje¹⁷². Visoko rast potrjuje tudi ocena Direkcije za ceste¹⁷³.

Ob slabo razvitem javnem potniškem prometu se pospešeno krepí tudi **cestni osebni promet**. Promet z osebnimi vozili povzroča skoraj dve tretjini eksternih stroškov in tri četrtine emisij toplogrednih plinov celotnega prometa (Lep, 2004). Sistematičnega statističnega spremljanja tega prometa ni¹⁷⁴, vendar tudi podatki o rasti števila registriranih vozil, ki se je v letu 2005 po letu 1999 ponovno pospešila (v desetih letih se je število registriranih osebnih vozil povečalo za 35 %), nakazujejo na trende vse večje avtomobilizacije potniškega prometa v Sloveniji. K temu prispeva tudi slabo razvit javni cestni potniški promet in skromna vlaganja v ta segment, saj se je ta po letu 1995 vsako leto v povprečju zmanjšal za 10 %; tako je obseg opravljenih potniških km v 2005 predstavljal le še tretjino opravljenih v letu 1995. V tem ni zajet mestni potniški promet, ki pa je v istem obdobju beležil le nekoliko manjši upad¹⁷⁵. Železniški

¹⁷⁰ Rast prevoženih tonskih km je bila v letih 2004 in 2005 kar 28 % in 22 %.

¹⁷¹ Gl. indikator *Cestni blagovni promet*.

¹⁷² Število prehodov tovornih vozil na mejnih prehodih se je v letu 2005 povečalo za 23 %; na prehodih z Madžarsko kar za 50 % (Eionet-SI kazalnik: Obseg in zgradba tovornega prometa). Ob tem, da je glede na zadnje statistične ocene tranzitnega prometa (Statistični letopis 2006: Mejni mestni blagovni promet – podatki tovornih vozil) ta predstavljal dobro polovico vseh prehodov meje cestnih tovornih vozil in ker se je promet najbolj povečal na mejnih prehodih z relativno velikim deležem tranzitnega prometa, lahko sklepamo, da se ta delež še povečuje.

¹⁷³ Za obdobje 2001–2004 ocenjuje porast prometa z domačimi in tujimi težkimi tovornjaki za 56 %, samo z domačimi pa za 49 % (Eionet-SI kazalnik: Obseg in zgradba tovornega prometa).

¹⁷⁴ Direkcija za ceste pa ocenjuje povečanje tega prometa v letu 2004 za 4,6 % oz. za skoraj 12 % glede na leto 2000 (Eionet-SI kazalnik: Obseg in zgradba potniškega prometa).

¹⁷⁵ V povprečju 5 % letno, in je bil tako v letu 2005 za tretjino nižji kot leta 1995 (po številu avtobusov, prepeljanih potnikov, prevoženih km; Statistični letopis (SURs), 2006).

potniški promet pa je naraščal po skromni, v povprečju 2-odstotni letni stopnji rasti.

Prometna politika že vrsto let večino svojih vlaganj usmerja v izgradnjo avtocestnega križa in zapostavlja tako železniško kot drugo cestno infrastrukturo. Na to kažejo podatki o investicijah v prometno infrastrukturo, od katerih je bilo v obdobju 1995–2006 1,8 % BDP namenjenih za ceste, 0,2 % BDP pa za železnice (Investicijski scenarij SRS, 2006). Z avtocestnim omrežjem se povečuje tudi gravitacijsko zaledje najpomembnejših urbanih središč, katerih cestna infrastruktura pa pogosto ne zmore obremenitev sedanjih dnevnih migracij¹⁷⁶. Ob javnem in mestnem potniškem prometu, ki ne odgovarja na nove razmere, so zato vse pogostejši prometni zastoji in tudi emisije toplogrednih plinov.

Kmetijstvo ima velik vpliv na okolje, tako v pozitivnem, kot tudi v negativnem smislu, zato se z zahtevami po t.i. navzkrižni skladnosti in drugimi ukrepi za doseganje ekoloških standardov povečuje pomen varovanja okolja v tej dejavnosti. Kazalnikov intenzivnosti kmetovanja je več, v tem poročilu pa spremljamo (i) povprečno pridelavo pšenice in koruze na enoto zasejane površine, (ii) število živali na enoto kmetijskih zemljišč in mlečnost na žival, (iii) porabo gnojil in (iv) pesticidov na enoto kmetijskih zemljišč ter (v) delež kmetijskih zemljišč v ekološki kontroli.

Ocenjujemo, da je raven intenzifikacije kmetijstva v Sloveniji v povprečju zmerna. Povprečna pridelka pšenice in koruze sta se v letu 2005 tudi zaradi ugodnega vremena precej zvišali, v letu 2006 pa ponovno znižali in sta še vedno precej nižja kot v povprečju v ostalih državah EU¹⁷⁷. Število glav živine na hektar kmetijske zemlje je zaradi geografskih značilnosti slovenske pokrajine nekoliko višje kot v povprečju EU, vendar se rahlo znižuje. Intenzivnost priraje mleka se povečuje, a je še vedno za skoraj četrtino nižja kot v EU-15. Poraba nitratnih gnojil na enoto kmetijskih zemljišč se vztrajno znižuje, v letu 2005 je bila za 21 % nižja kot v letu 2000. To je predvsem posledica uveljavljanja načel dobre kmetijske prakse in nitratne direktive, h kateri so v zadnjih letih zavezana kmetijska gospodarstva. Skupna prodaja fitofarmaceutskih sredstev se je v letu 2005 zmanjšala, vendar med leti precej niha. Kmetovanje na ekološki način v Slovenji narašča vse od njegovega začetka v letu 1998, vendar se je rast v letu 2005 upočasnila. Delež ekološko obdelanih površin v skupni površini kmetijskih zemljišč je v letu 2005 znašal 4,6 %, kar je nad povprečjem EU, a je to, glede na naše naravne možnosti in cilje iz Akcijskega načrta razvoja ekološkega kmetijstva, še premalo¹⁷⁸.

Les je še premalo izkoriščen naravni vir, saj se površina gozda, ki pokriva skoraj 60 % ozemlja Slovenije, stalno povečuje (v zadnjih petih letih povprečno za 0,6 % letno). Posek lesa in z njim tudi proizvodnja gozdnih sortimentov se sicer v zadnjem obdobju ponovno povečujeta, vendar je intenzivnost poseka lesa zaradi njegovega hitrejšega prirastka še vedno razmeroma nizka¹⁷⁹.

¹⁷⁶ 350.000 dnevno v Ljubljano, od katerih je 90 % opravljenih z avtom (Bajt, 2006).

¹⁷⁷ Nizka raven pridelave ni optimalna z vidika izkoriščenosti zemlje kot naravnega vira, zelo visoka raven pa prav tako ni ustrezna, ker je pri tem nujna tudi visoka obremenitev okolja.

¹⁷⁸ Gl. indikator *Intenzivnost kmetovanja*.

¹⁷⁹ Gl. indikator *Intenzivnost poseka lesa*.

Kmetijstvo ima tudi precejšnjo vlogo pri ohranjanju biotske raznovrstnosti. Delež območij Natura 2000, ki zasedajo 31,4 % ozemlja, je v Sloveniji daleč največji med državami EU (na drugem mestu Španija z 22,6 %; EU 12,1 %). Kmetijske površine predstavljajo 22,1 % območij Natura 2000. Za ohranjanje biotske raznovrstnosti je poleg kmetijsko-okoljskih ukrepov potreben še celovit pristop k oblikovanju politik na teh območjih, vendar pa so aktivnosti države na tem področju skromne in le preko posameznih projektov¹⁸⁰. Spodbudnejši so podatki o izdatkih za raziskave in razvoj s ciljem nadzora in skrbi za okolje, ki so se v letu 2005 skoraj podvojili, predvsem na račun izdatkov državnega in visokošolskega sektorja.

5.2. Trajno obnavljanje prebivalstva¹⁸¹

Število prebivalcev v Sloveniji se še naprej povečuje, predvsem zaradi naraščajočega selitvenega prirasta. V letu 2005 je preseglo 2 milijona. Število rojstev se je nekoliko povečalo, ravno tako tudi število umrlih, ki ostaja večje od števila živorojenih, s čimer ostaja tudi naravna rast še naprej negativna. Število umrlih presega število živorojenih že od leta 1997 dalje, tako da število prebivalcev, ki se počasi povečuje od leta 1998 dalje, narašča predvsem zaradi pozitivnega selitvenega prirasta, ki je večji od negativne naravne rasti. Leta 2005 se je selitveni prirast v primerjavi s preteklim desetletnim obdobjem močno povečal. Povečalo se je tako število priselitev kot odselitev¹⁸².

Z upadanjem števila rojstev in z zmanjševanjem umrljivosti se počasi spreminja starostna sestava prebivalstva. Rodnost, ki se je do leta 2003 znižala že na 1,20 živorojenih na žensko v rodni dobi, se je v naslednjih treh letih začela počasi povečevati, predvsem zaradi višje rodnosti žensk v starosti 31-36 let; je pa še vedno med najnižjimi v Evropi¹⁸³. Po drugi strani se pričakovano trajanje življenja še naprej povečuje¹⁸⁴. Prebivalstvo Slovenije se zato stara; zmanjšuje se delež otrok, počasi tudi delež delovno sposobnega prebivalstva, povečuje pa delež starega prebivalstva. Ta proces je za sedaj še počasen, tako da Slovenija glede deleža in starostne odvisnosti prebivalstva nad 65 let še zaostaja za povprečjem EU¹⁸⁵. Po projekcijah¹⁸⁶ pa bo delež starega prebivalstva z vidika javnega financiranja postal kritičen že v naslednjem desetletju^{187 188}.

¹⁸⁰ V letu 2006 so se sredstva za te projekte precej povečala; s strani Evropske komisije sta bila potrjena še dva nova projekta (Mura, Cerkljansko jezero), ki sta med do sedaj izvajanimi glede na finančna sredstva največja (v skupni vrednosti 3,8 mio EUR, sofinanciranje EU v višini 66 % in 86 %) ter projekt komunikacijske podpore Naturi 2000 (0,6 mio EUR).

¹⁸¹ V tem poglavju analiziramo demografska gibanja, uresničevanje ciljev SRS na tem področju (gl. usmeritve SRS na začetku 5. poglavja) pa obravnavamo v 4. poglavju.

¹⁸² Gl. indikator *Selitveni koeficient*.

¹⁸³ Gl. indikator *Stopnja rodnosti*.

¹⁸⁴ Gl. indikator *Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov*.

¹⁸⁵ Gl. indikator *Indeks starostne odvisnosti prebivalstva v starosti nad 65 let*.

¹⁸⁶ Tako kažejo projekcije Umar (gl. Kraigher, 2005) in projekcije Eurostat.

¹⁸⁷ Razmerje med delovno sposobnim in starim prebivalstvom se bo od sedanjega 5:1 do leta 2013 poslabšalo na 4:1. Po letu 2020 bo padlo na manj kot 3:1 in po letu 2040 na manj kot 2:1. Tega vedno bolj neugodnega razmerja pa ne bo mogoče popraviti niti z večjo rodnostjo niti s povečanim priseljevanjem.

¹⁸⁸ Javnofinančne posledice staranja prebivalstva in ukrepe na tem področju obravnavamo v poglavju 1.1., socialne vidike staranja prebivalstva pa v poglavju 4.2.

5.3. Skladnejši regionalni razvoj

Spremembe v medregionalnih razlikah v BDP na prebivalca kažejo po zadnjih dosegljivih podatkih ugodne trende. Po razvitosti, merjeni z BDP na prebivalca, dosega najvišje vrednosti Osrednjeslovenska regija, najnižje Pomurska, med ostalimi regijami pa niso velike razlike¹⁸⁹. V obdobju od 2000 do 2003 so se nekoliko povečevale, predvsem v smeri povečevanja prednosti Osrednjeslovenske regije, v letu 2004 (zadnje leto, za katero so dosegljivi podatki) pa se je trend obrnil navzdol.

Večje so razlike v socialni ogroženosti po regijah, merjene z brezposelnostjo in deležem prejemnikov denarnih socialnih pomoči, vendar se tudi zmanjšujejo. Poleg brezposelnosti, ki je eden največjih dejavnikov revščine, o kateri pa nimamo regionalnih podatkov, kaže na socialni položaj po regijah tudi delež upravičencev do denarnih socialnih pomoči. *Medregionalne razlike v brezposelnosti*¹⁹⁰ so velike, vendar se že od leta 2002 naprej zmanjšujejo. Kljub upadanju registrirane stopnje brezposelnosti pa so se strukturni problemi v nekaterih regijah v zadnjem letu (2006) povečali; tudi v tistih, ki sicer nimajo visoke stopnje registrirane brezposelnosti. Regije z nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti so predvsem v vzhodni polovici države (Pomurska, Podravska, Savinjska, Zasavska, Spodnjeposavska, Koroška). V primerjavi z državami članicami EU¹⁹¹ se Slovenija po teh razlikah uvrsti okoli sredine. Visok delež upravičencev do *denarnih socialnih pomoči* med vsemi prebivalci se prekriva z območji nadpovprečne stopnje registrirane brezposelnosti in nizkimi dohodki (merjeno z osnovo za dohodnino na prebivalca): po podatkih iz leta 2005 je bil največji v Pomurski regiji, visoko nadpovprečen pa je bil še v Podravske, Zasavske, Savinjske in Spodnjeposavske regiji. Ostale regije, ki so pretežno v zahodni polovici države, kažejo relativno ugodnejšo sliko. Najnižji delež upravičencev do denarne socialne pomoči je v Goriški regiji. Delež se je povečeval v vseh regijah v obdobju od leta 2001 do leta 2004, predvsem kot posledica spremenjene zakonodaje¹⁹², v letu 2005 pa je ostal večinoma nespremenjen; razlike med regijami pa so se v celotnem obdobju zmanjšale.

Demografske razlike med regijami se zaradi poslabšanja razmer v regijah, ki so imele ugodnejše demografske trende, zmanjšujejo. Število prebivalcev raste predvsem v regijah zahodne polovice države, koncentracija pa se nadaljuje v Osrednjeslovenski regiji. Skupni prirast, kot rezultat naravnega in selitvenega gibanja, je bil v letu 2005 pozitiven v večini regij, vendar predvsem na račun pozitivnega selitvenega prirasta (s tujino). Pozitivni selitveni in naravni prirast skupaj so imele le Osrednjeslovenska, Gorenjska in Savinjska regija. Upadanje števila prebivalcev, predvsem v obrobni pokrajini Slovenije, je problematično, ker ne prispeva k enakomernejši poselitvi in ekonomsko slabi regije. Zaradi upadanja naravne rasti in manjše smrtnosti prebivalstva se več

¹⁸⁹ Gl. indikator *Medregionalne razlike v BDP na prebivalca*.

¹⁹⁰ Gl. indikator *Medregionalne razlike v brezposelnosti*.

¹⁹¹ Vir za te primerjave so podatki Eurostat o koeficientu variacije na NUTS 3 ravni, ki jih Eurostat izračuna iz podatkov Ankete o delovni sili in registrirani brezposelnosti, ki mu jih pošljejo nacionalni uradi za statistiko oz. ustrezne nacionalne institucije.

¹⁹² S spremenjeno zakonodajo v letu 2001 so bila določena postopno bolj ugodna merila za pridobitev denarne socialne pomoči; spremenjena zakonodaja je bila v celoti uveljavljena v začetku leta 2004.

razmerje med starim in mladim prebivalstvom (indeks staranja), razlike med regijami pa se manjšajo.

Delež kohezijskih sredstev za razvoj manj razvitih regij se je povečal. Enotni programski dokument za programsko obdobje 2004–2006 predstavlja osnovo za izvajanje evropske kohezijske politike v Sloveniji¹⁹³. Prednostno naj bi bil usmerjen v regije A in B¹⁹⁴, ki naj bi imele dostop do indikativne alokacije sredstev v višini 60 % razpoložljivih sredstev, vendar v letu 2005 to razmerje še ni bilo doseženo: dodeljena sredstva strukturnih skladov konec leta 2005 (EU sredstva in sredstva slovenskega sofinanciranja) kažejo, da je bilo v manj razvite regije A in B dodeljenih 58,4 % sredstev, v gospodarsko bolj razvite regije C in D pa 41,6 % sredstev¹⁹⁵. Primerjava z letom 2004 pokaže, da se je razmerje v prid gospodarsko manj razvitim regijam A in B povečalo¹⁹⁶, doseganje cilja pa ovira tudi slabši kadrovski potencial v manj razvitih regijah.

5.4. Izboljšanje gospodarjenja s prostorom

Razvoj v prostoru se nadaljuje kljub zakonodajnim oviram, nestabilnost zakonodaje o urejanju prostora pa predstavlja specifično razvojno oviro. Skupna površina stavb, ki je bila predvidena z izdanimi gradbenimi dovoljenji, se je v letu 2006 že peto leto zapored povečala¹⁹⁷. Ker pred pripravo novih občinskih prostorskih strategij občinskih prostorskih planov v skladu s še veljavnim Zakonom o urejanju prostora že od sredine leta 2004 ni možno spreminjati, jih tudi ni bilo možno dopolnjevati v smeri izboljšanja ponudbe zazidljivih zemljišč. To doslej ni imelo večjega vpliva, saj je ponudba zazidljivih zemljišč bolj omejena z njihovo komunalno opremljenostjo in pripravljenostjo lastnikov za prodajo, vzdrževanje nespremenjenega stanja na srednji rok pa bi že lahko negativno vplivalo na prostorski razvoj. Novi Zakon o prostorskem načrtovanju, ki je pred sprejemom, naj bi predvsem poenostavil sprejemanje občinskih prostorskih aktov, omogočil pa bi tudi pripravljanje medobčinskih aktov¹⁹⁸, preciziral postopke opremljanja zemljišč in uvedel okoljske presoje že za prostorske akte, namesto da breme okoljskih presoj nosijo investitorji (kar povzroča zaplete pri izdaji gradbenih dovoljenj).

V razvoju prostora se sicer nadaljujejo trendi, ki jih sama prostorska zakonodaja ne more obrniti in so odvisni od drugih silnic. Pri tem izpostavimo trend suburbanizacije¹⁹⁹ in koncentracije dejavnosti ob avtocestnem križu, ki

¹⁹³ Vzpodbudil naj bi hitrejšo rast, ustvaril 4000 delovnih mest in podpiral uravnotežen razvoj vseh slovenskih regij tako, da se razmerje med najbolj in najmanj razvitimi regijami ne bi povečalo.

¹⁹⁴ Uravnotežen regionalni razvoj se spodbuja s prostorsko usmerjenim pristopom k posameznim ukrepom na prednostnih območjih nacionalne regionalne politike. To so tako imenovane regije s seznamom A in B, ki jih določa Navodilo o prednostnih območjih dodeljevanja spodbud, pomembnih za skladni regionalni razvoj. Prednostna območja so določena upoštevač indeks razvojne ogroženosti (IRO), ki temelji na faktorski analizi več kot 30 kazalnikov. V seznam regij A se uvrščajo regije z najnižjo stopnjo razvitosti: Pomurska, Podravska Zasavska in Spodnjeposavska; v seznam B se uvrščajo Savinjska, Koroška, Notranjsko-kraška in Jugovzhodna Slovenija; v C se uvrščata Gorenjska in Goriška; v seznam D pa gospodarsko najmočnejši regiji Obalno-kraška in Osrednjeslovenska.

¹⁹⁵ Preračunano na prebivalca je bilo v regije A in B povprečno dodeljenih 29.413 SIT, v regije C in D pa 24.500 SIT. Iz analize so izločena sredstva, ki jim ni mogoče določiti regionalne alokacije (11,4 %).

¹⁹⁶ V letu 2004 je bilo v regije A in B dodeljenih 51,3 % sredstev.

¹⁹⁷ Glej indikator *Izdana gradbena dovoljenja*.

¹⁹⁸ Prostorski akti na regionalnem nivoju so sicer nujni za pridobivanje sredstev evropskih skladov, vendar bo do začetka delovanja pokrajin njihovo sprejemanje oteženo, saj bo zahtevano soglasje vseh udeleženih občin.

¹⁹⁹ Potem ko se je v obdobju od 1981 do 2002 stopnja urbanizacije zvišala od 46,7 % na 50,8 % se od leta 2002 dalje

imajo poleg pozitivnih učinkov (povečanje dostopnosti storitev in delovnih mest) tudi negativne posledice za okolje in krajino ter večje infrastrukturne in energetske stroške kot v bolj urbaniziranih državah EU. Potreba po večjem poudarku na javnem prevozu in obnovi mestnih središč je sicer v raziskavah in strategijah zaznana, vendar še prevladujejo ukrepi, ki spodbujajo razvoj v nasprotno smer.

Ovire na nepremičninskem trgu se zmanjšujejo na področju evidenc in hipotekarnih kreditov. Za slovenski nepremičninski trg so značilne relativno visoke cene, ki se v pogojih omejene ponudbe in ob rastočem povpraševanju (v zadnjih letih spodbujenim tudi z izboljševanjem dostopa do finančnih virov) še povečujejo²⁰⁰. Cene nepremičnin in najemnin so tako po podatkih CEPI²⁰¹ v Sloveniji relativno (glede na kupno moč) višje kot v povprečju EU²⁰². Slabe nepremičninske evidence in nerazvito hipotekarno kreditiranje ter nedodelana davčni in finančni sistem še vedno predstavljajo ovire za učinkovitejše delovanje trga nepremičnin. Pri prvih dveh ovirah so bili v zadnjem letu doseženi občutni pozitivni premiki: glavni napredek na področju nepremičninskih evidenc, ki se je začel odvijati konec leta 2006, je vzpostavitev registra nepremičnin s pomočjo popisa nepremičnin (le stavb in delov stavb). Na ta način se vsaj delno kompenzira pomanjkljiva zemljiška knjiga kot ena pomembnejših razvojnih ovir na tem področju. V marcu 2006 sprejet zakon o hipotekarni in komunalni obveznici, sicer še ni začel veljati, vendar potencialno ponuja možnosti za olajšanje posojilnih pogojev. Zamik uvedbe davka na nepremičnine pa predstavlja eno večjih sistemskih neprilagojenosti razvitejšim evropskim državam, bil pa bi tudi vzvod za racionalno obnašanje lastnikov nepremičnin in zavora za zviševanje cen nepremičnin. Prav tako je zastoj v uvedbi zakonodaje o nepremičninskih skladih.

rahlo znižuje (49,3 % v letu 2005), kar je predvsem posledica selitev iz večjih mest (Ljubljana, Maribor, Celje) v suburbanizirana območja in tudi na podeželje (izračun je narejen na podlagi podatkov o številu državljanov).

²⁰⁰ Npr. v Ljubljani rastejo po stopnji nad 10 % letno (Banka Slovenije: Poročilo o finančni stabilnosti, 2006).

²⁰¹ Overview of the European real estate market 2005 (Council of European real estate professions - CEPI), 2006.

²⁰² Slovenija ima v primerjavi z drugimi državami relativno visok delež lastniških stanovanj (glej poglavje 4.3), kar je velika razvojna ovira.

II.

KAZALNIKI RAZVOJA SLOVENIJE

Literatura in viri:

- Afonso A., Ebert W., Schuknecht L. in Thöne M. (2005). *Quality of Public Finances and Growth*. ECB: Working paper series. 438 (feb. 2005). Frankfurt am Main: European Central Bank.
- Akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015*. (2005). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
- Annual Report 2005-2006* (2006). The Comité Européen des Assurances, 2006.
- Annual Report and Statistics*. (2005). World Federation of Exchanges, 2006.
- Bajt, M. (2006). *Mobilnost v Ljubljani – izzivi in priložnosti*. Cestni promet in okolje v mestu Ljubljana (str. 29-36). Ljubljana: CIPRA Slovenija.
- Benchmarking Enterprise Policy*. (2004). Brussels: Commission of the European Communities.
- Bilten*. (januar 2007). Ljubljana: Banka Slovenije, 1991-. ISSN 1318-0762.
- Burger, A., Jaklič, A. in Rojec M. (2006) *Izvažanje in uspešnost slovenskih podjetij: Izvozniki zaradi uspešnosti ali uspešni zaradi izvoza?* Teorija in praksa, 43 (1-2): 156-179.
- Competition, Productivity and Prices in the Euro Area Services Sector*. (2006). Occasional Paper Series No.44. Frankfurt: European Central Bank.
- Countries in Transition*. (2006). Vienna: The Vienna Institut for International Economic Studies. 1995-.
- Četrto državno poročilo Konferenci pogodbenic Okvirne konvencije ZN o spremembi podnebja*. (2006). Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor. Julij 2006.
- Četrto poročilo o napredku glede kohezije*. (2006). Bruselj: Komisija evropskih skupnosti. Pridobljeno na: http://ec.europa.eu/regional_policy/
- Damijan, J.P., Ferjančič, M and Rojec M. (2006). *Growing export performance of transition economies: Where does it come from?* European Association for Comparative Economic Studies (EACES) 9th Bi-Annual Conference: Development Strategies – A comparative View, 7-9 September, Brighton, The University of Brighton Business School.
- Damijan, J.P., Jaklič, A. in Rojec, M. (2006). *Vpliv zunanjih prelivanj znanja na inovativnost in produktivnost slovenskih podjetij*. IB Revija, 40 (1-2): 51-67.
- Državni načrt razdelitve emisijskih kuponov za obdobje 2008 – 2012*. (2006). Predstavitev Evalda Kranjčeviča. Predstavitev 3. julij 2006. Ljubljana: Gospodarska zbornica Slovenije. Služba za varstvo okolja.
- Državni portal Republike Slovenije* (<http://e-uprava.gov.si>).
- EIS, European Innovation Scoreboard, Comparative Analysis of Innovation Performance*. (2004). Pridobljeno na: http://trendchart.cordis.lu/scoreboards/scoreboard2004/eis_2004.pdf
- Elektroenergetska bilanca Republike Slovenije*. (2006 in prej). Ljubljana: Elektro Slovenija.
- Energy & Transport in Figures 2006*. (2006). Brussels: European Commission. Pridobljeno decembra 2006 na http://ec.europa.eu/dgs/energy_transport.
- Enotni programski dokument 2004–2006*. (2004). Ljubljana. Služba vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj.
- Europe in figures. Eurostat yearbook 2005*. (2005). Luksemburg: Eurostat.
- European Economy, Special report no/2006*. (2005). The impact of ageing on public expenditure: projections for the EU25 Member States on pensions, health care, long-

term care, education and unemployment transfers (2004–2050), Report prepared by the Economic Policy Committee and the European Commission (DG ECFIN).

European Trend Chart Report on Innovation, Annual Innovation Policy Trends and Appraisal Report: SLOVENIA. (2006). Pridobljeno na:

http://trendchart.cordis.lu/reports/documents/Country_Report_Slovenia_2006.pdf

Eurostat Portal Page – Average population by sex and five-year age groups. (2006). Luxembourg: Eurostat, Population and social conditions. Pridobljeno decembra 2006 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Balance of Payments. (januar 2007). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno januarja 2007 na <http://epp.eurostat.cec.eu.int>.

Eurostat Portal Page - Economy and Finance – Government Statistics. (januar 2007). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno januarja 2007 na <http://epp.eurostat.cec.eu.int>.

Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Monetary and other financial statistics. (2006). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno 15. 11. 2006 na <http://epp.eurostat.cec.eu.int/>.

Eurostat Portal Page – Economy and Finance – National Accounts. (januar 2007). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno januar 2007 na <http://epp.eurostat.cec.eu.int>.

Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Prices. (januar 2007). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno januarja 2007 na <http://epp.eurostat.cec.eu.int>.

Eurostat Portal Page – Energy intensity of the economy. (2006). Luxembourg: Eurostat, Structural Indicators. Pridobljeno decembra 2006 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Energy Statistics. (2006). Luxembourg: Eurostat, Environment and energy. Pridobljeno decembra 2006 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – External trade. (marec 2007). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno december 2006 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Information society statistics. (2007). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno februarja 2007 na <http://epp.eurostat.cec.eu.int>.

Eurostat Portal Page – Population and social condition . (2006). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno januarja 2007 na <http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/>.

Eurostat Portal Page – Road freight transport measurement. (2006). Luxembourg: Eurostat, Transport. Pridobljeno decembra 2006 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Road share of inland freight transport. (2006). Luxembourg: Eurostat, Structural Indicators. Pridobljeno decembra 2006 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Factor Mobility in the Global Economy: Policies for growth in an Interconnected World. (2006). Bruselj: Economic Policy Committee. Brussels.

Finančni računi - Ekonomski odnosi s tujno - Bilanca (februar 2007). Ljubljana: Banka Slovenije. Pridobljeno februarja 2007 na <http://www.bsi.si/>.

Foreign Trade Statistics. (december 2006). U.S. Census Bureau. Pridobljeno december 2006 na <http://www.census.gov/foreign-trade/www/>.

Global Entrepreneurship Monitor - Data for TEA/EBO rates. (2007). Pridobljeno februarja 2007 na <http://www.gemconsortium.org/document.asp?id=537>.

General Statistics on the European Financial Sector as at 31.12.2004. (2006). Bruselles: European Banking Federation. Pridobljeno januarja 2006 na <http://www.fbe.be/content/Default.asp?PageID=88>.

Graditev stanovanj in stanovanjski sklad, Slovenija, 2005. (2006). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 15.12.2006 na <http://www.stat.si/>

- Green paper on services of general interest.* (2003). Commission of the European Communities. COM (2003) 270 final.
- Handbook of statistics 2005.* (2006). Trade Structure by Product and Country Group. New York and Geneva: United Nations.
- Hatzichronoglou, T. (1997). *Revision of the High-Tecnology and Product Classification.* STI Working Papers. Pariz: OECD.
- <http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/>
- Human Development Report.* (2006). New York, Oxford: UNDP.
- Informacijska družba, Uporaba IKT v gospodinjstvih in po posameznikih, Slovenija, 1. četrletje 2006.* (2006). Statistične informacije št. 187, 17. 11. 2006. Ljubljana: Statistični urad RS.
- Informacijska družba, Uporaba IKT v podjetjih, Slovenija, 1. četrletje 2006.* (2006). Prva objava, 17. 11. 2006. Ljubljana: Statistični urad RS.
- Interno gradivo Službe vlade za lokalni razvoj in regionalno politiko.* (2007). Ljubljana: Služba vlade za lokalni razvoj in regionalno politiko.
- Izbrani zdravstveni kazalniki SZO za Slovenijo in EU.* (2006). Inštitut za varovanje zdravja. Pridobljeno 19. 1. 2006 na <http://www.ivz.si/>
- Izdatki in viri financiranja zdravstva, Slovenija, 2003 in 2004.* (2006). Prva objava 22. 12. 2006. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, 2000–2005.* (2006). Prva objava 28. 12. 2006. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Jaklič, A and Svetličič, M. (2002). *Enhanced Transition through Outward Internationalization: Outward FDI by Slovenian Firms.* Aldershot: Ashgate.
- Jesensko poročilo 2006.* (2006). Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
- Johnson S., McMillan J. in Woodruff C. (1999). *Contract Enforcement in Transition.* EBRD: Working paper. 45 (1999). London: European Bank for Reconstruction and Development.
- Kačič A. (Ur.). (2006). *Nekateri kazalniki IKT za podporo strategiji i2010.* Ljubljana: Statistični urad RS.
- Kajzer, A. (ur.). (2006). *Spremembe na trgu dela v Sloveniji v obdobju 1995–2005.* Delovni zvezek št. 5. Ljubljana: UMAR.
- Kanerva M., Hollanders H., Arundel A. (2006). *TrendChart report: Can we measure and compare innovation in services?* Pridobljeno na: <http://trendchart.cordis.lu/scoreboards/scoreboard2006/>
- Kanjuo – Mrčela A., Sadar – Černigoj. (2006). *Mladim materam/družinam prijazno zaposlovanje: Študije primerov v 7 podjetjih/organizacijah v Sloveniji.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kazalniki socialne povezanosti, 2004 – začasni podatki.* (2007). Prva objava 9. februar, 2007. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Kmet Zupančič, Povšnar. (2007). *Strukturne spremembe v mrežnih dejavnostih – učinki liberalizacije.* Delovni zvezki št. 3/2007. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Kmetijsko okoljski kazalci v Sloveniji.* (2005). Projekt Priprava kazalcev s področja kmetijstva in okolja. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija RS za okolje Dostopno na <http://nfp-si.eionet.eu.int>.
- Konkurenčnost Slovenije 2001–2006.* (2006). Maribor, Fakulteta za gradbeništvo, Univerza v Mariboru; Ljubljana, Inštitut za ekonomska raziskovanja; Koper, Primorski inštitut za naravoslovne in tehnične vede. Pridobljeno na: <http://nfp-si.eionet.eu.int>.

- Kotnik I. (2006). *Pomen gozdov na ravni EU*. Objavljeno v: Razvoj kmetijstva in podeželja v letih 2007-2013. XXI. Tradicionalni posvet Kmetijske svetovalne službe Slovenije, Bled, 27. – 28. november 2006.
- Kraigher, T. (2005). *Srednjeročne in dolgoročne projekcije demografskega razvoja Slovenije in njegovih socialno-ekonomskih komponent*. Delovni zvezki št.10/2005. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
- Kronološki pregled delovanja Stanovanjskega sklada Republike Slovenije*. Ljubljana: Stanovanjski sklad Republike Slovenije. Pridobljeno 15. 12. 2006 na: <http://www.stanovanjskisklad-rs.si/>
- Lep et al. (2004). *Analiza eksternih stroškov prometa*. Končno poročilo projekta. Ciljni raziskovalni program »Konkurenčnost Slovenije 2001-2006«. Maribor: Fakulteta za gradbeništvo, Univerza v Mariboru; Ljubljana, Inštitut za ekonomska raziskovanja; Koper, Primorski inštitut za naravoslovne in tehnične vede.
- Letna energetska statistika, Slovenija, 2005*. (2006). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno novembra 2006 na <http://www.stat.si>.
- Letni energetski pregled za leto 2005 (LEP)*. Končno poročilo. (2006). Ljubljana: Inštitut "Jožef Štefan" Center za energetska učinkovitost.
- Letno poročilo*. (2005). Ljubljana: Banka Slovenije, 2005-. ISSN 1318-5284.
- Letno statistično poročilo*. (2005). Ljubljana: Ljubljanska borza, 2006.
- Mandelkern Report*. (2001). Brussels: Mandelkern Group on Better Regulation, 13. november 2001. Pridobljeno na: 2001ec.europa.eu/governance/impact/docs/key_docs/mandelkern_report_en.pdf
- Mandič, S., Cirman, A. (Ur.). (2006). *Stanovanje v Sloveniji 2005*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Marn S., Morovič B et al. (2006). *Izdatki za zdravstvo glede na karakteristike bolnika - viri podatkov in ocene za Slovenijo*. Zbornik konference Od podatkov do informacij v zdravstvu, oktober 2006: Priloga Biltena Ekonomika, organizacija in informatika v zdravstvu. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja, Ministrstvo za zdravje.
- Mathibe, M. in Tuladhar, A. (2006). *Trends in Technological and Quality Upgrading and Implications for Export Competitiveness in Slovenia*, Selected Issues, 87-105, Washington: International Monetary Fund.
- Medved M. (2003). *Posestne razmere in pridobivanje lesa v zasebnih gozdovih. Znanstvena razprava*. Objavljeno v: Gozdarski vestnik: Slovenska strokovna revija za gozdarstvo. Zveza gozdarskih društev Slovenije, Ljubljana, št. 61.
- Mesečni statistični pregled, januar 2007*. (2007). Ljubljana: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. Februar 2007.
- Mestna naselja v Republiki Sloveniji, 2003*. (2004). Posebne publikacije, št. 3. Ljubljana: Statistični urad RS.
- Mišković S. (2005). *Metodologija za izračun ocene razvoja RS (za potrebe priprave Poročila o razvoju)*. Ljubljana.
- Minniti, M. et al. (2006). *Global Entrepreneurship Report: 2005 Executive Report*. Babson College and London Business School.
- Mohorčič Špolar, V., Mirčeva, J., Ivančič, A., Radovan, M., Možina, E. (2005). *Spremljanje doseganja strateških ciljev izobraževanja do leta 2006: Proučevanje vzorcev izobraževanja odraslih*. Zaključno poročilo. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Nacionalni računi, Regionalni bruto domači proizvod, 1995-2003. Prva objava*. (2006). Ljubljana: Statistični urad RS, 30. 03. 2006. Pridobljeno marca 2006 na: http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=1017.

Nacionalni računi, Regionalni bruto domači proizvod, 2004. Prva objava. (2006). Ljubljana: Statistični urad RS, 9. 11. 2006. Pridobljeno novembra 2006 na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=534.

Načrt razvojnih programov 2007-2010. (2006). Ljubljana: UL 126/06. Pridobljeno na: <http://eionet-si.arso.gov.si/kazalci/>.

Neposredne naložbe 2004. (2005). Ljubljana: Banka Slovenije.

OECD Health Data 2006. (2006). Pariz: OECD. Pridobljeno 20. 1. 2007 na: <http://www.ecosante.org/>.

OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2001 (2001). Pariz: OECD.

OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2003 (2003). Pariz: OECD.

OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2005 (2005). Pariz: OECD.

Operativni program zmanjševanja emisij toplogrednih plinov. (2006). Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor. December 2006.

Organic farming in Europe. (2005). Research Institute of Organic Agriculture. Pridobljeno na: <http://www.organic-europe.net/europe%5Feu/statistics-2003.asp>.

Osmo poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji (za leta 2003, 2004, 2005). (2006). Ljubljana: Ministrstvo za finance.

Otero, M.S., McCoshan, A. (2004). *Study on Access to Education and Training.* Tender No EAC//38/04, Lot 1. Final report for the European Commission. Birmingham: ESOTEC Research & Consulting Limited.

Pečar J. (2006). *Regije 2006 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah.* Delovni zvezki št. 15. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.

Pečar J., Kavaš D. (2006). *Metodologija izračuna indeksa razvojne ogroženosti za obdobje od 2007 do 2013.* Delovni zvezki št. 6. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.

Pichler-Milanović N. et. al. (2006). *Specificities of urban system change in Slovenia.* Delovno gradivo v okviru projekta: Interreg III B – RePUS (Strategy for regional polycentric urban system in Central-East Europe economic integrating zone).

Podatki o ekološki in integrirani pridelavi v letu 2005 (neobjavljeno). (2006). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Pridobljeno 4.12.2006.

Pomladansko poročilo 2006. (2006). Ljubljana: UMAR.

Poraba energentov in zaloge v rudarstvu, predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu. (2006). Ljubljana: Statistični urad RS, SI-STAT. Pridobljeno decembra 2006 na <http://www.stat.si>.

Poročilo o izvajanju Programa izobraževanja brezposelnih oseb "Programa 10.000+" v šolskem letu 2004/2005. (2006). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in Ministrstvo za šolstvo in šport. Pridobljeno 16.2.2007 na: <http://www.mdds.gov.si/>

Poročilo o izvajanju Programa izobraževanja brezposelnih oseb "Programa 10.000+" v šolskem letu 2003/2004. (2005). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in Ministrstvo za šolstvo in šport. Pridobljeno 16.2.2007 na: <http://www.mdds.gov.si/>

Poročilo o izvajanju ukrepov v skladu s Projektom Lukenda od 12.12.2005 do 12.12.2006. (2007). Ljubljana: Ministrstvo za pravosodje.

Poročilo o odpravljenih administrativnih ovirah v letu 2006. (2006): Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo.

Poročilo o primanjkljaju in dolgu države. (oktober 2006). Ljubljana: Ministrstvo za finance.

- Poročilo o razvoju 2006.* (2006). Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
- Poročilo o stanju na trgu vrednostnih papirjev v letu 2005.* (Junij 2006). Ljubljana: Agencija za trg vrednostnih papirjev, 2005.
- Poročilo o zdravstvenem stanju in zdravstvenem varstvu prebivalcev Slovenije.* (2006). Prispevek za Socialne razglede 2006; interno gradivo. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja.
- Poročilo RS Evropski Komisiji o implementaciji Direktive 2001/77/ES Evropskega parlamenta in Sveta o spodbujanju proizvodnje električne energije iz obnovljivih virov energije.* (2006). Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo. Pridobljeno na: <http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/Energetika/>.
- Poročilo Slovenije o vidnem napredku po členu 3.2 Kyotskega protokola.* (2006). Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor. Julij 2006.
- Poročilo zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2005.* (2006). Gradivo za sejo Vlade. Ljubljana: Zavod za gozdove.
- Poslovno poročilo Zavoda za zdravstveno zavarovanje za leto 2005.* (2006). Ljubljana: Zavod za zdravstveno zavarovanje.
- Predlog programa ukrepov za odpravo administrativnih ovir za leto 2007.* (2006). Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo.
- Program izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za leto 2006.* (15.11.2006). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Pridobljeno na: <http://www.mss.gov.si/>
- Program razvoja gozdov v Sloveniji.* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
- Program reform za izvajanje lizbonske strategije v Sloveniji – Poročilo o uresničevanju programa 2006.* (2007). Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
- Program stabilnosti za obdobje 2006-2009.* (december 2006). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Program stabilnosti.* (2007): Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2007-2013.* (2006). Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo. Pridobljeno na: <http://www.mg.gov.si/>
- Progress towards the Lisbon objectives in education and training.* (2006). Brusseles: European Commission. Pridobljeno 10. 1. 2007 na: <http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progressreport06.pdf>
- Public Finances in EMU.* (2002). Brussels: Commission of the European Communities.
- Raba biogoriv v transportnem sektorju v RS v letu 2005.* (2006). Pridobljeno na: http://ec.europa.eu/energy/res/legislation/doc/biofuels/member_states/2006_rapports/2003_30_sl_report_sl.pdf
- Raziskava o ovirah pri poslovanju podjetnikov.* Komunikacijska skupina SPEM. Pridobljeno 3.1.2007 na: <http://www.spem.si/>
- Raziskovalno-razvojna dejavnost, Slovenija, 2005.* (2007). Prva objava, 19.1.2007. Ljubljana: SURS. Pridobljeno januarja 2007 na: <http://www.stat.si/>
- Raziskovanje in razvoj, znanost in tehnologija.* (2006). Statistične informacije št. 206, 27.12.2006. Ljubljana: SURS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>
- Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.

- Rebernik, M., et al. (2003). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2002: Kako podjetna je Slovenija*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.
- Rebernik, M., et al. (2004). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2003: Spodbujati in ohraniti razvojne ambicije*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.
- Rebernik, M., et al. (2005). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2004: Podjetništvo na prehodu*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.
- Rebernik, M., et al. (2006). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2005: Podjetništvo med željami in realnostjo*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.
- Regions, Statistical Yearbook 2006. Data 2000-2004*. (2006). Luksemburg: European Commission.
- Regulating Better. A Government White Paper setting out six principles of Better Regulation*. Dublin. (www.betterregulation.ie)
- Report on Assessment of Regulatory Management Capacities of Slovenia 2006*. (2006). Pariz: SIGMA. Osnutek 9. november 2006.
- Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije* (2002). Uradni list Republike Slovenije, št. 106/2002. Državni zbor RS.
- Resolucija o nacionalnem raziskovalnem in razvojnem programu za obdobje 2006-2010*. (2005). Ur.l. RS, št. 3/06.
- Rodriguez, C., A. (2000). *On the Degree of Openness of an Open Economy*. Buenos Aires: Universidad del CEMA.
- Rojec, M., Redek, T. in Kostevc, Č. (2006). *Primerjava učinkovitosti oblik za spodbujanje TNI v Sloveniji in tujini*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Sedmo poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji* (za leta 2002, 2003, 2004). (2005). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Share Ownership Structure in Europe 2004*. (2006). Federation of European Securities Exchanges (FESE).
- SI-Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Cene*. (2007). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno januarja 2007 na http://www.stat.si/tema_ekonomsko.asp
- SI-Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Bruto domači proizvod, temeljni agregati nacionalnih računov in zaposlenost, 2001-2005*. (september 2006). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno januarja 2007 na http://www.stat.si/tema_ekonomsko.asp
- SI-Stat podatkovni portal - Nacionalni računi. Bruto domači proizvod, letni podatki*. (marec 2007). Ljubljana: SURS.
- SI-Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Poslovni subjekti*. (2007). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno marec 2007 na <http://www.stat.si/>
- SI-Stat podatkovni portal – Energetska poraba goriv, električne energije in toplotne energije po dejavnosti, v TJ, Slovenija*. (2006). Ljubljana: SURS.
- Si-Stat podatkovni portal – Transport*. (2006). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno decembra 2006 na <http://www.stat.si>.
- Slovenske regije v številkah*. (2006). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Slovenski telekomunikacijski trg v prvem polletju 2006*. (2006). Ljubljana: Agencija za pošto in elektronske komunikacije. Pridobljeno na <http://www.apek.si>

- Social services of general interest in the EU – Assessing their specificities, potential and needs.* (2004). Commission of the European Communities.
- Sources of Economic Growth in OECD Countries.* (2002). Paris: OECD.
- Stare M., Bučar M. (2005). *Učinki informacijsko-komunikacijskih tehnologij.* Ljubljana: Založba Fakultete za družbene vede.
- State Aid Scoreboard.* (2006). Brussels: Commission of the European Communities.
- Statistične informacije: Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2005.* (2006). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Statistične informacije: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih.* (2006). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Statistične informacije: Socialna zaščita, prva objava.* (2006). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Statistične informacije: Trg dela.* (2007). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Statistični letopis 2006.* (2006). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Statistični letopis Republike Slovenije 2004.* (2005). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistični letopis Republike Slovenije 2005.* (2005). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno januarja 2006 na: <http://www.stat.si/letopis/>
- Statistični zavarovalniški bilten 2006.* (Avgust 2006). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, 2005.
- Statistics Database Time series.* (december 2006). World Trade Organisation. Pridobljeno december 2006 na http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm.
- Statistika prebivalstva.* (2006). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Strategija gospodarskega razvoja Slovenije.* (1995). Ljubljana: Umar.
- Structural Indicators, General Economic Background.* (december 2005). Luxemburg: Eurostat. Pridobljeno december 2006 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- System of Health Accounts.* (2000). Version 1.0. Paris: OECD.
- Šesto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji* (za leta 2001, 2002, 2003). (2004). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- The Vienna Institut Monthly Reports.* (december 2006). Vienna: The Vienna Institut for International Economic Studies. 1994-.
- The World Health Report 2006.* (2006). WHO. Pridobljeno 20. 1. 2007 na: <http://www.who.int/>
- Third progress report on cohesion: Towards a new partnership for growth, jobs and cohesion.* (2005). Communication from the commission. Brussels: Commission of the European Communities.
- Temeljni agregati sektorja država, Slovenija 2003–2006* (marec 2007). Ljubljana: SURS.
- Trade and Development Report 2002.* (2002). Industrial dynamism and national policies: recent experiences. New York and Geneva: United Nations.
- Tretje poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji* (za leta 1998, 1999, 2000). (2001). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- UNCTAD World Investment Report 2004.* (2004). New York and Geneva: United Nations.
- UNCTAD World Investment Report 2006.* (2006). New York and Geneva: United Nations.
- United Nations Commodity Trade Statistics Database.* (2006). General Trade Data by Country and Product Group. New York: United Nations.

World Energy Outlook 2004. (2005). Paris: International Energy Agency. Pridobljeno decembra 2006 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih. (2003). Uradno prečiščeno besedilo. Uradni list Republike Slovenije, št. 110/2003. Državni zbor RS.

Zbirka AMECO. (2006). Brussels: ECFIN. Pridobljeno januarja 2007 na http://ec.europa.eu/economy_finance/indicators/annual_macro_economic_database/ameco_en.htm

Žakelj, L. (2006). *Podjetja v obdobju 2003–2005*. Ekonomsko ogledalo, julij 2006. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

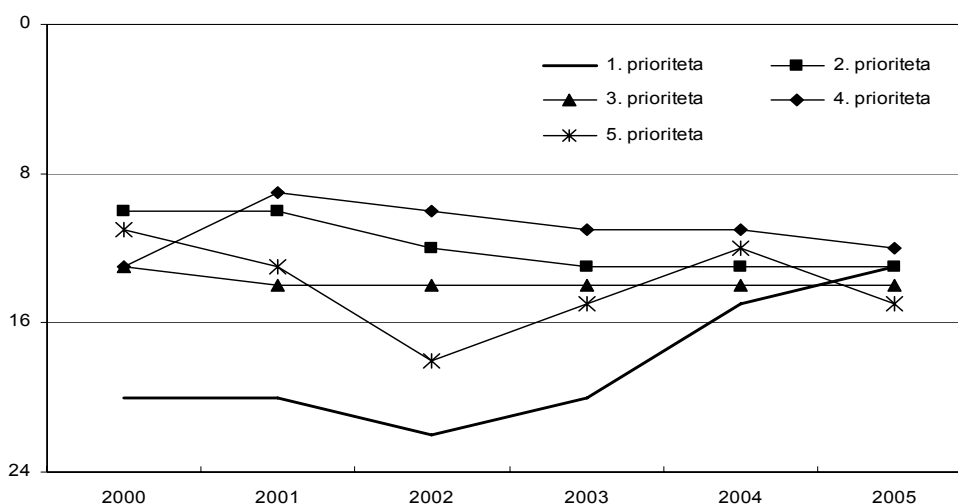
PRILOGE

1. Poskus modelske ocene razvoja Slovenije z izbranimi kazalniki

Modelska ocena razvoja Slovenije na podlagi izbranih kazalnikov je pripravljena po metodologiji, ki ekspertni pristop Poročila o razvoju dopolnjuje s kvantitativno analizo²⁰³. Uporabljeni matematični model omogoča izračun standardiziranih relativnih vrednosti (ocen razvoja) iz poljubnega števila izbranih kazalnikov in s tem omogoča mednarodno in medčasovno primerjavo razvitosti države na podlagi izbranih podatkov brez subjektivnega vrednotenja. Poglavitna težava uporabljenega modelskega pristopa je povezana z naborom vključenih kazalnikov, ki je pomembno omejen z razpoložljivostjo podatkov (številnih podatkov niti za leto 2005 še ni na voljo za vse vključene države), še bolj pa z dejstvom, da s številčno merljivimi kazalniki ni mogoče v celoti zajeti vseh pomembnih razsežnosti in dejavnikov razvoja.

Z modelom podajamo primerjalno oceno razvoja Slovenije z vidika njenih lastnih razvojnih prioritet. Izbrane kazalnike smo uredili v skupine po prioritetah Strategije razvoja Slovenije (SRS), kar omogoča, da razvojne dosežke ocenjujemo glede na lastne razvojne cilje. Tak pristop je ustrezen za oceno Slovenije v primerjavi z drugimi državami, ni pa primeren za razvrščanje ostalih držav, saj imajo te lahko drugačne razvojne prioritete. Zaradi vrste metodoloških omejitev (gl. Okvir) ima modelska ocena razvoja eksperimentalni značaj. V prikazu rezultatov se zato omejujemo na tiste, kjer je prišlo do večjih premikov oziroma odstopanj, saj za analizo sprememb po posameznih kazalnikih ali letih obstoječe analitično orodje ni dovolj natančno.

Slika 1: Uvrstitev Slovenije po prioritetah Strategije razvoja Slovenije

Vir: Modelski izračun Mičković S.

Glavna ugotovitev modelske ocene razvoja je, da je Slovenija v zadnjih nekaj letih naredila **pomemben napredek na področju prve razvojne prioritete**; ob tem sedaj dosega podobne uvrstitve na vseh prednostnih področjih razvoja. Na področju prve prioritete SRS (konkurenčno gospodarstvo in hitrejša

²⁰³ Gl. tudi Poročilo o razvoju 2006, kjer smo to metodo prvič uporabili.

gospodarska rast) se je Slovenija vse do leta 2003 uvrščala v zadnjo trojico 22 držav članic Evropske unije, ki smo jih glede na razpoložljivost podatkov lahko vključili v analizo (Slika 1). Po letu 2003 se je razvoj na tem področju (merjen z izbranimi kazalniki) močno pospešil, tako da se sedaj po vseh razvojnih prioritetah uvršča v spodnji del druge tretjine držav (to je med 10. in 15. mestom). Zmanjšale so se tudi razlike med ocenami razvoja po posameznih prioritetah (gl. Slike 2-6).

Okvir: Metodologija izračuna ocene razvoja

Razvoj ocenjujemo s posebno metodologijo (Mičković, 2005) za izračun relativne ocene razvoja. Ker je razvoj rezultat istočasnega delovanja različnih dejavnikov, mora ocena razvoja izražati skupinski učinek vseh kazalnikov, ki odražajo te dejavnike in ki se uporabljajo pri ocenjevanju v času in prostoru. Postopek izračuna relativne vrednosti oziroma ocene razvoja temelji na izračunu diskretne optimizacije. Vsako državo smo primerjali glede na druge države in zanjo izračunali ustrezno relativno vrednost (oceno razvoja) in s tem tudi relativno uvrstitev. Rezultat smo prikazali v strukturni obliki, ker se država z izkazanimi vrednostmi kazalnikov analizira istočasno z vsemi primerjanimi državami. Metoda omogoča oceno razvoja, ki je skupinski učinek vseh kazalnikov, ki se uporabljajo pri izračunu, ob tem pa število, mere oziroma dimenzije kazalnikov ne igrajo vloge. Konsistenten nabor kazalnikov v časovni dimenziji pa omogoča analizo časovne dinamike razvoja.

Razvoj Slovenije ocenjujemo s pomočjo izbranih kazalnikov na treh ravneh: na ravni posameznega sklopa problematike znotraj prioritete, po posameznih prioritetah razvoja in na skupni ravni, ki odraža razvojne dosežke po vseh prioritetah hkrati. Naše ocenjevanje razvoja zajema časovno obdobje 2000–2005 in je prikazano primerjalno z razvojem drugih držav članic Evropske unije. Izbor kazalnikov po posameznih prioritetah in sklopih problematike smo opravili v skladu z zahtevanim kriterijem modela o popolnosti podatkov za analizirano časovno obdobje in primerjane države. Zaradi nepopolnih podatkov smo iz analize izločili Malto in Ciper, zaradi specifičnosti pa še Luksemburg. Ker za leto 2005 (izjemoma tudi za druga leta) za nekatere kazalnike nismo imeli vseh razpoložljivih podatkov, smo manjkajoče nadomestili z vrednostmi iz predhodnega leta. Zaradi različnosti izbranih kazalnikov, nekateri na razvoj delujejo pospeševalno, drugi zaviralno, smo izvedli postopek polarizacije, ki predstavlja delitev na pozitivno in negativno korelirane kazalnike.

Pri razlaganju rezultatov razvoja, ki smo jih dobili z uporabljenimi metodo, moramo biti pazljivi. Glavni razlog za previdnost pri interpretaciji rezultatov je premajhno število kazalnikov, v nekaterih primerih pa tudi njihova kakovost in pojasnjevalna vrednost. Nekateri vsebine SRS namreč niso pokrite z ustreznimi, mednarodno primerljivimi kazalniki. Upoštevati je potrebno tudi, da se lahko uvrščenost države v mednarodni primerjavi spreminja že zaradi sprememb v ostalih opazovanih državah in ne samo zaradi boljših ali slabših rezultatov v državi sami.

Po prvi prioritati SRS (konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast) je Slovenija najbolj napredovala na področju makroekonomske stabilnosti, počasnejše pa je izboljšanje konkurenčnosti gospodarstva, kjer zlasti pri konkurenčnosti storitev ostajamo na repu opazovanih držav. V opazovanem obdobju je ocena razvoja po prvi prioritati v Sloveniji napredovala hitreje kot v povprečju novih članic, pri teh pa je bila hitrejša kot v povprečju celotne Evropske unije. Ocena makroekonomske stabilnosti²⁰⁴ je v porastu od leta 2003, v obdobju 2000–2002 pa je izkazovala podobna gibanja kot povprečje starih članic, kjer so se ocene razvoja celo rahlo zniževale. V letih 2004–2005 je bila ocena makroekonomske stabilnosti v Sloveniji že krepko višja kot v povprečju vseh držav Evropske unije. Tudi ocena konkurenčnosti

²⁰⁴ Ocena razvoja makroekonomske stabilnosti izhaja iz relativnih vrednosti kazalnikov: realna rast bruto domačega proizvoda, inflacija, ravnovesje sektorja država, dolg države in plačilnobilančno ravnovesje.

podjetniškega sektorja²⁰⁵ se izboljšuje od leta 2002, vendar razmeroma počasi. Kljub temu je konkurenčnost podjetniškega sektorja v Sloveniji po oceni v letu 2005 višja od povprečja novih članic, še precej pa je oddaljena od konkurenčnosti, dosežene npr. na Irskem, v Belgiji in na Nizozemskem, ki so po velikosti in odprtosti gospodarstva Sloveniji primerljive države. Na rep vseh analiziranih držav pa se Slovenija uvršča po konkurenčni sposobnosti storitev²⁰⁶. Čeprav se tudi na tem področju ocena razvoja od leta 2000 izboljšuje hitreje kot v povprečju držav Evropske unije, je bil izhodiščni zaostanek za povprečjem prevelik, da bi ga lahko hitro zmanjšali.

Po drugi prioritati SRS (učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta) ocena razvoja po začetnem poslabšanju stagnira na doseženi ravni. Ocena razvoja se je izrazito poslabšala v obdobju 2000–2002, odtlej pa se ohranja na doseženi ravni (Slika 2). Med analiziranimi članicami Evropske unije so v ospredju vse tri nordijske države. Med dvema sklopoma problematike, ki ju pokriva druga prioriteta, Slovenija dosega boljše ocene na področju izobraževanja in usposabljanja²⁰⁷. Na začetku opazovanega obdobja se je Slovenija na tem področju uvrščala celo v prvo tretjino držav EU, na koncu obdobja pa je bila uvrščena v sredino. Na področju raziskav in razvoja ter inovacij²⁰⁸ se Slovenija uvršča nižje, v letu 2005²⁰⁹ je bila tako uvrščena v zadnji del druge tretjine analiziranih držav Evropske unije.

Po tretji prioritati SRS (učinkovita in cenejša država) se Slovenija uvršča na konec druge tretjine analiziranih držav. Po oceni razvoja na področju učinkovite in cenejše države, merjeni s kazalniki davkov in javnofinančnih izdatkov, je Slovenija nekoliko nad povprečjem starih članic (Slika 3)²¹⁰. Takšna ocena jo je v letu 2005²¹¹ uvrstila na rep druge tretjine držav Evropske unije. Zanimivo je, da po tej prioritati bistveno višje ocene dosejajo nove članice. Tako so na prvih petih mestih poleg Irske kar štiri nove članice; za vseh pet držav je značilno, da imajo nizke stopnje obdavčitve.

Po četrti prioritati SRS (moderna socialna država) ocena razvoja po izboljšanju na začetku obdobja zdaj niha okrog dosežene ravni. Primerjalno gledano je Slovenija po tej razvojni prioritati le nekoliko slabša od povprečja starih članic in bistveno boljša od novih (Slika 4). Najboljši rezultati so

²⁰⁵ Ocena razvoja povečanja konkurenčnosti podjetniškega sektorja temelji na doseženih relativnih vrednosti pri kazalnikih: produktivnost dela, delež visoko tehnoloških proizvodov v blagovnem izvozu, delež izvoza in uvoza v bruto domačem proizvodu, neposredne tuje investicije (izhodne in vhodne).

²⁰⁶ Ocena razvoja konkurenčne sposobnosti storitev je v modelu opredeljena na podlagi relativne vrednosti kazalnikov: delež nefinančnih tržnih storitev v bruto domačem proizvodu in kazalnik razvitosti finančnih storitev, ki združuje podatke o bilančni vsoti bank, zavarovalnih premijah in tržni kapitalizaciji.

²⁰⁷ Ocena razvoja izobraževanja in usposabljanja temelji na relativnih vrednostih treh kazalnikov: deležu prebivalstva s terciarno izobrazbo, javnih izdatkih za izobraževanje in izdatkih za izobraževalne ustanove na udeleženca.

²⁰⁸ Ocena razvoja raziskav in razvoja ter inovacij izhaja iz relativnih vrednosti kazalnikov: bruto domači izdatki za razvojno-raziskovalno dejavnost, diplomati na področju znanosti in tehnologije ter število patentov (EPO).

²⁰⁹ Zaradi pomanjkanja podatkov smo za leto 2005 za dva od treh uporabljenih kazalnikov (diplomati na področju znanosti in tehnologije ter število patentov) predpostavili, da sta bili njuni vrednosti enaki kot v predhodnem letu.

²¹⁰ Ocena razvoja učinkovite in cenejše države temelji na relativnih vrednostih dveh sestavljenih kazalnikov: javnofinančni odhodki po ekonomski klasifikaciji (združena podatka o izdatkih sektorja države ter kapitalskih transferjih in investicijah) in ekonomski strukturi davkov in prispevkov (skupna obremenitev z davki, davčna obremenitev dela).

²¹¹ Tudi pri tej prioritati je treba oceno razvoja sprejeti z določenim pridržkom, saj smo za leto 2005 za enega od dveh kazalnikov (ekonomska struktura davkov in prispevkov) zaradi pomanjkanja podatkov predpostavili, da je bila njena vrednost enaka kot v predhodnem letu.

doseženi na področju trga dela²¹², kjer je Slovenija v obdobju 2000–2005 napredovala iz sredine razvrstitve v spodnji del vodilne tretjine držav. Zgled uspešnih politik na tem področju so lahko predvsem Danska, Švedska, Nizozemska in Združeno kraljestvo. Dokaj ugodne so tudi ocene na področju kakovosti življenjskih pogojev in socialne ogroženosti²¹³, kjer je Slovenija v letu 2005 le nekoliko slabša od povprečja starih in bistveno boljša od povprečja novih članic. Ocena razvoja na tem področju se je precej izboljšala v obdobju 2000–2003, v zadnjih dveh letih pa nekoliko poslabšala.

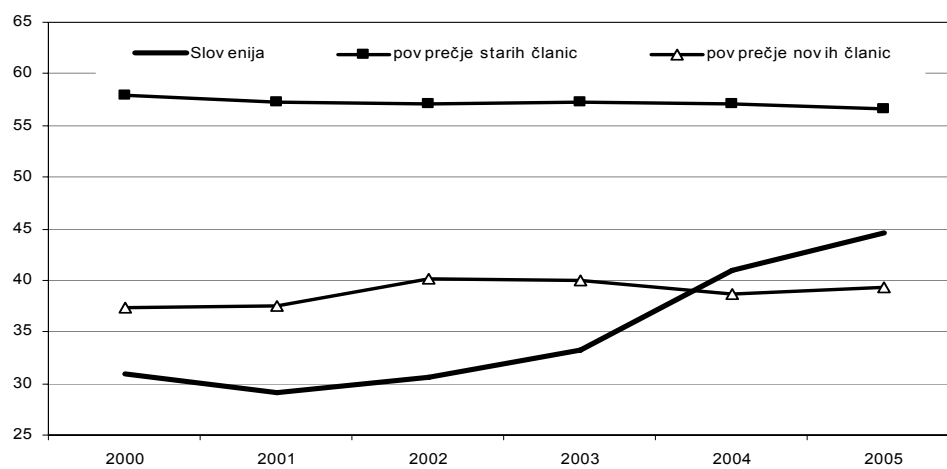
Po peti prioritati SRS (povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja) se je ocena razvoja Slovenije v opazovanem obdobju znižala, vendar ob močnem nihanju med posameznimi leti. Ocena razvoja Slovenije, ki jo uvršča v drugo tretjino vseh držav, je podobna povprečju novih članic (Slika 5). Glavni vzrok za znižanje ocene v opazovanem obdobju je poslabšanje na področju trajnega obnavljanja prebivalstva²¹⁴. Na drugi strani pa je Slovenija na področju integracije okoljevarstvenih meril v sektorske politike in potrošniške vzorce²¹⁵ zelo blizu ocenam, ki jih v povprečju dosegajo stare članice ter bistveno boljša od ocen, doseženih v novih članicah. To Slovenijo uvršča blizu prve tretjine vseh analiziranih držav. Ocene med leti precej nihajo, kar lahko kaže tudi na slabšo zanesljivost oziroma pojasnjevalno vrednost kazalnikov, ki jih uporabljamo na tem področju.

²¹² Ocena razvoja trga dela temelji na relativnih vrednostih kazalnikov: stopnja zaposlenosti, stopnja brezposelnosti, stopnja dolgotrajne brezposelnosti in fleksibilnost trga dela, ki združuje podatke o razširjenosti delnih in začasnih zaposlitev ter o deležu samozaposlenih.

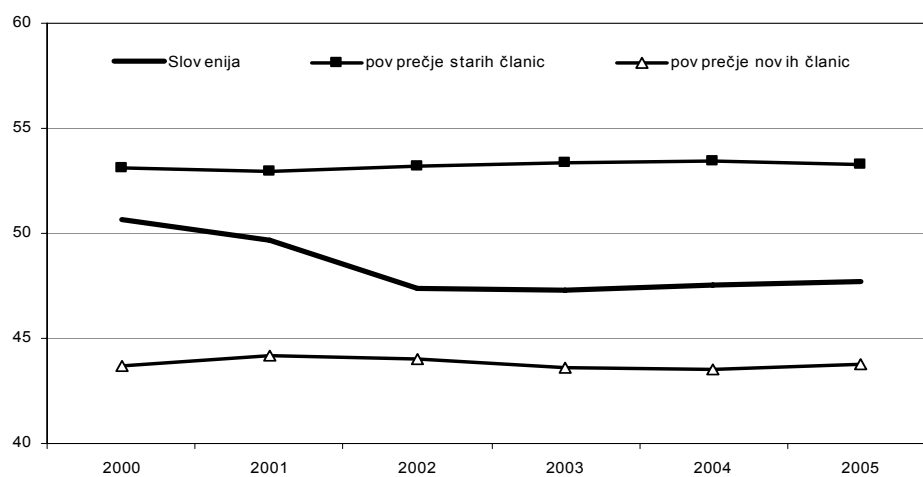
²¹³ Ocena kakovosti življenjskih pogojev in socialne ogroženosti temelji na relativnih vrednostih kazalnikov: stopnja tveganje revščine, število zdravnikov in medicinskih sester, pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov ter vključenost v izobraževanje.

²¹⁴ Ocena trajnega obnavljanja prebivalstva temelji na relativnih vrednostih dveh kazalnikov, in sicer na selitvenem koeficientu in stopnji rodnosti.

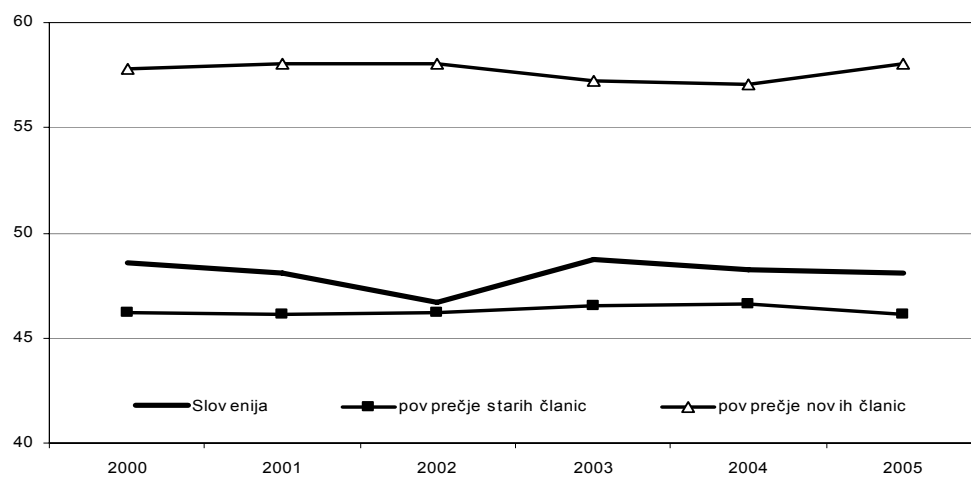
²¹⁵ Ocena razvoja integracije okoljskih meril v sektorske politike in potrošniške vzorce temelji na relativnih vrednostih kazalnikov o deležu cestnega v blagovnem potniškem prometu, energetski intenzivnosti, obnovljivih virih energije, intenzivnosti kmetovanja (povprečnem pridelku pšenice in povprečni mlečnosti na žival) in deležu komunalnih odpadkov, ki se odloži.

Slika 2: Ocena razvoja Slovenije (relativne vrednosti) po prvi prioritati

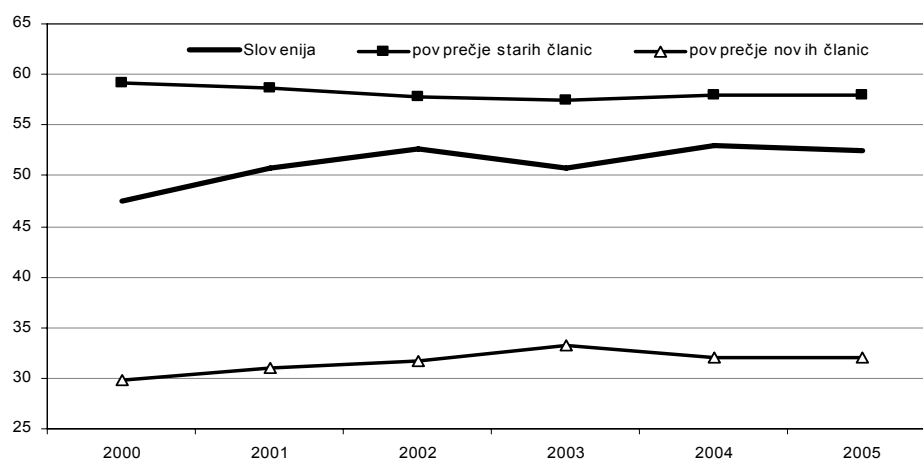
Vir: Modelski izračun Mičkovič S.

Slika 3: Ocena razvoja Slovenije (relativne vrednosti) po drugi prioritati

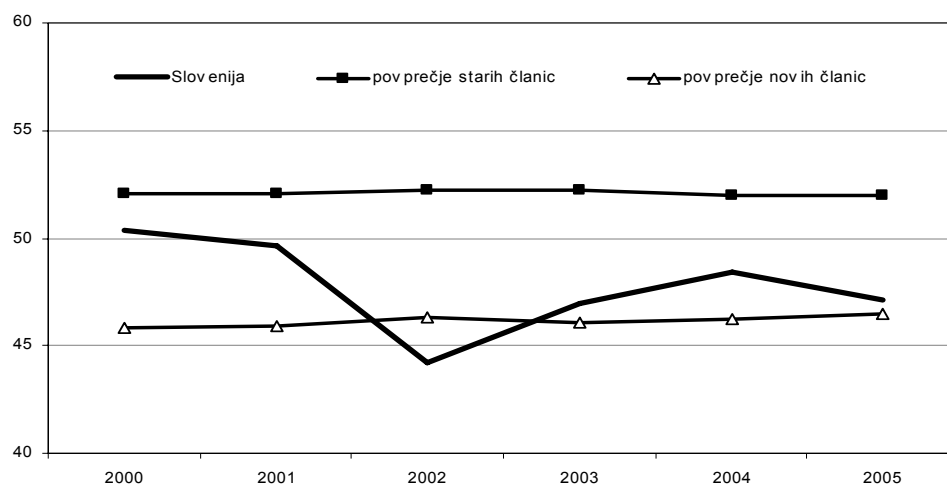
Vir: Modelski izračun Mičkovič S.

Slika 4: Ocena razvoja Slovenije (relativne vrednosti) po tretji prioriteti

Vir: Modelski izračun Mičković S.

Slika 5: Ocena razvoja Slovenije (relativne vrednosti) po četrti prioriteti

Vir: Modelski izračun Mičković S.

Slika 6: Ocena razvoja Slovenije (relativne vrednosti) po peti prioriteti

Vir: Modelski izračun Mičković S.

2. Podatkovna priloga

Tabela 1: Globalna konkurenčnost Slovenije, ostalih članic EU in ZDA po poročilu WEF 2006–2007

Države ¹	Globalna konkurenčnost Slovenije, ostalih članic EU in ZDA po indeksih WEF													
	Agregatna indeksa WEF				Podindeksi dejavnikov IGC						Podindeksi BCI			
	IGC ⁴ - Indeks globalne konkurenčnosti		BCI - Poslovna konkurenčnost		Osnovni pogoji konkurenčnosti: institucije, infrastruktura, makroekonomija, zdravje in osnovna izobrazba		Pospeševalci učinkovitosti: visoka izobrazba in usposabljanje, učinkovitost trga, tehnološka pripravljenost		Dejavniki inoviranja in izdelanosti ² : poslovna izdelanost, inovacije		Poslov. in strateg. podjetij		Kakovost nac. poslov. okolja	
	05	06	05	06	05	06	05	06	05	06	05	06	05	06
	r/v	r/v	r	r	r/v	r/v	r/v	r/v	r/v	r/v	r	r	r	r
Avstrija	15/ 5,3	17/ 5,3	12	12	14/ 5,7	18/ 5,6	21/ 5,2	20/ 5,2	13/ 5,3	12/ 5,3	11	14	11	10
Belgija	20/ 5,2	20/ 5,3	18	17	21/ 5,5	17/ 5,6	23/ 5,0	23/ 5,1	15/ 5,2	14/ 5,2	20	17	13	13
Ciper	41/ 4,4	46/ 4,4	34	45	36/ 5,1	37/ 5,0	40/ 4,3	44/ 4,3	41/ 3,9	49/ 3,8	34	43	47	67
Češka	29/ 4,8	29/ 4,7	26	32	37/ 5,0	42/ 4,9	28/ 4,6	27/ 4,7	27/ 4,4	27/ 4,5	28	32	27	28
Danska	3/ 5,7	4/ 5,7	4	5	1/ 6,2	1/ 6,2	3/ 5,6	6/ 5,6	7/ 5,5	7/ 5,4	4	6	5	6
Estonija	26/ 5,0	25/ 5,1	27	24	29/ 5,3	30/ 5,3	24/ 5,0	19/ 5,2	34/ 4,1	32/ 4,2	25	24	32	35
Finska	2/ 5,7	2/ 5,8	3	3	2/ 6,1	3/ 6,1	5/ 5,5	4/ 5,6	5/ 5,7	6/ 5,7	2	3	8	8
Francija	12/ 5,4	18/ 5,3	10	16	16/ 5,7	15/ 5,7	18/ 5,2	22/ 5,1	9/ 5,4	13/ 5,3	12	18	10	11
Grčija	47/ 4,3	47/ 4,3	45	49	42/ 4,8	40/ 5,0	42/ 4,2	47/ 4,2	47/ 3,8	45/ 3,9	47	47	46	53
Irska	21/ 5,2	21/ 5,2	21	22	22/ 5,5	23/ 5,5	14/ 5,2	18/ 5,2	19/ 4,9	19/ 5,0	21	23	16	17
Italija	38/ 4,5	42/ 4,5	37	38	44/ 4,8	48/ 4,7	36/ 4,4	40/ 4,4	30/ 4,3	31/ 4,3	38	42	30	32
Latvija	39/ 4,5	36/ 4,6	48	47	41/ 4,8	41/ 4,9	37/ 4,3	36/ 4,5	62/ 3,6	58/ 3,7	48	48	50	47
Litva	34/ 4,5	40/ 4,5	39	43	43/ 4,8	45/ 4,8	35/ 4,4	38/ 4,4	40/ 3,9	44/ 4,0	41	45	42	37
Luksemburg	24/ 5,0	22/ 5,2	n/p	n/p	10/ 5,8	10/ 5,7	26/ 4,8	24/ 5,0	24/ 4,7	23/ 4,8	n/p	n/p	n/p	n/p
Madžarska	35/ 4,5	41/ 4,5	38	39	49/ 4,7	52/ 4,6	30/ 4,5	32/ 4,6	39/ 4,0	39/ 4,1	37	35	43	43
Malta	44/ 4,3	39/ 4,5	46	41	39/ 4,9	39/ 5,0	39/ 4,3	33/ 4,6	70/ 3,5	53/ 3,8	44	40	59	63
Nemčija	6/ 5,6	8/ 5,6	2	2	8/ 5,8	9/ 5,8	19/ 5,2	17/ 5,2	3/ 5,9	3/ 5,9	3	2	2	2
Nizozemska	11/ 5,4	9/ 5,6	7	6	9/ 5,8	8/ 5,9	16/ 5,2	9/ 5,5	12/ 5,3	11/ 5,4	7	5	9	7
Poljska	43/ 4,4	48/ 4,3	44	53	57/ 4,6	57/ 4,6	38/ 4,3	48/ 4,2	45/ 3,9	51/ 3,8	46	53	40	49
Portugalska	31/ 4,6	34/ 4,6	28	28	30/ 5,3	34/ 5,2	32/ 4,5	37/ 4,5	35/ 4,0	37/ 4,1	27	26	41	40
Slovaška	36/ 4,5	37/ 4,6	43	40	47/ 4,7	47/ 4,7	34/ 4,4	34/ 4,6	43/ 3,9	43/ 4,0	43	39	54	45
Slovenija	30/ 4,6	33/ 4,6	33	36	32/ 5,1	36/ 5,2	29/ 4,5	30/ 4,6	31/ 4,2	34/ 4,2	33	36	29	34
Španija	28/ 4,8	28/ 4,8	25	30	28/ 5,3	25/ 5,4	27/ 4,7	28/ 4,6	28/ 4,4	30/ 4,3	26	31	24	31
Švedska	7/ 5,6	3/ 5,7	11	7	7/ 5,8	7/ 6,0	9/ 5,4	2/ 5,7	6/ 5,5	5/ 5,7	13	8	7	3
Z. kraljestvo	9/ 5,5	10/ 5,5	5	8	17/ 5,6	14/ 5,7	4/ 5,6	7/ 5,6	11/ 5,3	10/ 5,4	6	7	4	9
EU-25	25/ 4,9	26/ 5,0	25	27	27/ 5,3	28/ 5,3	25/ 4,8	26/ 4,9	28/ 4,6	28/ 4,6	26	27	29	27
EU-10 ³	36/ 4,5	37/ 4,6	38	40	41/ 4,9	43/ 4,9	33/ 4,5	34/ 4,6	43/ 3,9	43/ 4,0	38	39,5	42	45
EU-15	18/ 5,2	19/ 5,2	16	17	18/ 5,6	18/ 5,6	20/ 5,0	20/ 5,1	18/ 5,0	18/ 5,0	17	18	16	17
ZDA	1/ 5,9	6/ 5,6	1	1	18/ 5,6	27/ 5,4	1/ 5,9	1/ 5,7	1/ 6,1	4/ 5,8	1	1	1	1

Vir: WEF Global Competitiveness Report 2006–2007; preračuni UMAR.

Opombe: WEF za leto 2006 uporablja podatke iz leta 2004 in 2005 ter ankete med poslovnimi delavci, izvedene na začetku leta 2006. WEF v zadnjem poročilu ocenjuje 125 držav (nove države so Barbados, Burkina Faso, Burundi, Lesoto, Mavretanija, Nepal in Surinam; ponovno vključene so Angola in Zambija). Sistem WEF uporablja za izračun indeksov 90 kazalnikov, indekse pa ponderira na podlagi teorije rasti. Za primerjavo med leti najbolj služijo uvrstitve. Zaradi metodologije vrednosti indeksov med leti niso povsem primerljive in služijo predvsem primerjavi relativnih razlik med dejavniki in državami v posameznem letu. Za leto 2005 je WEF preračunal range obeh indeksov po metodologiji za leto 2006. ¹V skupino referenčnih držav smo vključili države EU 25 in ZDA. ²Dejavniki inoviranja in izdelanosti proizvodov in proizvodnih procesov. ³Nove države članice. ⁴Spremenjena je metodologija spremljanja globalne konkurenčnosti in WEF ne objavlja več agregatnega indeksa sposobnosti rasti (gl. EO 01/2006, str. 19); r – rang; v – vrednost; krepki poudarki – dvig konkurenčnosti vsaj za tri mesta (vidno izboljšanje); sive celice – padec vsaj za tri mesta – vidno poslabšanje.

Tabela 2: Svetovna konkurenčnost Slovenije, ostalih članic EU in ZDA po poročilu IMD 2006

Države ²	Agregatni indeks (WCI)		Uspešnost gospodarstva		Učinkovitost vlade		Učinkovitost podjetij		Infrastruktura	
	05 ¹	06	05 ¹	06	05 ¹	06	05 ¹	06	05 ¹	06
	r/v	r/v	r/v	r/v	r/v	r/v	r/v	r/v	r/v	r/v
Avstrija	17/74,33	13/79,30	26/50,79	29/45,08	20/58,88	15/60,25	12/68,94	5/75,90	21/60,86	13/65,74
Belgija	24/67,46	27/68,09	20/54,06	23/47,88	42/41,88	38/41,55	24/51,28	29/48,20	16/64,77	15/64,51
Češka	36/60,13	31/63,00	36/45,2	25/46,76	44/40,33	34/44,67	32/47,69	34/43,99	30/49,46	29/46,36
Danska	7/82,55	5/86,03	31/6,96	31/4,63	4/74,33	3/76,58	7/77,07	3/80,84	5/73,98	3/71,84
Estonija	26/66,71	20/71,42	16/54,42	12/56,22	13/65,25	11/64,96	29/49,27	22/53,18	39/40,07	35/41,11
Finska	6/82,63	10/80,89	32/46,07	38/41,04	3/75,86	5/73,00	9/75,65	10/68,89	4/75,09	7/70,41
Francija	30/64,20	35/60,81	9/58,93	17/50,66	45/38,63	48/31,63	45/37,46	48/30,59	17/63,96	21/60,14
Grčija	50/50,33	42/54,15	49/40,18	49/36,35	52/31,11	46/35,61	49/31,07	47/32,75	37/41,13	33/41,66
Irska	12/77,85	11/80,65	6/61,81	9/57,01	10/68,91	7/71,75	10/73,43	6/74,84	31/49,39	27/48,76
Italija	53/45,82	56/43,53	37/44,16	50/36,13	58/18,05	60/13,67	53/21,63	55/15,67	36/41,6	39/38,42
Luksemburg	10/80,31	9/81,51	2/77,22	2/74,40	12/66,5	16/59,57	19/60,83	17/64,36	24/58,86	22/57,48
Madžarska	37/59,87	41/57,32	50/39,82	42/38,98	38/44,84	41/39,74	33/47,36	40/37,36	29/49,6	32/42,95
Nemčija	23/67,84	26/68,64	23/52,45	22/8,33	35/45,9	33/45,31	36/44,73	31/44,18	11/70,44	10/66,50
Nizozemska	13/77,40	15/75,93	10/58,4	18/50,48	23/56,22	18/54,28	15/67,92	15/65,94	13/69,22	18/62,79
Poljska	57/39,02	58/39,96	55/35,48	53/35,14	56/21,22	58/16,15	58/11,46	60/7,62	50/30,06	44/30,68
Portugalska	45/52,43	43/52,81	44/42,39	48/36,47	41/42,2	42/39,28	51/25,12	50/23,97	35/42,16	34/41,27
Slovaška	40/58,62	39/57,44	56/33,77	54/34,59	17/61,43	23/52,25	37/44,06	37/40,25	41/37,39	42/32,42
Slovenija	52/49,30	45/51,64	39/43,29	35/42,87	49/33,32	49/31,48	52/21,8	52/21,24	38/40,98	36/40,75
Španija	38/59,43	36/58,38	25/50,81	34/43,12	30/47,81	40/40,19	48/34,31	43/34,61	33/46,96	30/45,39
Švedska	14/76,26	14/76,99	30/49,2	28/5,71	22/57,94	22/53,61	16/67,61	12/67,47	8/72,46	6/70,95
Z. kraljestvo	22/68,52	21/71,39	14/56,49	8/58,15	27/51,02	26/48,29	26/51	24/52,38	25/57,71	23/56,53
EU-21 ³	29,1/64,8	28,4/65,7	29/49,6	29,9/46,2	30,5/49,6	30,2/47,32	31,5/48,1	30,2/47,23	25,9/54,1	24,7/52,2
NDČ-6 ³	41,3/55,6	39,0/56,8	42/42,0	36,8/42,4	36,2/44,4	36,0/41,54	40,2/36,9	40,8/33,94	37,8/41,3	36,3/39,0
EU-15	24,3/68,5	24,2/69,3	23,9/52,7	27,1/47,7	28,3/51,7	27,9/49,64	28,0/52,5	25,9/52,55	21,1/59,2	20,1/57,5
ZDA	1/100,00	1/100,00	1/100,00	1/97,00	16/62,72	14/61,47	3/84	4/76,56	1/95,45	1/94,85

Vir: IMD World Competitiveness Yearbook 2005, 2006; preračuni UMAR.

Opombe: ¹IMD World Competitiveness Yearbook 2005; ² V skupino referenčnih držav smo vključili članice EU in ZDA; ³ IMD za 4 nove države članice EU (NDČ) ne objavlja podatkov (Ciper, Latvija, Litva, Malta); r – rang, v – vrednost indeksa. Krepko poudarjena števila pomenijo dvig konkurenčnosti države vsaj za tri mesta – vidno izboljšanje. Sive celice pomenijo padec vsaj za tri mesta – vidno poslabšanje.